SÖZ

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Söz Pekin'de 'Kadın Forumu'ndaydı

Yüz kadın açtı, yüz fikir yarıştı

▼ Pekin'de Birleşmiş Milletler'in 'Kadın Zirvesi'ni etkilemek amacıyla düzenlenen 'Kadın Forumu', medyada resmi düzeyde ve çok kısa notlar şeklinde yer aldı... Oysa 'Kadın Forumu' bileşimi, tartışmaları ve kimi sonuçlarıyla dünyanın önemli bir gündemiydi. Yüzeydekini değil, olayın özünde seyredeni görmek ve göstermek gerekiyordu. Nereye bakıldığı kadar, nasıl bakıldığı da önemliydi. Arkadaşımız **Neşe Yaşın** bu forumu **Söz** için Pekin'de izledi.

■ Yazısı 12-13 ve 14. sayfalarda

Çölaşan mı, Tomris mi ?

Bu soru bugün Türkiye'yi bölüyor. Bölünme savaş yanlıları ile barış yanlıları arasında gerçekleşiyor. Albay Özden bugün ikinci kez vurulmaya çalışılıyor. Tomris Özden birdenbire 'şehit hanımı' olmaktan çıkarılıyor. Tahammül edilemeyen Tomris Özden'in bir 'şehit eşi' olarak bir PKK'lının ablasıyla kucaklaşması oluyor. Bütün kurgu çöküyor. Çölaşancılar hamle yapıyor. Sıra bu hamleyi karşılamada.

Çölaşancılar artıyor. Ertuğrul Özkök ve Güneri Civaoğlu kervandaki yerini alıyor. Liberal maskeler düşüyor. Asma yaprakları dökülüyor. Bir kadının onuruna saldırılıyor. Çare Tomris Özdenler'i çoğaltmaktan geçiyor...

Yazıları 4 ve 5. sayfalarda

Ercan Karakaş:

'Partinin ideolojik netleşme sorunu var'

■ SÖYLEŞİ 6 ve 7. SAYFALARDA

Bosna ve Sol

Savaşın içindeki savaş

■ HABERİ 10 ve 11. SAYFALARDA

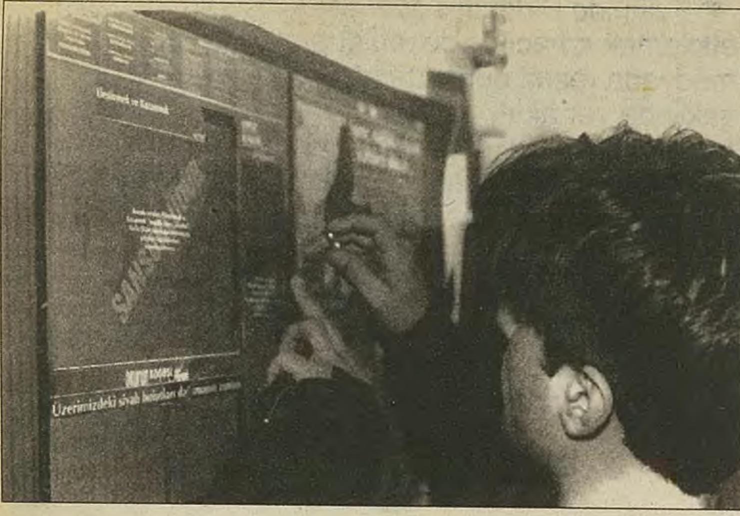
Aydınlık'a göre;

'Söz Sevr'i savunuyor'muş!

■ YAZISI 16 ve 17. SAYFALARDA

● TARİH: 16 EYLÜL 1995 ● SAYI: 31 ● FİYATI: 40.000 TL (KDV DAHİLDİR) ● ALMANYA 4 DM ● İSVİÇRE 4 Sfr ● FRANSA 14 FF ● İNGİLTERE 1.7 £ ● HOLLANDA 5 Hfl ● AVUSTURYA 28 AS ● ABD 3 $

Yeni Ülke'den Özgür Yaşam'a

Bayrak yarışı gibi maraton

▼ 28 Ağustos'tan bu yana Frankfurt'ta çıkan Özgür Politika'yı, önümüzdeki günlerde İstanbul'da yayına geçecek Özgür Yaşam izleyecek.

20 Ekim 1990'da başlayan Kürtlerin 'gazete maratonu' devam ediyor. Adeta bir bayrak yarışı gibi... Yeni Ülke ile başlamıştı. O, bayrağı Özgür Gündem'e, Ö. Gündem Özgür Ülke'ye, Ö. Ülke Yeni Politika'ya devretmişti. Yeni Politika 16 Ağustos'ta kapatıldıktan sonra 28 Ağustos'ta merkezi Almanya'nın Frankfurt şehrinde olan Özgür Politika yayına geçti. Şimdi gündemde, Türkiye'de çıkarılması planlanan haftalık bir gazete var. Adı Özgür Yaşam olarak belirlenen haftalığın önümüzdeki günlerde yayına geçmesi düşünülüyor.

Kürt medyası tüm engellemelere karşın yoluna devam ediyor. Özgürlüğün sesi yok edilemedi. Kürt gazetecileri, küllerinden yeniden doğan Anka kuşu misali, binbir zorluk içinde 'yola devam' dediler. Özgür Politika 28 Ağustos'ta Frankfurt'ta demir aldı. Gazetenin genel yayın yönetmeni Abdülkadir Konuk, genel müdürü ise Memet Yıldırım. 12 sayfadan oluşan ve tek baskı yapan gazetenin okurlarının çoğu Almanya'da, bununla birlikte diğer Avrupa ülkelerinde de dağıtımı yapılıyor. Fiyatı 1.50 DM olarak saptanan gazetenin tirajının da 15 bin dolayında olduğu belirtiliyor.

Özgür Politika'da, vitrin ve devam sayfaları dışında, okur mektupları; A. Zafer, F. Yılmaz, İ. Beşikçi gibi yazarların düzenli olarak yazdıkları bir köşe ve Platform adı altında, SKP milletvekilleri ile okurların yazdığı bir sütun yer alıyor. 3. sayfa tamamen bölge haberlerine, 4. sayfa ise Türkiye haberlerine ayrılmış. Bu sayfalarda Yalçın Küçük, Taylan Doğan, Leyla Peköz,Münir Ceylan, Hüseyin Savaş, Hasan Akar gibi yazarların köşe yazıları yayınlanıyor. 5. sayfasında dünya haberlerine yer veren gazete 6. sayfasını Avrupa haberlerine, 7. sayfasını diplomasiye ayırmış. 8. sayfanın başlığı araştırma, 9. sayfanın ise kültür–sanat. 11. sayfada değişik bir şeyi gerçekleştirmeye çalışıyor gazete çalışanları. Politik mizah ve gazete çalışanlarının yazdığı Kaşağı köşesi Aktüalite başlığı altında düzenlenmiş. 12. sayfa da Toplum–Yaşam'a ayrılmış. Gazetenin tüm Avrupa ülkelerinde, ABD, Rusya ve Kanada'da sahip olduğu geniş muhabir ağına yakında Mısır'dakiler de eklenecek.

Kürt medyasının Avrupa kanadında bunlar olurken, İstanbul merkezli bir haftalık gazetenin hazırlıkları da sürdürülüyor. Adı Özgür Yaşam olarak belirlenen haftalığın önümüzdeki günlerde yayına geçmesi planlanıyor.

Ateş çemberinde 4 yıl

20 Ekim 1990
Haftalık Yeni Ülke gazetesi yayına başladı.
24 Ekim 1990
Gazetenin Diyarbakır Bürosu benzin dökülerek yakıldı.
24 Şubat 1992
Gazetenin Batman muhabirlerinden Cengiz Altun uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirdi.
30 Mayıs 1992
Y. Ülke Özgür Gündem gazetesi ile günlük gazeteye dönüştü.
8 Haziran 1992
Ö. Gündem muhabiri Hafız Akdemir Diyarbakır'da öldürüldü. 9 Haziran tarihli Ö. Gündem "Kurşun Gerçeği Öldüremez" manşetiyle yola devam kararlılığında olduğunu açıkladı.
31 Temmuz 1992
Ö. Gündem muhabiri Yahya Orhan, Batman Gercüş'te uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirdi.
5 Ağustos 1992
Burhan Karadeniz Diyarbakır'da silahlı saldırıya uğradı. Karadeniz felç oldu.
9 Ağustos 1992
Gazetenin yazarı ve Urfa–Ceylanpınar muhabiri Hüseyin Deniz uğradığı silahlı saldırı sonrası kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi.
20 Eylül 1992
Yazar Musa Anter Diyarbakır'da silahlı saldırı sonucu öldürüldü. Anter için yapılmak istenen cenaze töreni Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kararıyla engellendi.
21 Kasım 1992
Ö. Gündem dağıtıcılarından Halil Adanır Batman'da arabasıyla birlikte yakıldı.
31 Aralık 1992
Dağıtımcı Lokman Gündüz Nusaybin'de öldürüldü.
Ocak 1993
Ö. Gündem'in dağıtımını yapan Birleşik Basın Yayın Dağıtım'ın kamyonu yakıldı, bayiler kundaklandı. BBD Diyarbakır'daki güvenlik güçlerinin baskılara dayanamayarak, gazetenin dağıtımını gerçekleştiremeyeceğini açıkladı.
8 Ocak 1993
Orhan Karaağar Van'da öldürüldü.
18 Şubat 1993
Gazetenin Urfa muhabiri Kemal Kılıç öldürüldü.
16 Aralık 1993
Saldırılar gazetenin kendi olanaklarıyla kurduğu dağıtım ağına yöneldi. Gazete satıcılarından Kemal Ekinci ve Mehmet Pençe uğradıkları silahlı saldırılar sonucu yaşamlarını yitirdiler. Saldırılarda Hasan Özgün, Coşkun Daloğlu ve Ender Yakut yaralandı.
15 Ocak 1993
Gazete çeşitli zorluklar nedeniyle yayınına bir süre ara vermek zorunda kaldı.
26 Nisan 1993
Özgür Gündem gazetesi yeniden yayına başladı.
5 Haziran 1993
Dağıtımcı Teğmen Demir Batman'da uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
14 Haziran 1993
Gazete bayii Haşim Yaşa Ö. Gündem gazetesini satmayı sürdürdüğü için Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
7 Ağustos 1993
İstanbul bürosundan bir habere gitmek üzere çıkan Aysel Malkaç kaçırıldı. Emniyet güçleri daha sonra Aysel Malkaç'ın gözaltına alındığını açıkladılar. Malkaç'tan bir daha haber alınamadı.
8 Ağustos 1993
Gazetenin Bitlis muhabiri Ferhat Tepe şehrih içinde polislerce alındı ve kaçırıldıktan iki hafta sonra 8 Ağustos 1993'te cesedi bulundu.
14 Eylül 1993
Gazetenin Batman bürosu bombalandı. Büro çalışanları gözaltına alınıp "kendi kendilerini bombaladıkları" gerekçesiyle işkenceden geçirildi.
28 Eylül 1993
Dağıtımcı Zülküf Akkaya Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
9 Kasım 1993
Gazete bayili Adil Başkan Nusaybin'de uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
10 Kasım 1993
Dağıtımcı Yalçın Yaşa Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırıda hayatını kaybetti.
19 Kasım 1993
Dağıtımcı Kadir İpeksürer Urfa'da uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
27 Kasım 1993
Gazetenin Van dağıtım sorumlusu Adnan Işık uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirdi.
3 Aralık 1993
Mehmet Sencer Diyarbakır'da uğradığı silahl saldırı sonucu öldürüldü.
10 Aralık 1993
İnsan Hakları Haftası'nın ilk gününde, gazetenin İstanbul bürosu başta olmak üzere, İzmir, Adana, Antep, Diyarbakır, Elazığ, Van ve Batman büroları emniyet güçlerince basılarak, gazetenin tüm çalışanları gözaltına alındı. Yayını durdurulan gazetenin arşivine el konuldu, yöneticiler hakkında davalar açıldı. 24 Aralık 1993 günü yapılan mahkemede yayın yönetmeni Gurbetelli Ersöz ve müessese müdürü Ali Rıza Halis tutuklandı. Ayrıca Antep bürosundan Ahmet Çaldıran, Diyarbakır'dan Hasan Özgün, Salih Tekin, Haşar Değer, Metin Dağ, Botan Önen, Emine İğdiç, Cemal Dağ ve Nevin Güngörmüş; Elazığ'dan Cengiz Taş, İzmir'den Serdar Karakoç ve Rıza Zıngal tutuklandı.
13 Aralık 1993
Özgür Gündem, baskından üç gün sonra, "Yola Devam" manşetiyle yayınına devam edeceğini duyurdu.
12 Mart 1994
Urfa muhabirlerinden Nazım Babaoğlu bir haber için gittiği Siverek'te Aysel Malkaç gibi kaybedildi.
14 Nisan 1994
Toplam 54 yıl hapis, 20 milyar 450 milyon lira para cezası ile 18 ay yayın yasağı alan Özgür Gündem gazetesi kapatıldı.
28 Nisan 1994
Özgür Ülke gazetesi "GERÇEK ÜLKESİNİ BULDU" sloganıyla yayın hayatına başladı.
23 Ağustos 1994
Gazete dağıtıcılarından Hıdır Çelik uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü. Dağıtımcılar üzerindeki baskılar artırıldı. Dağıtımcılardan Mansur Daşlık, Deniz Bayram, Zafer Tüzün, Hidayet Pehlivan ve Mehmet Balamir gözaltına alındı, ardından tutuklandı.
3 Aralık 1994
Gazetenin İstanbul merkez ve Ankara büroları ile İstanbul Kadırga'daki teknik servisi, tahrip gücü yüksek bombalarla yerle bir edildi. Bombalamada gazete çalışanlarından Ersin Yıldız hayatını kaybederken, gazetenin 20 çalışanı da yaralandı. Yaralılar olay gecesi polis tarafından "şüpheli şahıs" oldukları iddiasıyla gözaltına alındılar.
4 Aralık 1994
"BU ATEŞ SİZİ DE YAKAR". Tüm teknik donanımını kaybeden gazete çalışanları, bütün olanaklarını seferber eden dostlarıyla, bombalamadan bir gün sonra gazeteyi bu başlıkla çıkardılar.
19 Aralık 1994
Gazete, bombalamanın Çiller'in talimatıyla gerçekleştiğini duyurdu. Başbakan Çiller imzasıyla bazı bakanlık ve güvenlik bürolarına gönderilen "gizli" ibareli bir belgeyi yayınlayan Ö. Ülke, Türkiye kamuoyunu sarstı. Hükümet belgenin varlığını kabul etti, ancak bunun bombalama emri olmadığını savundu. Belgede, Başbakan Çiller isim vererek, Özgür Ülke gazetesinin 'bertaraf' edilmesini istiyordu.
8 Ocak 1995
Merkez büroları tamamen tahrip edilen gazete, yayınına eksik sayfalarla da olsa devam ederken, gazetenin sayılarına matbaada el konulmaya başlandı. Bazı haberlerdeki "milli birlik ve bütünlük" aleyhindeki bölümler el koyma gerekçesi olarak gösterildi. Gazete, toplatma gerekçesi yapılan haberleri çıkararak, sansürlü sayfalarla yayınını sürdürdü.
2 Şubat 1995
Sansürlü sayfaları büyük yankı uyandıran gazetenin yayını Suh Ceza Mahkemesi'nin bir kararıyla; Ö. Gündem'in devamı olduğu gerekçesiyle durduruldu.
13 Nisan 1995
Yeni Politika gazetesi yayın hayatına başladı.
16 Ağustos 1995
Y. Politika gazetesinin yayını durduruldu.
29 Ağustos 1995
22 Ağustos'ta temsilci Ramazan Ötünç ve muhabir Aydın Bolkan'la birlikte gözaltına alınan, Y. Politika'nın Batman muhabiri Safyettin Tepe, 29 Ağustos'ta Bitlis Emniyeti'nde öldü. Cesedi ailesine teslim edildi.

"biz dünyayı istiyoruz"

29 EYLÜL'95 SAAT:19.00-23.00 AÇIK HAVA TİYATROSU

moğollar
ilhan şeşen
bulutsuzluk özlemi
sinevizyon gösterisi

(Bütün semtlere otobüs kalkacaktır)

'68'den '95'e

BSP
BİRLEŞİK SOSYALİST PARTİ

SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Sarıyer'de Barış Festivali, İstanbul'da yerel olarak düzenlenen tek barış etkinliği

Mahallede şenlik var!

Barış horonu.

Haber Merkezi- 1 Eylül Dünya Barış günü kutlamaları devam ediyor.

İstanbul'da mahalli düzeyde gerçekleşen tek barış etkinliği "Sarıyer Barış Festivali", bu yıl 20-24 Eylül tarihleri arasında tekrarlanıyor.

İçinde Sarıyer Halkevi ve Sarıyer BSP'nin de bulunduğu tertip komitesi, yüzlerce kişinin emeğiyle bu festivali gerçekleştiriyor. Çok sayıda yörenin halkoyunlarının sergileneceği etkinliğe sanatçılar, yazarlar, şairler katılıyor. Koro, skeç, tiyatro, dia gösterisi gibi etkinliklerin yanısıra, MKM Çocuk Korosu ve Grup Kızılırmak gibi müzik gruplarının konserleri yer alıyor.

"Analar, eşler ve çocuklar, genç ölülerin başında ağlamasın, akan kan dursun, savaş çığlıkları sussun" talebiyle düzenlenen festivalde Sarıyerliler, bu yıl da kardeşlik tohumları ekecek ve barış isteğini yineleyecek.

Festivalin ana sloganı "Karanlıktan şikayet edeceğine, bir mum da sen yak". Sarıyer'e bağlı dört ayrı mahallede yapılacak bu festivalde, geleneksel "eğlenen-eğlendiren" ayrımını ortadan kaldırmak hedefleniyor. Amaç; "İzleyici" kavramını ortadan kaldırmak ve izleyiciyi eğlencenin öznesi yapmak.

Festivalin bülteninde şöyle bir ifade yer alıyor;

"1994' te bizler yaşadığımız topraklar üzerinde kapkara bulutların dolaştığını görüyor ve acil barış çağrısı yapıyorduk. Ve 'Barış hemen şimdi' diyorduk. Çünkü dünyanın her köşesini savaş yangınları kavururken, Bosna'da, Somali'de, Çeçenistan'da, Ruanda'da, Kuzey Irak'ta, Sudan'da, Yemen'de ve Peru'da insanoğlu biribirini boğazlarken, biz sessiz kalamayız. Çünkü binlerce yıldır birlikte yaşamış, birlikteyken güzelleşmiş Anadolu halklarının birbirine düşman olmasına izin veremeyiz.

Biliyoruz ki, Alevi-Sünni kardeştir. Türk, Gürcü, Çerkes, Ermeni, Laz tüm Anadolu halkları, dünya halkları kardeştir. Bir tek çıkış yolumuz halkların kardeşliğini yeniden tesis etmektir."

Festival komitesinde yer alan Baki Bakır, geçen sene festivali kurumlar üzerinden düzenlediklerini, SHP, İP ve BSP'nin katıldığını söylüyor. Bu yıl ise, kurumlar üzerinden değil, fertler üzerinden çağrı yaptıklarını anlatıyor. Bakır, festivalde daha çok halkların kardeşliğini vurgulamak istediklerini ve barış istemlerini ön plana çıkaracaklarını söylüyor.

Festival programı

20 Eylül-18.30-24.00 (Yer; Hisarüstü, Duatepe Parkı)
- Grup Dalga dinletisi;
- Celal Bakar Dinletisi;
- Tiyatro Mavi;
- Kırıntı Köyü Derneği Halkoyunları ve mani gösterisi;
- Basri Acar Dinletisi;
- Boğaziçi Üniversitesi Müzik Topluluğu;

21 Eylül 18.30-24.00 (Yer; Kazım Karabekir Mahallesi, Su Deposu alanı.
- Dikmeçay Köyü Derneği Halk Oyunu gösterisi;
- Tüner Doğan dinletisi;
- Pir Sultan Abdal Kültür ve Dayanışma Derneği semah gösterisi;
- Kumoğlu Derneği Halk Müziği Topluluğu;
- Ekrem Ataer Dinletisi;
- Dikmeçay Köyü Derneği korosu ve skeçler.

22 Eylül, 18.30- 24.00 (Yer; Cumhuriyet Mahallesi Dallas Futbol Sahası)
- Hatay Polat dinletisi
- Ali Erdoğan dinletisi
- Çocuk Tiyatrosu
- Halk oyunları gösterisi
- Latife Geçkin dinletisi

23 Eylül,14.30-24.00 (Yer; Büyükdere Mahallesi Çelik Gülersoy Parkı)
- Çelik Gülersoy Parkı'nda saat14.30'da buluşma ve Nubar Terziyan Sokağı'nı ziyaret.
- Şiirli Barış sohbeti (Katılanlar: Met-Üst, Cezmi Ersöz, Gani Müjde, Şanar Yurdatapan, Sine-Sen, ÇASOD, Faik Bulut, Reha Çamuroğlu, Ahmet Yıldız, Nevzat Çelik, Mehmet Çetin, Önder Kızılkaya, Sabri Evyapan, Veysel Çolak, Ahmet Telli, Küçük İskender, Sunay Akın, Ataol Behramoğlu.

Halkoyunları gösterisi (Diyarbakır, Bitlis, Trabzon, Boşnak);
- Halkevleri çocuk korosu
- Hatay Polat dinletisi
- Adam Rock grubu
- Mahalli Çingene dans grubu
- Basri Acar dinletisi
- Ruhi Su Dostlar Korosu
- Çaydanlık Kültürevi Dinletisi

24 Eylül, 16.30 -24.00 (Yer; Rumeli Hisarı, Kale)
- Kültür Bakanı'nın açış konuşması
- Festival komitesi adına konuşma
– Sarıyer Sanat Tiyatrosu.
- MKM çocuk korosu
- Grup Laçin
- Dia gösterisi (Vietnam)
- Grup Kızılırmak.

BSP Ankara İl Başkanı tutuklandı

Birleşik Sosyalist Parti (BSP) Ankara İl Başkanı İlhan Kamil Turan geçtiğimiz çarşamba günü tutuklandı. Turan, 1 Eylül Dünya Barış Günü dolayısıyla Ankara'da BSP ve HADEP tarafından düzenlenen 'Barış için sen de bir şey yap' kampanyasının ardından, 4 Eylül Pazartesi günü HADEP Ankara İl Sekreteri Nurettin Sönmez ile birlikte gittiği Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alınmıştı. 12 Eylül günü çıkarıldıkları DGM Savcılığı'nca serbest bırakılan İlhan Kamil Turan, HADEP İl Sekreteri Nurettin Sönmez ile birlikte Bayram Işık, Nurettin Kosurga, A. Özgür Dedeoğlu hakkında da, "halkı askerlikten soğuttukları ve bölücülük propagandası" yaptıkları gerekçesiyle dava açılmıştı.

BSP İl Başkanı Turan 13 Eylül günü, bürosuna gelen polislerce tekrar gözaltına alındı. Ardından tutuklanarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Öte yandan, HADEP İl Sekreteri Sönmez'in de, çarşamba günü işyerinden çıktıktan sonra gözaltına alındığı ve tutuklandığı öğrenildi.

Üniversiteler:

'Parası olmayan giremez' mi?

Bülent Aytaç YOLDAŞ

İlk ve ortaöğretim gibi, yüksek öğretimde de yeni öğretim yılı yine pek çok soru ve sorunlarla açılıyor. Üniversite öğrenci harçlarına astronomik oranlarda yapılan zamlar yeni öğretim yılında öğrencilerin karşısına çıkan sorunlardan yalnızca biri ve en yakıcı olanı.

Egemenler, toplumun Yeni Dünya Düzeni'ne eklemlenerek yeniden inşası sürecinde eğitim sistemini ve gençliği kendisine hedef seçiyor.

Bakanlar Kurulu'nun 1 Eylül tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kararı ile, 1995-96 öğretim yılından geçerli olmak üzere, yürürlüğe giren yeni düzenlemeye göre, öğrenime katkı payı adıyla alınan harçlara, örgün öğretim yapan okullarda yüzde135-yüzde 458, ikili öğretim yapan okullarda ise yüzde16-yüzde 78 arasında değişen oranlarda zam yapıldı. Bu zamların ardından örgün öğretim öğrencilerinden, öğrenim gördükleri fakültelere göre, 2 milyon ile 15 milyon, ikili öğretim öğrencilerinden 25 milyon ile 100 milyon arasında değişen miktarlarda para alınacak.

Hedef eğitimde de özelleştirme

Bakanlar kurulu, IMF'nin istemleri doğrultusunda hükümetin başlatmış olduğu özelleştirme programlarına bir yenisini daha ekledi. Hükümet harçlara yaptığı son zamlarla devletin eğitim politikasını gözler önüne seriyor: "Ne kadar para, o kadar eğitim", "Ver parayı, al diplomayı".

Harçlara yapılan astronomik zamlar, devletin eğitim sisteminde yaptığı kurgunun ipuçlarını ortaya seriyor: Özel üniversitelerin pıtırak gibi çoğalmasına giden yolun taşlarını döşemek. Sözkonusu uygulamalarla üniversiteler iki aşamalı hale getiriliyor.

İlki, sistemin kendi aydınlarını yaratma, verili yaşam tarzıyla özdeşleştirilmiş beyinler oluşturma amacıyla kurduğu/kurdurduğu özel üniversiteler. Bu okullarda öğrencilere her türlü olanaklar sağlanıyor ve en muteber hocalar yüksek maaşlarla bilgi satıyorlar. Devlet üniversitelerinde yasak olan herşey buralarda serbest. Bu okullarda bilimin ve bilginin evrenselliği bir yana konularak bilim ve bilgi yalnızca egemen sınıf çıkarları için kullanılıyor.

İkincisi ise, bu yıl yirmisi daha açılacak devlet üniversiteleri... Liselerdeki eğitim sürecinden farksız, üretime ve araştırmaya kapalı, yüksek duvarlar arasında, polis ve jandarma gölgesinde beyinleri tutsak edilmeye çalışılan emekçi çocuklarının gidebildikleri üniversiteler...

Yapılan son harç zamlarıyla beraber üçüncü tip üniversiteler de gündeme geldi. Harç paralarını yatıramayan birçok emekçi çocuğu, sınav engellerini aşarak kazandıkları üniversiteleri yarım bırakmak durumunda kalacaklar ya da hiç kayıt yaptıramayacaklar.

Harç zamlarına tepkiler büyüyor

Bakanlar Kurulu'nun harçlara yaptığı astronomik zamlar sonucunda; öğrencilerin, öğrenci velilerinin ve kitle örgütlerinin tepkilerine eklemli olarak, zamların geri çektirilmesi konusunda neler yapılabileceği tartışılmaya başlandı.

Yeni düzenlemenin üniversitelerin tatil döneminde yapılmasının rastlantı olmadığı da tartışma konuları arasında yer alıyor. Bu zamanlama, öğrencilerin zamlara karşı sıcağı sıcağına, örgütlü etkin tepki göstermelerini engellemek amacına yönelik. Bununla birlikte, öğrencilerin tepkilerini eyleme dönüştürmeleri, polisiye baskılara karşın, engellenemedi.

Öğrencilerin farklı illerde başlattıkları yerel çalışmalar merkezileştirilmeye çalışılıyor. Öğrencilerin kamuoyu oluşturma çabaları önümüzdeki günlerde somut yansımalarını bulacak. Öğrencilerin tepkilerine ve çalışmalarına siyasi partiler, kitle örgütleri (Öğretim Üyeleri Derneği, Öğretim Elemanları Sendikası, Araştırma Görevlileri Derneği, Eğitim-Sen) ve öğrenci velileri de destek veriyorlar.

Harç zamlarına karşı kamuoyu oluşturmak ve okulların açılmasıyla birlikte yapılacak eylemleri belirlemek amacıyla metropol ve taşra üniversite öğrencileri toplantılar düzenliyorlar.

Ankaralı üniversite öğrencileri "üniversite müşterisi değil, öğrenci olmak istiyoruz" başlıklı bir imza kampanyası başlatarak her 5 bin imzada basın açıklaması yapma kararı aldılar. Bugüne kadar binlerce imza toplayan Ankaralı öğrenciler İnşaat Mühendisleri Odası'nda (İMO) basın açıklaması yaptılar. İstanbul'da Eğitim-Sen ile birlikte Cağaloğlu'nda paralı eğitime karşı bir gösteri düzenlendi. İzmir, Adana, Zonguldak illerindeki öğrenciler de TBMM, Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK'e ulaştırılmak üzere öğrencilerden ve halktan imza topluyorlar. Eskişehir üniversitelerinde okuyan öğrenciler ise, zamlara karşı oluşan tepkileri, zamları geri çektirebilecek güce dönüştürme düşüncesiyle bir toplantı düzenlediler.

Yarınlarımızı belirleyecek sınav

Gelinen nokta tam da bir bıçak sırtı görüntüsü taşıyor. Öteden beri süregelen üniversitelere yönelik baskılar bugün en şiddetli biçimde yaşanıyor. Bir yanda gerici ve faşist baskılar, diğer yanda harç zamlarıyla birlikte özelleştirilmeye doğru sürüklenen üniversiteler. Öğrenciler geleceklerini ipotek altına sokmaya yönelik girişimlere ne tür yanıtlar verecekler. İzleyecek ve göreceğiz.

Biraz cesaret Bay Özkök!

Politika ancak ahlaki temeller üzerine dayandığı zaman sonuç alabilir... Böyle yazıyor Ertuğrul Özkök 14 Eylül 1995 tarihli Hürriyet'te...

Yazısının temel tezi Tomris Özden'in "şahsiyeti" ile, "savunduğu fikirler" arasında bir uyuşmazlık olduğu... Buradan hareketle, Tomris Özden'in savunduğu fikirlerin doğru olduğu, ama, "şahsiyeti"nin bu fikirleri savunarak politika yapmasına elvermediği sonucuna varıyor.

Bir bakalım Özkök'ün ahlaki temeller üzerine dayanan politik yazarlığına...

"Ben de delege olsaydım, belki ona oy verirdim. Çünkü Özden hepimizin kursağında olan bazı şeyler söylüyor" diye yazmış.

Neden kursağınızda muhterem Özkök... Bu ne biçim kursak böyle... Neden kursağınızda kalanları dışa vuramadınız, neden Tomris Özden'i beklediniz, neden sizin kursağınızda politikanın dayanması gereken en temel ahlaki kural olan gerçeği cesaretle dile getirmekten eser yok da, o yenir yutulur olmayan gerçekler, köy yakmalar, insan göç ettirmeler, sivil insanları bombalarla yok etmeler, dışkı yedirmeler, kurşuna dizmeler, kulak kesmeler ve daha daha nice kirli ve kanlı gerçekler kursaklarınıza takılıp kalıyor?..

Demek Tomris Özden'in sözleri sizin kursağınızda kalan gerçekleri açıklıyor, siz ise açıklayamıyorsunuz ve Tomris Özden'in şahsiyeti bu açıkladığı gerçekleri değiştirmek için politik mücadeleye atılmaya elverişli olmuyor da sizin politik ahlak kurallarına hiç mi hiç uymayan şu sinik kursaklı şahsiyetiniz, ödlekliğiniz, ancak acılı bir kadının açıkladığı gerçeklerle rahatlayan ifsad etmiş kursaklı yazarlığınız bir kadın politikacıyı yargılamaya elverişli oluyor... Şu sözlere bir bakınız hele: "Çölaşan'ın haberi Özden'in temel siyaset temelini ortadan kaldırıyor..." Vay vay vay... Neymiş bu "temel siyaset temeli"ni ortadan kaldıran Çölaşan'ın haberi? Bir boşanma davası ve onun gerekçesi...

Bir kadının eşine boşanma davası açması, o kadının şahsiyetine gölge mi düşürüyor? Eşinin başka kadınlarla ilişkisi olduğuna inanan bir kadının bu nedenle boşanma davası açması, onun şahsiyetinin bozukluğuna bir kanıt mı oluyor? İnsanların evlilik yaşamlarında karmaşık anlar ve boşanmaya kadar varan duygusal gerilimler bu pek "sosyal" görüntülü Özkök için nasıl bu kadar anlaşılmaz hale gelebiliyor? Özellikle kadınlar için başlıca kadın hakları arasında sayılan ve "üçten dokuza şart olsun" diyen erkeğin boşama tekeline son veren boşanma hakkını kullanan bir kadına karşı içimizi bulandıran bu erkek egemen küfür seline Özkök hangi güdülerle kendini kaptırıyor? Herşey bir yana "kutsal aile-miz"in içinde her birimizin yaşadıkları, her biri bizler için saygıdeğer anne ve babalarımız arasında çocuk ruhumuzu karmakarışık eden kavgalar, boşanma eşiğine gelenlerin barıştığında yaşadığımız çocukluk sevinçleri, şimdi nasıl oluyor da kuşku altına alınan, hatta çamura bulanan bir şahsiyet göstergesi haline getiriliyor?

Soruları sonsuza kadar uzatmak mümkündür.

Tomris Özden "şahsiyetli" bir Türk kadınıdır. Bir tehdit ve yok etme mekanizması biçiminde örgütlenmiş egemen militarist oligarşinin karşısında kadınlık şahsiyetini büyük bir metanetle, sanırız büyük kaygılar ve acılar içinde korumasını çok iyi biliyor. Ya Özkök?.. Bakınız şu Özkök'e, "kursağımda bir şeyler kaldı" diye itiraf ediyor ve haber adı altında orta yere atılan leşlerle beslenen ve sureti haktan görünen yazılar yazıyor. Bu da bir şahsiyet işte. İki koltukta birden oturmak isteyen bir şahsiyet bu Özkök. Tomris Özden'in sözlerini güya doğru buluyor, ama onun bu sözleri bir kere daha yüksek sesle ve politika kürsülerinde tekrar etmesini "politik ahlaki temellerden yoksun" olduğu için istemiyor.

Yani?.. Yanisi açık... Tomris Özden konuşmayacak ve gerçekler Özkök'ün kursağında kalacak...

İşte buna, "Çölaşancılığın liberal varyantı" deniyor. Ve bütün bunlardan biz şunu çok açık anlıyoruz: Özkök ve benzerlerinin kursağında kalan açıklanamayan, üstü örtülen savaş gerçekleri değil, onların kursaklarına takılan Tomris Özden'in ta kendisidir, onun anlattığı gerçeklerdir, Kürt kadınlarıyla kardeşleşmesidir, şu olan bitende büyük payı olan CHP gibi bir partide en yüksek oyu almış olmasıdır. Kursaklarda kalan bunlardır ve bu kirli savaş sürdürüldüğü müddetçe daha birçok işler olacak, kursaklara pek çok şey takılacaktır.

Türkiye'nin yaşadığı dramı kursaklarında saklamaya devam edenleri kanser bekliyor.

Biraz ahlak ve cesaret Bay Özkök, dök kursağındakileri.

Kadınlar ayakta... Maço ve doğallıkla militarist bir rejimin Tomris Özden'i "muktedir" konumlardan harcama çabaları büyük bir tepkiye neden oldu. 16 Eylül cumartesi günü saat 13.00'te kadınlar İkitelli'de Çölaşan'ın yazdığı Hürriyet gazetesinin önünde bir basın toplantısı yapacaklar. Perşembe günü başlayan faksla protesto hareketini izleyecek olan bu basın toplantısına, "Arkadaşıma Dokunma hareketine, çevrecilere, değişik sol partilere yakın kadınlar, insan hakları savunucusu ve savaş karşıtı kadınlar" katılacak. Protestocu kadınlar, Tomris Özden'in kişiliğine yönelik saldırıların gerçekte savaşı sürdürme yanlılarının yeni yeni Tomrisler çıkmasını önlemek için gözdağı vermeye yönelik olduğunu açıkladılar.

Mc Cartyaşancılık devri

Çölaşan'ın ünü Turgut Özal ile eşi Semra Özal'ın özel yaşamlarına dair yazdığı yazılarla geldi. Burada tekrar etmekten bile utanç duyduğumuz Çölaşanvari "ifşaat" ne yazık ki medyada daima bir gazetecilik "olayı" diye duyurulmuş, böylece nitelenmiştir.

Emin Çölaşan'ın yeni bir gazetecilik olayı

Bu türden yazıların gazetecilikle ilgisinin olmadığı, doğrudan doğruya politik şantaj sınıfına girdiği ve "ifşaat"a konu olan verilerin gizli servislerin, yurttaşları özel yaşamları da içinde olmak üzere fişlemeleri sayesinde, yeri geldiğinde medyaya özel olarak yerleştirilen kişilere sızdırıldığı herkesçe biliniyor.

Politik şantaj insanları susturmanın silahsız biçimidir. Etkisi sanılandan da büyüktür. Şantaja boyun eğmeyenler örgütlü medya aracılığı ile bir gün içinde çarmıha gerilir. Şahsiyetleri ayaklar altına alınır, toplumun kör önyargılarının cangılında ruhu paramparça edilir. Politik şantaj sonucu yapılan bu türden teşhir, kolektif ve manevi bir linç sayılır. Şantaj ve teşhirin kurbanı başkalarına ibret olacak ve insanlar susturulacaktır.

Mc Carty döneminde zirveye ulaşan bu manevi linç yöntemi kitle iletişim araçları üstündeki tartışmasız monopol sayesinde öylesine etkilidir ki, bu şantaja boyun eğmeyen ve hayasızca teşhir edilmeyi göze alanlar, hiçbir savaşta eşine rastlayamayacağımız denli, gerçek kahramanlardır.

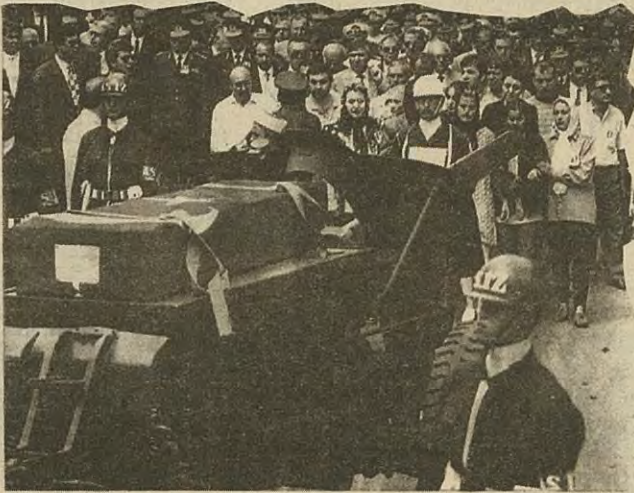
Tomris Özden politik şantaja boyun eğmemiş, insafsız ve hayasızca teşhir edilmeyi göze alabilmiş bu ender insanlardan birisidir.

Dayanabilecek midir? Kestirmek çok güçtür. Dayanırsa, ruhunu kör önyargılara parçalattırmazsa, barış kazanacaktır, insan ve en önce de kadın kazanacaktır.

O nedenle biz Tomris Özden'le dayanışma içindeyiz ve politik şantaja karşı mücadele edeceğiz.

ÜZGÜN GÖZLER Şehit Albayın cenaze törenine katılan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Rıdvan Özden'in cenaze namazını hüzünlü gözlerle kıldı. Namaz sırasında Demirel'in yanında Çetin ve Hacaloğlu bulundu...

RAHAT UYU Özden'in Türk bayrağına sarılı top arabasındaki tabutu, saygı geçişi eşliğinde Edirnekapı Şehitliği'ne götürüldü. Albayın tabutu başında konuşan Jandarma Alay Komutan Yardımcısı Albay Halil ...yan, kendisini vatanına ve milletine adamış bir kahramanı kaybetmenin acısını yaşadığını vurguladı.

Şehit Albayı uğurladık

Mardin'de PKK saldırısında şehit olan Albay Rıdvan Özden, dün Cumhurbaşkanı Demirel'in de katıldığı hüzünlü bir törenle toprağa verildi. Şehit Albayın eşi, tören boyunca gözyaşlarını tutamadı

- Mardin'in Savur ilçesine bağlı İçören köyünde PKK'lı teröristlerin saldırısında şehit olan Mardin İl Jandarma Alay Komutanı Albay Rıdvan Özden, dün Levent Camii'deki törenin ardından Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verildi.
- Törene Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, İstanbul Valisi Kozakçıoğlu'yla geldi. Demirel, Özden'in eşi Tomris Ö...

Tomris Özden henüz 'şehit hanımı' iken acısını devlet böyle paylaşıyordu.

16 AĞUSTOS 1995 ÇARŞAMBA FİYATI 25.000 LİRA

FALI BAKTIRIN!

Kahraman albay

Bir grup PKK'lının çembere alındığını öğrenince
...iden Mardin İl Jandarma Alay
Özden çatışmada şehit düştü

Albay Özden'in vurulma haberini bütün çok satışlı gazeteler hemen hemen böyle verdiler. O kahramandı. PKK'ya karşı savaşarak ölmüştü. Ama henüz onun görüşlerinden, daha doğrusu eşi Tomris Hanım 'ın kamuoyuna açıklayacağı görüşlerinden haberdar değillerdi. Hazırlıksız yakalandılar. Hiç böyle bir şey beklemiyorlardı. Tomris Özden bir 'şehit eşi' olmaktan hemen ihraç edildi. Çünkü o politikaya atılmıştı. Hem de kendilerine karşı...

İki yıldır Mardin'deydi

İki yıldır Mardin İl Jandarma Alay Komu-

'Kahraman Albay'a ikinci kurşun militarist efsaneyi vurdu

Çölaşan güya yine bir "gazetecilik olayı" yaratıyordu. Haberi bu sefer her nedense "minik kuşu" getirmemiş Çölaşan'a. Bu sefer haber Albay Özden'in "silah arkadaşlarından" gelmiş.

Ancak, bunların Özden'in mi yoksa Çölaşan'ın mı silah arkadaşları olduğu pek anlaşılmıyor.

Hürriyet'in 13 Eylül tarihli nüshasında dev bir manşetle duyurulan bu sözde gazetecilik olayı Albay Rıdvan Özden ile eşi Tomris Özden'in özel yaşamlarıyla ilgili bir "ifşaat"tan ibarettir. İfşaat albayın sözde "silah arkadaşları" diye tanıtılan ve kimlikleri her ne hikmetse gizli tutulan kişiler tarafından yapılıyor. Çölaşan'a düşen, bunu köşesinde "şerefle" yayınlamak. İddia pek yaman: Tomris Özden bir ara kocası aleyhine bir boşanma davası açıyor ve albayın ölümünden sonra onun ölümüne neden olan kirli savaşı suçluyor. Bu arada Tomris Özden'in kimselere söylemediği iddiaları da "silah arkadaşları" ve Çölaşan ortalığa döküyor. Ve daha neler... İşte bütün bunlar büyük bir gazetecilik olayı oluyor. Peki ama neden yarım bir olay yaratmış... Neden şu olayı tastamam ve eksiksiz yapmamış? Neden yalnızca bir albayın ve eşinin özel hayatını "faş" etmiş de daha öte gitmemiş?

Streç...

Bütün silahlı kuvvatler mensuplarının özel yaşamlarını teker teker incelemeye ne dersin Emin Çölaşan? Örneğin şu anda savaş bölgesinde bulunanların hangileri hakkında boşanma davası açıldığını, bu davaların gerekçelerini gerçekten kurcalasak mı? Şu tiksindirici paparazzi programlarından birkaç kameraman ödünç alıp, malum yerlerde utandırıcı bir görüntüleme nasıl olurdu acaba?

Ya da Hipokrat yeminini her nasılsa bozacak birkaç zührevi hastalık uzmanı hekim bulsak ve kirli savaş bölgesinden gelen hastaların bir mesleki dökümünü çıkartsak mı dersiniz?

Nihayet, gönüllü ya da gönülsüz savaş bölgesinde bulunanların eşlerinin kılık kıyafetlerinden, "streç"lerinden, vücut "hatları"ndan, "şen, şakrak ve neşeli" hal ve gidişlerinden isim isim söz etmeye başlasak?

Bütün bunlar nasıl olurdu gerçekten?

İğrenç olurdu, alçaklık, şerefsizlik, bayağılık olurdu, insanın özel hayatının dokunulmazlığına yapılmış bir saldırı, tasallut ve ahlaksızlık olurdu...

Bırakalım Silahlı Kuvvetler'in bütün mensuplarını... Militarizme ve Kürt köylüsüne dışkı yedirene; kirli savaşa ve kulak karşılığı para alana; şövenizme ve sivil halka yapılan zulme karşı mücadele etmek için, bunları benimseyen ve yapanların özel hayatlarıyla, eşleri, çocuklarıyla, boşanma davalarıyla, eşlerinin "streç"leriyle uğraşmak bizim için hafiflik olurdu, güçsüzlüğün, haksızlığın, kendi davasına güvensizliğin kanıtı olurdu. Herşey olurdu ve sosyalistlik olmazdı, savaş karşıtlığı olmazdı, barışseverlik olmazdı.

Çözümünüz nedir?

Kirli savaşın suçlularıyla mücadelede hiçbir sosyalist, hiçbir barış yanlısı, hiçbir insan hakları savunucusu, elini, dilini ve kalemini, her kim olursa olsun, ne denli halk düşmanı suçlar işlemiş bulunursa bulunsun, onun özel yaşamına bir lağım faresi gibi sızarak kirletmez, kirletmemiş ve kirletmeyecektir.

Bu gibilere karşı bizim mücadelemizin değerleri ve kuralları vardır; bunların özü, halka karşı suç işleyeni özel yaşamıyla değil, işlediği suçlar nedeniyle halkın önünde teşhir ve mahkum etmekten ibarettir.

Ziya Nur'un 'Kemalizmle mücadele' adı altında Mustafa Kemal'in özel yaşamını didiklemesi karşısında hiddete gelen kemalist devlet yazarı Çölaşan! Neden Tomris Özden'in karşısına onun iddialarına cepheden saldırarak çıkmıyorsun? O sana "Kürt sorunu ölmek ve öldürmekle çözülmez" diyor, neden sen dürüstçe "ölmek ve öldürmekle çözülür" diyemiyorsun! O, kardeşi çatışmada ölen bir Kürt kadınıyla kardeşleşiyor! Neden sen "bu kadınla kardeşleşme, düşmanlaş" diyemiyorsun!

Diyemez. Bu gibiler, toplum vicdanının mahkum ettiği politikalarını savunamazlar. Toplum vicdanının onayladığı herşeyi, bir hırsızın suç mahallinden dolanarak geçmesi gibi sinsice karalarlar.

Emin Çölaşan kimdir?

Merak bile etmiyoruz. Evli barklı mıdır; umurumuzda değil; cinsel tercihi farklı mıdır, aldırmıyoruz; hakkında boşanma davası var mı, dava gerekçesinde uygunsuz durumlara düştüğü yazılı mı, bizi ilgilendirmiyor; varsa eşi ya da sevgilisi "streç" giyiyor mu, "hatlarını" ortaya koyuyor mu, "şen, şakrak ve neşeli" mi, gözetlemiyoruz. Öyle de olsa, böyle de olsa, Emin Çölaşan bilinen Emin Çölaşan'dır. Öyle olması da olmaması da sonucu değiştirmiyor. Diyelim ki mazbut ve mesut bir aile babasıdır. Ne çıkar ki? Bu Emin Çölaşan'ın yazdıkları ortada... Yazılarının "streçi" bütün "hatlarını" ortaya koyuyor. Yaşadığımız şu topraklarda her ölen Kürdün ardından, her yargısız infazın ertesinde Emin Çölaşan'ın yazıları "şen, şakrak ve neşeli..." Her yazısının yayınlanışından sonra, insani değerler Emin Çölaşan'a karşı bir "boşanma" davası açıyor, kamu vicdanı, hergün, her saat bu yazıları tahlilden geçiriyor, "frengili" suçlamalar, "AIDS"li ihbarlar insanlığın manevi sağlık evinin raporlarında "pozitif" hanesine yazılıyor.

Bir itiraf da var yazısında. Okuduğumuz zaman Çölaşan'ın "silah arkadaşları" adı verilen (nedense bu defa "minik kuş" denmeyen) meçhul kişilerce yazılmış mektubu ve Özden ailesiyle ilgili boşanma davası dosyasını elinde tuttuğu anlaşılıyor. Niçin şimdi yayınlıyor? Tomris Özden'in kamuoyunu sarsıcı demeçlerinden bir ay sonra bu "ifşaat"ın yapılışının nedenleri Çölaşan'ın yazısında belirtiliyor. Şöyle yazıyor: "Tomris Özden" diyor Çölaşan, "cenazeden hemen sonra demeçler vermeye başladı." Bu ilk neden oluyor. "Daha da ileri gitti... Terörist yakınlarıyla kucaklaşıp, şov yapmaya başladı." Bu ikinci neden oluyor. Çölaşan altı kalınca çizilmiş şu cümlelerle son nedeni, bardağı taşıran son damlayı anlatıyor: "Hakkında en ufak bir araştırma ve soruşturma yapılmadan, CHP'nin en yetkili organına paraşütle indirildi." Bardağı taşıran son damla, devlet partisi CHP'nin tabanında Tomris Özden'in savaş karşıtı tutumuyla en yüksek oyu almasıdır. Militarizm için alarm zilleri çalmıştır.

Ve arkası geliyor. Boşanma davası dilekçesi basına sızdırılıyor. Meçhul "silah arkadaşları"nın mektubu yayınlanıyor. İçerik ise tehdit ve karalamadır.

Mektupta "Ne size, ne de sizi kullananlara, şehit kanları üzerine siyaset yapma hakkını tanımayız." "Akıllıca oturunuz..." Oturmazsa... Bunu da Güneri Civaoğlu'nun tezgahladığı meçhul bir kadının "ifşaat"ı yanıtlıyor: "Birkaç defa intihara kalkıştığı, şizofren hasta olduğu" açıklanıyor. Sanki olası bir ölümün kılıfı hazırlanır gibi zehirli ve sinsi bir tezgahın kokusu duyuluyor.

Karalama ise şöyle: "Eşi cenaze sonrasında Mardin'e komutanımızın eşyalarını almaya geldiğinde , hepimiz şaşırdık. Giysileri açıktı, daracık streç giymişti, bütün hatları ortadaydı. Şen, şakrak ve neşeliydi..."

Ve sonra bir başka karalama... Tomris Özden'in kamuoyuna asla duyurmadığı dava dilekçesi, Çölaşan tarafından ifşa ediliyor. Böylece, Tomris Özden'in eşinin ölümünden sonra onu sahiplenmesi sanki içtenlikten yoksun bir tutum haline getiriliyor.

Çöken militarist efsanedir

Ne demeliydi Tomris Özden? Boşanma davası açtığı eşinin ölümü üstüne "oh olsun, layığını buldu" mu demeliydi. Ya da tıpkı Emin Çölaşan ve kim oldukları meçhul "silah arkadaşları" denilen kişiler gibi, dava dilekçesini basına dağıtıp, "işte görün, şehit dediğiniz bu adam, frengiliydi" mi demeliydi?

Tomris Özden'in tutumuyla militarist efsanenin çöküşü karşısında basireti bağlananlar, Tomris Özden'i susturalım derken, Albay Özden'i gözden çıkartmışlar, en aşağılık yöntemlerle tutucu değer yargılarının orta yerine fırlatıp atmışlar ve "karısı yüzünden intihar eden, frengili albay" türünden bir imaj yaratarak, savaşın iç yüzünü çok iyi kavradığı anlaşılan bu askeri bir kere daha öldürmüşlerdir.

İntihar eden kim?

Albayın vurulduğu gün şöyle yazmışlardı: "Kahraman Albay"

Şimdi ise şöyle yazıyorlar: Şehit olmasından bir gün önce sizinle (Tomris hanıma hitap ediyorlar) ilgili talihsizliğini bir silah arkadaşımıza 'ne yapayım, intihar mı edeyim' diye beyan etmiştir." "En öndeydi ve bütün uyarılara rağmen yere yatmıyordu... Bu adeta bir intihardı..."

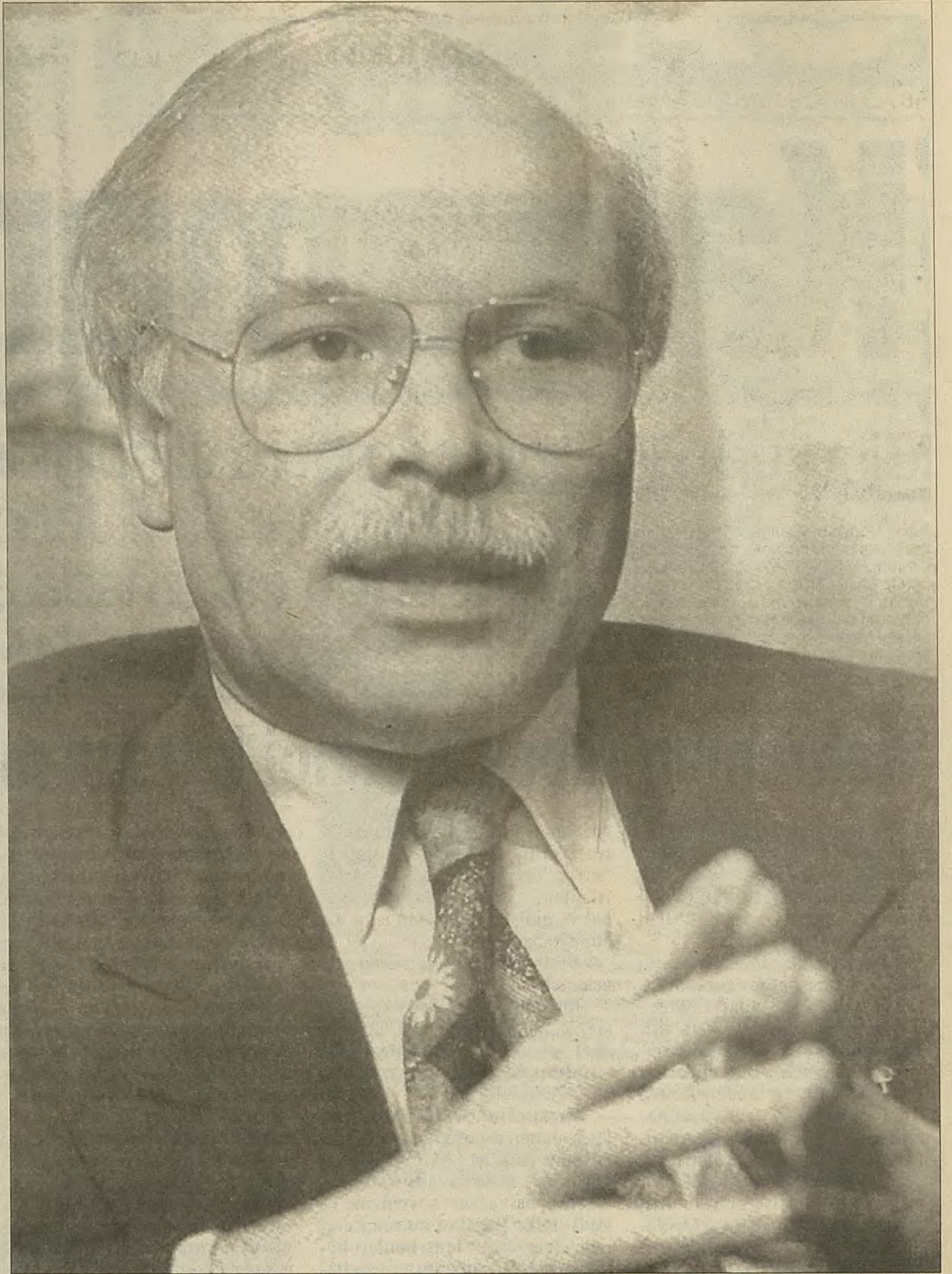
Bir ay önce PKK'ye karşı "kahramanca savaşarak öldü" denilen albay artık gözden çıkarılıyor, zavallılaştırılıyor. O artık bir "şehit" değil, hatta bir savaş kurbanı değil, fakat eşinin kurbanı bir zavallı...

Adını vapurlara, okullara ya da sokaklara verecekken, bir alay komutanının vuruluşunu mahalle dedikodularını andırır bir rezalet haline getirenlerin, Tomris Özden'in tutumundan duydukları korku apaçıktır. Savaş kahramanlarına ihtiyaç duyan medyanın, albayı üçüncü sayfalardaki hayvani güdüleri kamçılayan melodramatik bir haber figürü haline getirmeleri rastlantı değildir.

Suçüstü yakalandılar. Hamaset perdesi bir ucundan yırtıldı. Hayır! Tomris Özden'in anlattıkları değil, ona karşı açılan kampanyanın insanlıkdışı, kaba ve fanatik niteliği militarizmin, savaş kışkırtıcılığının, şövenizmin ve kirli savaşın içyüzünü gözler önüne serdi.

Karakaş: Partinin ideolojik netleşme sorunu var

CHP'de Yenilikçi Kanat'ın temsilcilerinden İstanbul milletvekili Ercan Karakaş, partinin bugün sağa çekilmiş, merkezde bir parti olduğunu belirtirken, "Partinin ideolojik netleşme diye bir sorunu var. Partinin kendi hedef grubunu, toplumsal tabanını yeniden tarif etme ve örgüt yapısını baştan aşağı yenilemeye ihtiyacı var" diyor. Karakaş, SHP ve CHP'li bakanların, yöneticilerin DYP'ye sürekli ödün verdikleri için demokratikleşmenin gerçekleştirilemediğini söyledi. CHP İstanbul milletvekili Ercan Karakaş'ın kurultayla ilgili sorularımıza verdiği yanıtlar şöyle:

Aylan UNCU

Yakın zamana kadar sizin de içinde yer aldığınız ve adına "yenilikçi sol kanat" denilen eğilim CHP içerisinde oldukça güçlü ve etkin görünüyordu. Ancak 9 Eylül kurultayına yaklaştıkça bu eğilim giderek güçsüzleşti ve sonuçta kurultayın mağluplarından oldu. Siz bu değerlendirmeye katılıyor muunuz?

Karakaş-Şimdi şöyle, SHP'de de, CHP'de de aslında tabanda çok güçlü bir sol kanat hareketi var. Ancak, kurultaya gerektiği kadar yansıyamadı. Ve bunun da bence nedeni, bizim siyasal kültürümüzde bir hareketi genellikle aday temsil ediyor. Ama biz bu kurultaya bir genel başkan adayı sunamadık. Biliyorsunuz Sayın Soysal üzerinde bir uzlaşma vardı. Üç gün kala aday olmayacağını açıkladı, o nedenle bir boşluk doğdu. Sol kanat yeni bir aday belirleyip o kısa sürede sunamadı. Bence dağınıklığın ana sebebi bu. Aday sunamama bence belli bir zayıflık getirdi. Çünkü delegeler haklı olarak, sol kanadın belli bir adayla temsil edilmesini ve o aday üzerinden mesajını kurultaya ve topluma sunmasını istiyordu, ama bu başarılamadı. Aslında arkadaşlarımızın bir kısmı yeterli oyu alarak sol kanadın listesinden PM'ye girdiler. Ortalama olarak bakarsanız, 300'ün çok üzerinde bir oy sol kanada çıktı. Bence bu önemli bir güçtür parti içerisinde.

Yenilikçi sol kanat aday belirlemeye çalışırken, Soysal ve Livaneli üzerinde durdu. Oysa bu iki ismin aynı kanat içinde yer alması bile mümkün değildi. Mümtaz Soysal, kendisini ulusalcı sol olarak tanımlarken ve serbest piyasayı kutsayan anlayışa karşı çıkarak, geleneksel devletçi eğilimini sürdürürken, diğer aday Zülfü Livaneli "globalci" bir anlayışı ve serbest piyasayı savunuyordu. Bu durum yenilikçi sol kanat için bir çelişki, bir sorun değil miydi?

Karakaş-Sayın Soysal'ı arkadaşlarımız uygun gördüler. Kongrelerden çok önce konuşuldu. Sayın Soysal da değerlendirdi, sonuçta aday olmadı. Zülfü Livaneli ise sol kanadın gösterdiği bir aday olmadı hiçbir zaman. Zaten kendisi de bunu televizyonda söyledi ve köşesinde yazdı defalarca. Biz de böyle gördük. Ancak Sayın Soysal aday olmadığını açıkladıktan sonra, iki buçuk gün kalmıştı kurultaya. Biz tekrar değerlendirme yaptık ve kendi içimizden bir aday çıkarma olanağının olmadığını gördük; ve dedik ki, 'Sayın Livaneli aday olursa, biz onu destekleriz.' Yani Sayın Livaneli'nin söylediği gibi, biz sol kanat olarak onu aday göstermedik, o tabandan gelen bir istemle aday olmayı düşündü ve o da Sayın Soysal gibi, sonuçta aday olmadı. Aday olsaydı eğer, bizim kanat olarak görüşümüz Sayın Livaneli'nin desteklenmesi yönündeydi. Sayın Soysal'ın siyasi görüşleri, sol anlayışı, onun sol kanatla olan ilişkileri ya da Sayın Livaneli ile Soysal arasındaki farklar; bu konulara çok girmedik. Bizim için önemli olan şuydu: Parti merkeze çekildi son zamanlarda. Biz istedik ki, parti biraz sol bir çizgiye çekilsin. 'Sayın Soysal ile genel sol bir çizgiye dönme mümkün olur' diye düşündük.

Kurultayda PM seçimlerinde Karayalçın ile bir ittifakınız oldu. Bu da bir tutarsızlık değil miydi?

Karakaş-Hayır orada bir yanlış anlaşılma oldu. Sayın Karayalçın'ın grubundan bize birlikte liste hazırlama, ittifak yapma, kurultayla ilgili hazırlıkları birlikte yürütme önerisi geldi. Ama biz, yaptığımız toplantılarda bu öneriyi uygun bulmadık. Hiçbir grupla ittifak yapmama kararı aldık. Bunu da kurultaydan önce kamuoyuna bildirdik. Ve bu tutumumuzu da devam ettirdik. Ancak Sayın Karayalçın'ın listesindeki isimlerle, bizim listemizdeki birçok isim çakıştı. Dolayısıyla bunlar bir anlaşma sonucu olan şeyler değil. Biz yenilikçi sol olarak bir liste hazırlayıp, sunmaya karar verdik. Bu listeyi hazırlarken partinin bütününü kapsayan bir liste yapalım istedik. Çünkü önümüzde önemli bir yıl var. Seçim yılına giriyoruz. Burada partiyi temsil edecek PM'de her gruptan insan olmalı diye düşündük. Ve kendileriyle çalışma yapabileceğimizi düşündüğümüz çeşitli gruplardan arkadaşlara yer verdik. Bunun içerisinde Karayalçın'a yakın olan arkadaşlar da vardı, daha önce Baykal'la hareket etmiş arkadaşlar da vardı.

Bu kurultayda dikkati çeken en önemli konulardan biri de, sadece bir başkanlık mücadelesinin olmasıydı. Gerek ülkenin sorunları, gerek sosyal demokrasinin yüzyüze bulunduğu ideolojik ve siyasal sorunlar ele alınmadı. Bu da haklı olarak bir eleştiri konusu oldu.

Karakaş-Tabii, yani bizim kurultaylarımızın daha çok fikir üretmesi gerekir, daha çok siyaset üretmesi gerekir. Ama Türkiye, siyasi geleneğinde, siyasi kültüründe kurultaylar, genellikle sosyal demokrat partilerde genel başkanlık yarışı şeklinde geçiyor. Bunu değiştirmemiz gerekir. Genel başkanlık yarışları doğaldır, parti meclisi yarışları doğaldır. Bunun yanısıra kurultayda ülke sorunlarını da parti sorunlarını da görüşmeliyiz ve yeni kararlar oluşturmalıyız. Ancak bu kurultayda genel başkanlık ve PM yarışmalarının dışında önemli üç karar alındı. Bunlar dikkatlerden kaçtı. Birincisi Kürt sorunu ile ilgili bir karar tasarısı görüşüldü. Ve Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümünün kaçınılmaz olduğu bir kez daha vurgulandı. Bu önemli bir mesajdır. İkincisi, parti içinde ciddi bir parti içi eğitim yapılmıyordu. Parti okulları kurulmuyordu. Bir karar aldık kurultayda, parti genel bütçesinin en az yüzde 15'inin parti içinde eğitimde kullanılması kararı alındı. Bence bu çok önemli, çünkü sosyal demokrat partilerin, parti içinde eğitim yapması şart. Üçüncü olarak, biliyorsunuz bazı parti yöneticileri KİT'lerin yönetim kurullarında yer alıyordu. Taban bunun değişmesini istedi ve kurultayda bu yönde bir karar alındı. Bu üç karar bence gayet önemli kararlar ama yeterli değil, başka birçok konuda da daha önceden hazırlık yapılarak karar tasarıları hazırlanabilirdi.

Yenilikçi kanat olarak siz de kurultayda sorunları gündeme getirmediniz.

Karakaş- Biz Yenilikçi Kanat olarak söylediğimiz bu önergelerin hazırlanmasına katkıda bulunduk. Ama bunun ötesinde bundan daha fazla karar alınması, çözüm önerilerinin görüşülmesi mümkün değildi. Çünkü gündemde yeri yoktu. Gündem, belli konularda hazırlanan karar tasarılarının görüşülmesi karara bağlanmasına ilişkin bir madde de içermiyordu. Bu söylediğim üç konu da biraz zorlamayla gündeme getirildi, sonuçlandırıldı.

Siz bu kurultayda, savunduğunuz görüşler doğrultusunda, nasıl bir yenilikçilik, solculuk yaptığınızı düşünüyorsunuz?

Karakaş- Biz kurultaya şunu taşıdık, çeşitli konuşmalarda, il kongrelerinde parti tabanı size üç mesaj verdi. Bir; parti sol kimliğine geri dönmeli. Partinin sol kimliği zedelenmiştir, partide bir kimlik krizi var. Bunun

aşılması için partinin sol kimliğine geri dönmesi gerekir dedi taban. İkincisi, parti hükümet uygulamalarından ötürü işçilerden, emekçilerden, gençlerden, aydınlardan uzaklaşmıştı. Taban, 'bu kesimleri parti yeniden kazanmalıdır, bu kesimlerle barışmalıdır ve diyaloğa girmelidir' dedi. Üçüncüsü, bu hükümet uygulamaları partiye zarar vermiştir, bu nedenle hükümet ortaklığımız yeniden gözden geçirilmelidir ve sona erdirilmelidir' dedi. Biz bu görüşleri kurultaya taşıdık. Nitekim bu üç görüş de kurultayın ana konusu oldu. Ve kurultay bu konuda yeni seçilen yönetime bir görev verdi. Hükümet konusunu tekrar görüşün, ciddi olarak ele alın, toplumsal tabanla barışın ve partiyi sol kimliğine kavuşturun' diye.

Şimdi CHP solun neresinde? Baykal'lı bir CHP nasıl olur?

CHP sosyal demokrat bir parti. Dolayısıyla sol çizgide olan bir parti. Ancak, CHP'de bizim sorunlarımız var. 65'lerden sonra CHP ortanın solunda olduğunu söyledi. Sosyal demokrat bir nitelik kazanmaya başladı. Aradan 30 yıl geçti, biz sosyal demokratlaşma sürecini tam olarak gerçekleştiremedik. Çünkü, 12 Mart ve 12 Eylül araya girdi. Ve toplumda değişmeyi, demokratikleşmeyi önledi. Aynı zamanda CHP'yi kapattı. Parti 10 yılın üzerinde kapalı kaldı. Bu askeri darbelerden sonra gelen baskı ortamı, yasaklar partinin sosyal demokratlaşmasını da engelledi. Özellikle '80 sonrası tek partinin çatısı altında toplanılmaması da sorunları ağırlaştırdı. Onun için ben diyorum ki, 65'lerden sonra 'ortanın solu' kavramıyla başlayan partinin sosyal demokratlaşma, sol parti olma süreci hızla tamamlanmalıdır. Yani parti ideolojiye daha çok önem vermelidir. Emeğe daha çok önem vermelidir, örgütlü emek kesimleriyle sürekli iletişim kurmalıdır. Ayrıca programıyla öne çıkan bir parti olmalıdır. Parti, örgüt yapısını baştan aşağı yenilemelidir. Siyaset üreten, halkın sorunlarına çözüm üreten bir parti olmalıdır. Bu sorunları aştığı zaman CHP bence daha çağdaş sol ve sosyal demokrat bir parti olacaktır. Asıl işlevi de siyaset üretmek olacaktır. Bugün bu noktadan uzağız. Şimdi bu görüşlerin bir kısmını sayın genel başkanımız da kurultayda söylediler. Sayın Baykal, örneğin son hükümet uygulamalarından ötürü, ya da SHP ile birlikte anılmaması gereken bazı olumsuz olaylardan ötürü, –rüşvet, yolsuzluk gibi– halktan özür diledi. Bunlar olumludur.

Livaneli'nin bir açıklaması var. 'Baykal CHP'yi sağa çeker' diyor. Siz bu açıklamaya katılıyor musunuz?

Karakaş– Ben şimdi CHP'nin sağa, daha doğrusu merkeze çekilmiş olduğunu söylüyorum. Sayın Baykal'ın bazı tezleri, düşünceleri var. Partinin kimliğine dönülmesi konusunda... Nasıl olacak, ayrıntılarını bilmiyoruz. Geniş bir açıklama yapmadı, ama böyle bir ihtiyaç içinde olduğunu söylüyor. Bunun olup olamayacağını göreceğiz önümüzdeki günlerde. Ama bence, 'partinin ideolojik bir sorunu yok' saptaması doğru değil. Biz buna katılmıyoruz. Partinin ideolojik netleşme diye bir sorunu var. Partinin kendi hedef grubunu, toplumsal tabanını yeniden tarif etmeye ve onlarla iyi diyalog kurmaya, örgüt yapısını baştan aşağı yenilemeye ihtiyacı var. Şimdi bu üç konuda hangi projeler sunulacak, hangi çalışmalar yapılacak bunları görmek gerekiyor. Bunları görmeden bir şey söyleyemem.

Bugün 12 Eylül'ün yıldönümü. Sizce 12 Eylül'ün kalıntıları silinebildi mi?

Karakaş- Bence 12 Eylül rejimi aşılamamıştır ve bu hükümetin en büyük iddiası oydu. Kasım '91'de bu hükümet kurulduğu zaman, neydi hedefimiz: Türkiye'yi 12 Eylül rejiminden çıkarmak. Yani onun anayasasını yasalarını, hukukdışı uygulamalarını kaldırmaktı, ama maalesef bu yapılamadı. Bunlara ek olarak gözaltında kayıplar, faili meçhul cinayetler de artarak devam ediyor. O yüzden de bu hükümet başarılı olamamıştı. SHP ve CHP'nin iyi niyetine rağmen, bunların kalkması konusunda programa bazı hükümler konulmasına rağmen uygulamada başarılı olamadı. Halbuki, askeri diktatörlükler, faşizmi yaşamış bazı Akdeniz ülkeleri, örneğin bir İspanya ve Yunanistan, hatta merkez sağ ve merkez solun bir konsensusuyla kısa sürede o faşizmin, askeri rejimin getirmiş olduğu yasalardan, anayasalardan uygulamalardan kurtulabilmişlerdir. Avrupa Birliği ve dünyada saygın bir yer alabilmişlerdir.

Peki SHP bunu neden gerçekleştiremedi. Buna DYP mi engel oldu?

Karakaş-Hükümet programı yazılırken, SHP Türkiye'de gerçekten 12 Eylül rejimini aşmak isteyen, Türkiye'de çağdaş bir anlamda bir katılımcı demokrasiyi isteyen bir parti olarak, insan hakları ve özgürlüklere dayalı bir demokrasi istiyordu. DYP de 91 seçimlerine giderken bunlara benzer şeyler söylüyordu. Konuşan Türkiye, yasaksız Türkiye... Onun için böyle bir koalisyon ortaklığı kuruldu. Hükümet programında da 12 Eylül rejiminin aşılacağı vardı. Ancak DYP bu konuları sürekli erteledi ve bu konularda üzerine düşen görevi yapmadı. Ve SHP yöneticileri, DYP'ye devamlı ödün verdiler. Ve aradan dört yıl geçti, baktı ki programda yer alan demokratikleşme hedeflerine varılamamış. Peki ne yapmalıydık. Ödün vermemeliydik. Kabinede yer alan yöneticiler sürekli ödün verdikleri için demokratikleşme gerçekleştirilemedi. Ve biz o yüzden de oy kaybettik. 12 Eylül rejiminin aşılamamasının asıl nedeni Türkiye'deki sağ partilerdir, ancak geçmişteki SHP, bugünkü CHP, hükümet programının gerçekleşmediğini anladığı an hükümet sorumluluğunu bırakmalıydı. Ve toplumsal muhalefetle bütünleşerek, muhalefetini orada yapmalıydı. Burada yanlış yaptık.

Salt bir başkanlık yarışı biçiminde geçen kurultayda, ülkenin ve sosyal demokrasinin sorunları tartışılmadı.

Barış etkinliklerine ilişkin bazı gözlemler

Mustafa YAVUZ

Dünya Barış Günü dolayısıyla düzenlenen etkinlikler sona ererken, barış mücadelesinin önünde duran görevler bütün ağırlıklarıyla önümüzde duruyor. Savaş karşıtı hareketi güçlendirmenin ve savaşa dur diyebilmenin, takvimin belli günlerine indirgenen etkinliklerle mümkün olmayacağı bugüne değin yaşanan deneyimlerle defalarca kanıtlanmış bulunuyor. Bu durumu aşmaya yönelik çabalara günümüzde her zamankinden fazla ihtiyaç olduğu da birçok siyasal çevre ve aydın tarafından paylaşılıyor.

Bir yıl önceki barış etkinlikleriyle bu yılki etkinlikleri karşılaştırdığımızda saptamamızın haklılığı hemen görülecektir. Geçen yıl aydınların, İHD, Savaş Karşıtı vb. gibi örgütlerin ve BSP'nin birkaç büyük kentle sınırlı ve kamuoyuna aydın tepkisi olarak yansıyan barış etkinlikleri bu yıl, tüm savaş karşıtlarını umutlandıracak ölçüde yaygın ve kitlesel olarak gerçekleşmiş bulunuyor.

Henüz toplumda ciddi güç olarak belirememeyen sosyalist hareketin bu durumu aşmaya yönelik çabalarının ürünü olan BSP ve Geleceği Birlikte Kuralım Girişimi'nin birlik tartışmalarının ortak bir eylemle yeni bir evreye girmesi ve bu ilk eylem birliğinin savaşa, şovenizme karşı bir zeminde gerçekleşmesi bu yılki etkinliklerin ilk olumluluğunu oluşturuyor.

Sosyalist hareketin sosyal-şovenizmle malul geçmişi anımsandığında, BSP ve GBKG'nin HADEP'le birlikte barış etkinlikleri düzenlemeleri ve bu zeminin birçok örgüt ve aydının desteğiyle zenginleşmesi ikinci ve önemli olumluluk. Bu alanda çıkan tüm zorluklara ve bazen yaşanan olumsuzluklara karşın...

Bu yılki barış etkinlklerinin somutça gösterdiği bir olgu da, toplumu aydınlatmaya yönelik sahici bir savaş karşıtı tutumun sosyalist hareketin sekter ve dogmatik kesimlerinin dışında, birlik arayışı içindeki BSP ve GBKG'lerince ortaya konulmuş olmasıdır.

Değişik düzeylerde güçleri birleştirme çabalarının somut ürünü olarak gerçekleşen barış etkinlikleri, İstanbul ve Ankara gibi kentlerde sınırlı sayıda toplulukların eylemi olarak değil, taşraya yaygınlaşmış bulunuyor bu yıl. Üstelik salt salon toplantıları ve dar gösteriler değil, yaygın propaganda çalışmaları, kitlesel barış zincirleri, kitlesel şenlikler ve mitinglerle...

Değişik düzeylerde güçleri birleştirme çabalarının somut ürünü olarak gerçekleşen barış etkinlikleri, İstanbul ve Ankara gibi kentlerde sınırlı sayıda toplulukların eylemi olarak değil, taşraya doğru yaygınlaşmış bulunuyor bu yıl. Üstelik salt salon toplantıları ve dar gösteriler değil, yaygın propaganda çalışmaları, kitlesel barış zincirleri, kitlesel şenlikler ve mitinglerle...

Bugüne değin böylesi bir zeminde biraraya gelemeyen güçlerin bu ortak eylemi, toplumu zehirleyen azgın şovenizme karşın, barış hareketinin toplum nezdinde ciddi bir mevzi kazanmasına katkıda bulunmasıyla da önem taşıyor.

Yine bugüne değin Kürt dinamiğinin sosyalist harekete ve aydınlara yönelik güvensizliğinden kaynaklanan olumsuz yaklaşımlarının bu ortak eylemlilik sürecinde azımsanmayacak ölçüde aşılması önemli bir gelişmeye işaret ediyor. Geçmişte sık sık rastlanan suçlayıcı yaklaşımlar, slogan yarışları, üzerinde anlaşılan konuları ihlal yerine; olgun ve girişilen eylemi etkinleştiren tutum alışlar, yeni olgular olarak derinleştirilmeyi bekliyor. Uç veren bu olgunluk, gösterilere katılan binlerce Kürt emekçinin sosyalistlere ve emekçi kardeşlerine gösterdiği samimi yakınlıkla somutlanmış bulunuyor.

Türkiye işçi sınıfı ve emekçi hareketi henüz böyle bir yakınlık ve dayanışma eğilimi içine girmemiş olmakla, ciddi bir açmazla yüzyüze bulunuyor. Savaş karşısındaki bu duyarsızlık nedeniyle savaş sürüyor.

İşçi hareketi ve emekçiler savaş ve yaşadıkları yıkım arasındaki bağı kuramadıkça savaşın sürmesine katkıda bulunuyorlar.

Barış etkinliklerine işçi sınıfının örgütleri sendikaların uzak duruşu savaş karşıtı hareketi zaafa uğrattığı gibi, toplumsal kurtuluş mücadelesini de zaafa uğratıyor.

Sosyalist hareketin içinde bulunduğu olumsuz durumu aşma çabaları ve buna paralel olarak Kürt dinamiği ile pratik temelde geliştirdiği dayanışma ve bunun olumlu ürünleri bu kısır döngüyü kırma imkanı sunuyor.

Emekçiler arasında düşmanca duyguların kök salması için çaba harcayan şoven politikalar, şükür ki Kürt emekçilerin kardeşleşme doğrultusunda kitlesel olarak tutum almalarıyla yeterince karşılık bulamıyor. Sosyalist hareketin birçok sektörünün bu kardeşleşmeyi geliştirmeye dönük tutarlı çabaları da bu imkanı canlı tutuyor.

Koşulların tüm zorluğuna karşın, emekçi dayanışması, kardeşleşme, ortaya çıkan bu eğilimler güçlendirilerek, gerçekleştirilebilir.

Çatışmada ölen gerillanın ablası ve yeni çatışmada ölen albayın eşinin kucaklaşması, barış mücadelesinde yeni bir evreye işaret ediyor. Yaratılmak istenen düşmanlığın saçmalığını tüm emekçilere anlatıyor.

Tablonun böyle şekillendiği bir ortamda sosyalistlerin, Kürt dinamiğine yukarıdan bakarak, akıl vererek yol almaları olanaklı görülmüyor. Kürt dinamiği ile arasına mesafe koyarak var olmaya çalışan sosyalist hareket, şoven dalga tarafından sürükleneceğini artık görmek zorundadır.

Kürt emekçilerinin barış ve demokrasi talebi, kardeşleşme çağrıları sosyalist hareketi işçi ve emekçi sınıfları zehirleyen şovenizm karşısında güçlü kılıyor. Şovenizm karşısında enternasyonalizmin somut bir hale dönüştürülmesi imkanını sunuyor.

Barış etkinliklerinin ortaya koyduğu en temel gerçek; birleşik bir sosyalist hareket ve bu hareketin Kürt dinamiği ile etkin eylem birliğinin, emekçilerin sürüklenmeye çalışıldığı şoven boğazlaşmaya, bölgesel savaşlara dur diyebileceğidir. Savaşın durdurulmadığı bir ortamda, emekçi sınıfların yıkıma sürüklenmeye devam edeceğidir.

Öyleyse, takvimin belirli günlerine indirgenen etkinlikler dönemini kapatarak, birleşik etkinlikleri sürekli kılan ortak mücadele çizgisini güçlendirmek sorumluluğunu, tarafların tüm yakıcılığıyla duyma zorunluluğu karşımızda ertelenemez bir görev olarak duruyor demektir.

Grevleri 'erteleme' hesabı

▼ CHP'li Sanayi ve Ticaret Bakanı Hasan Akyol da 32 bin 500 işçinin çalıştığı şeker fabrikalarında başlayacak 20 grevi ertelemeye hazırlanıyor. Onun gerekçesi de, "grevin yaratacağı mali külfet!" Hükümet, Makina Kimya Endrüstrisi'nde çalışan 7 bin işçinin grevini de "milli güvenlik" gerekçesiyle erteleme planları yapıyor. Konya Merkez Hayvancılık Araştırma Enstitüsü'nde çalışan 180 işçinin grevi "bu işyerinde eğitim yapıldığı" gerekçesiyle ertelendi. Batman, Şırnak, Mardin, Bingöl ve Hakkari'de ise, "huzur ve asayiş' gerekçesiyle Tarım-İş'in grevleri yasaklandı. Bu tutum, OHALde bulunan ve greve hazırlanan birçok kamu işyerinde grevlerin erteleneceğinin de işareti.

Haber Merkezi-Geçen hafta cumartesi günü, CHP kongresinin yapıldığı Atatürk Spor Salonu'nun önüne gelen 3 bini aşkın 'misafir' ne kadar uğraşsa da içeri giremedi. Bu misafirler Türk-İş yöneticileri ve grevdeki Tarım-İş üyesi işçilerdi. "CHP hükümetten çekilsin" talebiyle kurultaya gelen Türk-iş yöneticileri içeri alındı. İşçilerin de bir bölümü salona girebildi. Bazı CHP'li delegeler bu durumdan hiç hoşnut olmadıklarını "yuh"larla belirttiler. İşçilere göre onlar "müteahhit delegeler"di. Yaklaşık 3 bin işçi salonun dışından "Hükümet istifa, Tansu Amerika'ya", "İşçilerin yanındaki CHP nerede" sloganlarıyla CHP'lileri oldukça rahtsız ettiler.

Türk-iş Genel Başkanı Bayram Meral, kurultaydan hükümet ortaklığından ayrılması yönünde karar çıkmasını istedi ve bu yönde önerge verdi.

Türk-İş'in umudu yine CHP'ye kalmıştı.

Herkes bu sözleşmenin "satışa" geleceğini söylüyor. Geçen yıl Meclis'e yürüyen işçileri durdurmak amacıyla ağaca çıkan Bayram Meral'in, bu kez nereye çıkacağı merak ediliyor.

Grevler 'milli güvenliği' tehdit ediyormuş!

22 bin üyeli Tarım-İş sendikasının ardından, bu ayın sonuna kadar peyderpey yaklaşık 500 bin işçi greve çıkacak. Bunun için sendikaların bazıları hazırlıklarını tamamladı. Sendikaların bazıları ise hala bir beklenti içinde. Bu arada hükümetin grevleri erteleyeceği konuşuldu. İlk önce Tarım-İş grevini ertelemeye kalktılar. Tepkiler çoğalınca hükümetten yanıt geldi. Çalışma Bakanı Ziya Halis, grev ertelemenin koşullarının Anayasa'da "genel sağlık ve güvenliğin tehdit edilmesi" şartına bağlandığını söyledi. Tarım-İş grevinde böyle bir "tehdit" görmediği için erteleme kararnamesini imzalamadığını söyledi..

CHP'li Sanayi ve Ticaret Bakanı Hasan Akyol da 32 bin 500 işçinin çalıştığı şeker fabrikalarında başlayacak 20 grevi ertelemeye hazırlanıyor. Onun gerekçesi de, "grevin yaratacağı mali külfet!"

Hükümet, Makina Kimya Endrüstrisi'nde çalışan 7 bin işçinin grevini de "milli güvenlik" gerekçesiyle erteleme planları yapıyor.

Konya Merkez Hayvancılık Araştırma Enstitüsü'nde çalışan 180 işçinin grevi "bu işyerinde eğitim yapıldığı" gerekçesiyle ertelendi.

Batman, Şırnak, Mardin, Bingöl ve Hakkari'de ise, "huzur ve asayiş' gerekçesiyle Tarım-İş'in grevleri yasaklandı. Bu tutum, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde bulunan ve greve hazırlanan birçok kamu işyerinde grevlerin erteleneceğinin de işareti.

Türk-İş ise farklı alanlarda arayışa girdi. Önce cumhurbaşkanı ziyaret edildi. Sonra CHP kurultayı basıldı.

Sözleşme her an imzalanabilir ama..

Aslında hükümetin vereceği ücret belli. Söylentiye göre yüzde 10 ya da yüzde17 arasında bir zam verecek. Geriye bu ücret teklifine işçilerin "ikna" edilmesi kaldı. Ancak sözleşmelerin başlamasından bu yana 9 ay geçti. Bu süre içinde enflasyon biraz daha yukarılara çıktı. Hükümet ilk altı ay için yüzde 40 zam verse bile ücret kaybı çok büyük olacak.

Grev kararı alan ve işyerlerinde çalışan işçi sayısı 350 bin. Grev uygulama kararı alan ve grev tarihi belirlenen işyerlerinde çalışan çalışan işçi sayısı 260 bin. 22 bin 546 işçi ise şu an grevde.

13 sendika da grev uygulama kararını 20 Eylül'den sonraya bıraktı.

Grev uygulama kararı alan sendikalar; Tarım-İş, Türkiye Maden-İş, Genel Maden-İş, Petrol-İş, Şeker-İş, Ağaç-İş, Selüloz-İş, Çimse-İş, Türk Metal, Yol-İş ve Toleyis.

Türk Metal'de örgütlü bazı fabrikalarda da grev başlayacak. Seydişehir Alüminyum ve Antalya Ferrokrom işletmelerinde çalışan 3 bin 821 işçi, Orman Bakanlığı Ana Tamirhane Müdürlüğü'nde çalışan 7 bin 500 işçi dergimizin baskıya girdiği 15 Eylül'de (eğer ertelenmezse) grevde olacaklar.

Türk Metal, bu grevlerin ardından, örgütlü olduğu iki fabrikada daha greve hazırlanıyor. Makina Kimya Endrüstrisi, Türkiye Zirai Donatım Kurumu ve Karadeniz Bakır İşletmeleri'nde çalışan toplam 10 bin işçinin greve çıkış tarihi 20 Eylül.

Grev hazırlığı yok

500 bin işçinin grev çıkması derin bir kriz yaşayan hükümet için ciddi bir tehdit. Türk-İş'in ise bir hazırlığı yok. Ne grev komiteleri, ne pankartlar, ne de başka bir hazırlık yok. İşçiler ise her an anlaşmanın yapılabileceğini düşünüyorlar. Bazı sendikalar değil grev hazırlığı, işçilerin 8 Ağustos eylemi nedeniyle kesilen yevmiyeleri için bile bir tepki göstermedi. Herhangi bir eylem yapmadı. 8 Ağustos'ta iş bırakarak, genel eyleme katılan çok sayıda işçinin yevmiyesi kesildi. Bunlardan Soma, Yatağan, Tunçbilek, Seyitömer madenlerinde çalışan yaklaşık 10 bin işçinin iki yevmiyesi kesildi. Bu işyerlerinde de hiçbir hazırlık yok.

İşçiler ise çok sayıda işyerinin greve çıkacağı 20 Eylül'ü bir gösteriye dönüştürme çabası içinde. 20 Eylül, bir anlamda hükümete işçiler cephesinden bir yanıt olacak. Tabii yine sendikacılar önlerine çıkmazsa, ayaklarına takılmazsa.. Bekleyeceğiz göreceğiz..

GÖRÜŞLER

Yurdal Şenol
(Tümtis Genel Sekreteri)

Hükümet adeta işçiyi greve sürüklüyor. Hükümet, tüm güçleriyle kendini herhangi bir sosyal patlamaya hazırlamış durumda. En ufak bir hak arayışı polis baskınıyla karşılanıyor. Grevler uygulamaya geçildiğinde belki de bakanlar kurulu kararıyla grevler ertelenebilir. Grev erteleme antidemokratik bir uygulamadır. Sendikacıların, fiilen yasadışılığa karşı yasadışılıkla tavır geliştirmesi gerekir.

Taban mücaddeleye hazır, fakat bazı sendikalar hazır değil.

Mustafa Başoğlu
(Sağlık-İş Genel Başkanı)

Bizim ille de grev yapalım diye bir tutumumuz yok. Hükümet işçileri greve itiyor. Bir zamanlar ben 'ANAP gidecek dertler bitecek' diye slogan atıyordum. Şimdi o zamandan daha kötü durumdayız. Başbakan işçilerin çok ücret aldığı kanaatinde. Eğer mecbur olursak grev yapacağız. Kanunun bize verdiği yetkileri kullanacağız. Greve gitmeyecek üyelerimiz için de yeni eylemler belirleyeceğiz. Bizim için başka çıkış yok.

Hasan Biber
(Liman-İş Genel Başkanı)

Bazı sendikaların sözleşme görüşmeleri devam ediyor. Bazıları da resmi arabulucu aşamasında. Bunların hukuken aynı anda greve çıkması mümkün değil. Biz, demiryollarına bağlı limanlarda ve Denizcilik İşletmeleri'nde grev kararı aldık. İşkolumuzda grevleri birleştirebilmek için grev uygulama kararını 25 Eylül'de alacağız. Bizim grevimiz kendi başına bir genel grevle eşanlamlı. İthalat ve ihracatın yüzde 90'ını etkileyecek.

Yasal prosedürü bitiren diğer sendikalar Eylül'ün 20'sinde başlamak üzere peyderpey grev uygulama kararı alacak. Grev konusunda sendikaların bir bölümü ciddi. Karar alındıktan sonra geri dönüş olmaz.

500 bin işçinin greve çıkması şu anda bir nevi genel grevle eşanlam taşıyor. Şu anda siyasi iktidarın yapmak istediği şey sendikaları alabildiğine tabanları ile karşı karşıya getirmek. Sendikalara yönelik güven bunalımını yoğunlaştırmak istiyorlar. Eğer bu güvensizlik had safhaya ulaşırsa özelleştirmeyi hızlandıracaklar. İşçi 'siz eylem yapıyorsunuz ama bizi masa başında satıyorsunuz' diyecek."

Kamu işyerlerinde sözleşmeler 9 aydır sürüyor. Bu sözleşme bağıtlansa bile enflasyona endeksli olmadığı için, işçinin alım gücü kaybolmuş olacak. Hükümet enflasyonun çok altında bir sözleşme teklifi getiriyor. Bu haliyle imzalanırsa tabanın güven bunalımı yoğunlaşacak.

Sınıfın önü şu an tıkanmış durumda. İşçi sınıfına saldırı hangi yöntemle yapılmışsa o yöntemle karşılık verilmeli. Hükümet grev ertelemek gibi bir eğilim içinde. 1 Ocak'tan beri 96'ya sarkıtmak istedikleri toplu iş sözleşmesinden doğan hakları faizsiz bir şekilde kasalarında bekletiyorlar.

Kötü bir ideolojik mücadele anlayışı örneği; Aydınlık polemiği

Merdi kıpti şecaat arzederken sirkatin söyler

Erdoğan TATLAV

Söz'de çıkan Sevr'e ilişkin değerlendirme, Aydınlık'tan gelen spekülatif bir yanıtla karşılandı: "Söz dergisi Sevr'i savunuyor"muş! (Bkz. s. 427, E. Helvacıoğlu)

Bizim, anlayana sivrisinek saz, açıklığıyla anlattığımız şey, sonuçta hepsi de emperyalist sistemin içinde olan Türk egemen güçlerinden birinin yedeği olamayacağımız, tarih boyunca ağır baskı altında tutulan emek güçlerinin temsilcisi olarak sorunlara Kemalist hegemonyanın penceresinden bakmaktan artık kurtulunması gerektiği, günümüz Türkiye'sinin sorunlarının Sevr-Lozan ikileminden çıkmadan kavranamayacağıydı. Tümüyle egemen güçlerin bu sol gösterip sağ vurma atraksiyonlarını teşhire yönelik olan yazımızda, Aydınlık'a yönelik yollamamız ise dostane bir uyarıdan öte anlam taşımıyordu. Gelin görün ki, anlamamaktaki ısrarıyla E.Helvacıoğlu, bizi Sevr'ci ilan etmiş (Esasen teknik bir aksilik sonucu yazı imzasız çıkmamış olsaydı bu ikinci yazı da yazılmayacaktı; ancak Aydınlık'ın polemiğiyle yazım tüm Söz'ü bağlamış olduğundan yazmak zorunda kalıyorum).

Yinelemeliyim ki; günümüz Türkiye'sinde emperyalizme karşı çıkışı, kirli savaşa karşı çıkışa ve demokrasi hedefine bağlamayan, Kürt halkının haklarını sahiplenmeyen, Türk ulusal kurtuluşunu diğer halklarla eşitlik ilişkisi bağlamında tanımlamayan bir yaklaşım sosyalist değil, bu noktada osmanlıcılığın bile gerisine düşen İttihat'çı bir yaklaşım örneğidir.

Unutulmamalıdır ki, sorunlara kimin açısından baktığınızla ilgili olarak tarih çok farklı yazılır. Resmi tarihlerle bu kadar çok zehirlendiğimiz ve daha önemlisi bu kadar çok kan akan bir coğrafyada sapla samanın birbirinden ayrılması aydın olma ahlakı açısından çok daha tayin edici bir sorun haline geliyor.

Sevr demagojisi

Bugün Türkiye, Kürt sorununun siyasi çözümünü engelleyen güçlerce ağır bir kriz atmosferinde tutulmaktadır. Ödenen bu faturanın en ağır maddeleri ise, Kürt ve Türk gençlerinin kanının yanısıra birlikte yaşama atmosferinin artan oranda zehirlenmesidir.

Askeri "çözüm" dayatmalarının soluğu tükenmeye, iç ve dış dayanaklarının çözülmeye başlamasına paralel olarak iki gelişmenin tırmandırıldığına tanık oluyoruz. Bunlardan birincisi, önemli toplumsal dayanakları bulunan Türk ırçılığının, 'benden sonra tufan' örneği kışkırtılmasıyken, ikincisi de resmi tarihe vurguyla, sahte bir anti emperyalizmle şovenizmin çözülme sürecini yavaşlatma çabalarıdır.

Sevr demagojileri tam da bu atmosferin ürünü olarak karşımıza çıkıyor. Ekonomisinden politikasına kadar zaten emperyalizme bağımlı olan Türkiye'nin egemen güçleri, Kürt aydınlanması karşısındaki çıkmazlarını, emperyalizme karşı sahte bir söylemle gizlemeye çabalıyorlar. Türkçesi aşağıdan gelen dalgayı bastırma kararlılığının yeni kılıfı olmaktadır bu "anti emperyalizm".

İç boğazlaşmaya ve ekonomik sefalete sürüklenen Türkiye halkının acil gündemi demokrasidir; demokrasi ise başta Kürtler olmak üzere emekçilerin, Alevilerin ve tüm ezilen kesimlerin hak ve özgürlüklerde eşitliğinin teyidinden geçiyor. Bunun önündeki engeli dışarıda aramaya gerek olmadığı ise açıktır; çünkü bu engel, kör gözüm parmağına zaten emperyalizmin işbirlikçisi olan yerli egemen güçlerden başkası değildir.

Sorunların esas engeli

Durum buyken, "çağımızda gericiliğin, anti-demokrasinin, her türden eşitsizliğin ve özgürlük düşmanlığının esas kaynağı emperyalizmdir. Emperyalizmi hedef almayan ve onunla hesaplaşmayan bir devrim ve sosyalizm hareketi düşünülemez" (E. Helvacıoğlu) şeklindeki bir yaklaşımın, elmalarla armutları birbirine karıştırmaktan başka anlamı olabilir mi?

Türkiye'nin Kürt, emekçi, Alevi insanının kanında, boğazında, özgürlük ve eşitlik beklentisinde ifadesini bulan, ertelenemez talepleri açısından bu genellemenin anlamının hedef şaşırtma/şaşırma olduğu açık! Kaldı ki "emperyalizmle hesaplaşmayalım" diyen birileri olmadığı da ortadayken...

Sorun bir kez daha sapla samanı birbirinden ayırmakta düğümleniyor. Soru açık: Türkiye insanının yakıcı sorunlarının önündeki gerçek engel kim? Sorunun yanıtı doğru olarak, emperyalizmin işbirlikçisi egemen güçler olarak verildiğinde zaten emperyalizmi de içeren, ama hedefi şaşırmayan bir demokrasi ve sosyalizm mücadelesi hattı tutuluyor demektir; ama yok hedef doğrudan emperyalizmdir denildiğinde külahlar değişiyor.

"Tek tek ülkelerdeki sınıf mücadelesi mevzilerinin emperyalizme karşı tavra göre oluştuğu" (E. Helvacıoğlu) şeklinde tek yanlı ve indirgemeci bir yaklaşımda ısrar edenler, "sınıf mücadelesi" lafını, "milli mücadele" anlamında kullanan, üstelik yerel egemenlerin, kimi zaman emperyalizmle de çıkar çelişkisine giren gericilik odakları olduğu gerçeğini reddeden, dünyayı sömürgeler döneminde zanneden kafası karışık (veya kafa karıştırıcı)lar konumundan kurtulamazlar.

Bu bağlamda "emperyalizmden bağımsız bir ülke gericiliği yoktur" (E. Helvacıoğlu) sözünün karşılığı da Irak, İran, vb. rejimlerin "ilericiliğine" hükmetmek oluyor. Oysa gerçekler, "teori gridir, oysa hayat ağacı yeşildir" diyen Goethe'nin sözündeki gibi tek yanlı indirgemelere sığmayacak kadar karmaşıktır ve öyle kavranmak zorundadır. Sorun taktik düzeydeki önermelerimizin, kimi zaman emperyalist, kimi zaman Baas gericiliğinin tezleriyle örtüşmesi değil, yaşanan somutlukta ezilen kesimlerin hak ve özgürlüklerinin önünün açılmasına yaptıkları katkı sorunudur.

Önceki yazımızda, geçmişte bile Sevr'i sahiplenmemiş bir ABD'nin, bugün temel müttefiki olan Türkiye'yi parçalayacak bir dayatmada bulunmayacağı basit gerçeğini anımsatmayı takiben; Kürt halkı açısından geçmiş statülerin artık uygulanamaz olduğu gerçeğinden hareketle ABD'nin gönlünde yatan öncelikli seçeneğin, diğer Kürtleri Türkiye'ye bağlayan bir yaklaşım olduğunu, bunun da ironik bir benzetmeyle, "Sevr'in geri getirilmesi değil, olsa olsa Misak- Milli'yi gerçekleştirmek" olacağını söylemiştik.

E. Helvacıoğlu buna da takmış; bizi "Amerikancı seçeneklerden başka bir şey düşünememekle" ve hızını alamayıp "dolaylı Sevr değil, doğrudan Sevr'i" savunmakla suçluyor. Dua etsin ki dilin kemiği yok; epeyce canı yanacaktı yoksa!

Bilineceği gibi Kurtuluş Savaşı, Musul-Kerkük'ü de içermek üzere, Misak-i Milli'de belirlenmiş topraklarda bir devlet hedefince biçimlendi. Ne ki petrol alanları İngiliz sömürgesi Irak'ta kaldı. ABD'nin bugünkü öncelikli seçeneği, Türkiye'nin kabulü halinde Irak Kürdistanı'nın Türkiye'ye bağlanmasıdır. Ancak bu açılım Türkiye'nin, Türklük dışındaki kimlikleri reddeden yapısında görece demokratik bir çözülmeyi zorunlu kıldığından, sorunu ezerek çözme kararlılığındaki Türk devletince benimsenemiyor. ABD'nin bu seçeneği, Lozan'da elde edilemeyenin elde edilmesini içereceğinden, bu anlamda Misak- Milli'nin gerçekleşmesi anlamına gelecektir. Ancak eskiden ayırımla Kürt halkı, artık yenilebilir lokma olmaktan çıktığından, kimi haklarının teslimi zorunlu; bu nedenle olsa gerek, planın Aydınlık'taki adı Sevr oluyor...

Bizim seçeneğimize gelince, halkların özgür iradeleriyle verecekleri kararlarca biçimleniyor ve elbette ki eşitlik, özgürlük ve kardeşliği içeriyor. Dolayısıyla ABD'nin, kendi çıkarları bağlamında bölgeye istikrar kazandırma arayışlarının ürünü olan seçenekleri bizim seçeneklerimiz değil ve olamaz da.

Peki Helvacıoğlu kardeşimizin seçeneği ne? "Kurtuluş Savaşı ve 30 Ağustos seçeneği"! Eskilerin güzel bir deyimi var, cuk oturuyor: Merdi kıpti şecaat arzederken sirkatin söyler!

"Kurtuluş Savaşı ve 30 Ağustos seçeneği"nin Kürtler açısından ne anlama geldiğini herkes biliyor. Üstelik ortada denize dökecek işgalciler yok ve bugünün asli sorunu demokrasi, demokrasinin asli sorunu Kürt sorunu iken 30 Ağustos seçeneğinden sözetmek, iyice sırıtan bir hedef saptırma örneği oluşturuyor. Gerçi, "işçi sınıfının önderliğinde" gibi laflarla görüntü kurtarılmaya çalışılıyor, ama sonuçta görüyoruz ki, bizi "Amerikancı" gösterme telaşının altında yatan gerçek neden, ezilen halkın inkarı olan kemalizm seçeneği oluyor. Türkçesi, sorunun kangrenleşmesinin nedeni "seçenek" diye sunuluyor!

Yukarıdaki fotoğraf, 1920'lerin İstanbul'unu en iyi özetleyen belgedir. Galip devletlere mensup subaylar İmparatorluğun başkentini bir Osmanlı zabitinin refakatinde dolaşıyor. Bu fotoğrafı ikinci kez yayınlıyoruz.

Sevr ne anlama geliyor?

1-Sevr, emperyalist savaştan galip çıkan devletlerin mağlup devletlerle dayattıkları antlaşmalar dizisinden (Versay gibi) biridir.

2-Antlaşmanın tarafı olan Osmanlı, Rusya gibi bir halklar hapishanesidir ve Sevr, (emperyalist tahakkümü geliştiren olumsuzlukların yanısıra) bu hapishanenin geleneksel tutsaklarından Kürtlerin haklarını uluslararası bir antlaşma düzeyinde ilk kez teyid etmektedir.

3-İttihat ve Terakki'nin yönetimindeki Osmanlı'nın, gerçekte başka halklara ait toprakları geri almak ve başta Ermenilerin tasfiyesi olmak üzere, elindeki toprakları Türkleştirme-Müslümanlaştırma yoluyla sağlamlaştırmak gibi ilhakçı amaçlarla savaşa katıldığını ve insan kırımından sorumlu olduğunu teyid etmeyen bir tarih bilinci, bu toprakların aydınlık geleceğine değil, egemen güçlerin hegemonyasına dayanak olmaya devam edecektir.

4-Tüm abartılara rağmen yinelenmeledir ki, Sevr onu dayatan emperyalistlerin bile doğru dürüst sahiplenmediği, esas olarak ölü doğmuş bir antlaşmadır.

5-Sevr karşıtlığını Türk kurtuluş savaşının ve anti emperyalizmin bayrağı yapmak, Cumhuriyet Türkiyesi'nin Osmanlı'dan kopuşmayı ifade ettiği gerçeğini karartarak, halkların haklarına karşı yeni Osmanlıcılıkla durmak demektir.

6-Sevr karşıtlığı temelinde yazılan bir tarih, Osmanlı karşıtı, anti emperyalist, laik ve demokratik bir cumhuriyetin değil, Misak-ı Milli temelinde emperyalizmle ittifak arayan, hilafeti kurtarmak için yola çıkan Osmanlı paşalarının, Ermeni katliamının üzerine oturan, Kürtleri de Müslümanlık ve el konulan Ermeni mallarını sahiplenme temelinde yedekleyen, ancak daha sonra onları da ezen bir başka cumhuriyetin tarihidir.

7-Bugün "Türkiye'nin Sevr'e zorlandığı" şeklinde olmayan şeyi var gösteren söylem, askeri çözümde direnen güçlerin içten ve dıştan gelişen demokratik baskılanmayı çarpıtarak etkisiz kılmak amaçlı kaba bir demagojidir. Bu demagojiyi soldan sahiplenmek temelinde bir ittifaklar politikası, Demirel'leri "anti emperyalist" kılarken, Kürt sorununu silahla bastırma politikasına yedeklenmektir.

BOSNA VE SOL

Savaşın içindeki savaş

Etnik esasa göre paylaştırma ve Sırplara karşı hava akını... Batı'nın eski Yugoslavya halklarına sundukları bundan ibaret. Andrea Zivkoviç ise İngiltere'de yayınlanan Socialist Review dergisinin Eylül 1993 sayısında yer alan makalesinde, savaşa ve etnik temeldeki bölünmeye karşı bölgedeki mücadeleyi anlatıyor.

Andrea ZİVKOVİÇ

Batı medyası, eski Yugoslavya'yı iç savaşa sürükleyen milliyetçi demagogların piyasaya sürdüğü en büyük yalanı yaymıştır. Manzara, bölge halklarının tarihinden kaynaklanan ve periyodik olarak kanlı çatışmalara neden olan şiddete düşkün, irrasyonel Balkan zihniyeti manzarasıdır. Sadece kurbanları, Bosnalı Müslümanları, canileri —Sırp ve Hırvat— ve ancak dışardan çözülebilen çatışmaları görüyoruz.

Fakat savaş içinde "savaş"ın başka bir öyküsü de var. Bu öykü, Sırp ve Hırvat liderliğinin iç "birliği" korumaya çalışma çabalarının ve işçilerle etnik azınlıkların savaşa karşı çıkmalarının öyküsüdür. Gazete ve televizyon haberlerinin anlatmadığı bir öyküdür.

Çeşitli etnik liderlikler, bölge emekçilerini birbirlerinin üzerine saldırtarak gücünü korumaya çalıştı. Yine de, belli ölçülerde ulusal şövenizme destekle temel sınıfsal amaçlarını birleştiren emekçi kitleler arasında milliyetçilik bütünüyle hakim olmamıştır. Bu nedenle, Hırvatistan'daki emekçiler Krajina'daki Sırp ayrılıkçılara karşı güçlü tarafı desteklediklerı halde, Bosna'da yürütülmekte olan bölünme yönündeki savaşı desteklemiyor ve Tudjman'ın sağcı otoriter yönetimine de karşı çıkıyorlar.

Pasif ve yalıtık muhalefet

Sırbistan'da 70.000 metal ve tekstil işçisinin grevi ve Mart 1991'de Milosevic'e karşı kitlesel gösteriler, onu askeri stratejisini kanlı bir askeri sonuca götürmeye zorladı. Aynı şekilde Eylül 1991'de, Bosna'daki savaştan birkaç ay önce, cumhuriyetteki ekonomik mücadeleler kitlesel boyutlara ulaşmış ve Kasım'da Sarajevo'da 20.000 Müslüman, Hırvat ve Sırp işçi ücret talebiyle greve gitmişti.

İç savaşın istenmemesi, biçimi rastgele, yalıtık ve pasifist olmasına karşın bir muhalefetin var olduğunu ifade eder. Yine de, Hırvat ve Sırp rejimleri için sürekli bir diken olmuştur. Temmuz 1991'de Sarajevo'da asker analarının yönettiği 100.000 kişilik kitlesel bir gösteri yapıldı. Haziran 1992'de Belgrad'da savaşa karşı 20.000 kişilik bir öğrenci grevi ve oturma eylemi yapıldı.

Geçen yıl Sırbistan'daki gösteriler esas olarak öğrencilerle ve beyaz yakalı işçilerle sınırlıydı ve demokratik muhalefetin milliyetçi siyasetinden etkilenmişti. Pasifist muhalefet döneminde geniş kitlelerin savaşa muhalefetinin büyük bir kısmı savaştan kaçma ve kaçınma biçimini aldı.

Milosevic ile Tudjman, kendi iktidarlarına yönelik her direnişi önleme, yalıtma ve bastırma konusunda sürekli işbirliği yaptılar. Hırvatistan'da eski devlet sendikaları savaş süresince grev yapmama sözü verirken, Sırbistan'daki meslektaşları da Milosevic'in Büyük Sırp milliyetçiliğinin taşıma kayışı oldular. Hırvatistan'da işgücünün yarısından fazlasının desteğine sahip olan bağımsız sendikaların tanınması için bir saatlik genel grev çağrısı 1993'ün Mayıs ayında oldu ve Tudjman'ı kabinesinin istifasını istemeye zorladı.

Hem Tudjman, hem Milosevic, alternatif seslerin duyulmasını önlemek için kendi medyalarını denetim altına almaya çalıştılar. Hırvatistan'da bağımsız bir basın hemen hemen yoktur —yakın zamanlarda hükümet karşıtı son günlük gazete olan Slobodna Dalmacija, doğrudan HDZ'nin denetimi altına sokuldu. Sırbistan'da, Milosevic'in devlet televizyonu üzerindeki denetimi ve hiperenflasyon gazete satın almayı sıradan halk için bir lüks haline getirdi. Nüfusun büyük çoğunluğu haber alma kaynağı olarak televizyona bağımlı hale geldi. Milosevic, radyo ve televizyonda ve kamu sektöründe "ideolojik olarak sağlam olmayan" binlerce kişiyi temizledi. Tudjman, önemli gazetecileri "Hırvat devletine ihanet" suçundan mahkeme önüne çıkardı.

Rejime karşı örgütlü "demokratik" muhalefetin milliyetçiliği, ulusal katliamı meşrulaştırdı ve Tudjman ile Milosevic'in iktidarda kalmalarını sağladı. Anlaşmazlıklar, çoğunlukla "Büyük Sırbistan"a ya da "Tarihi Hırvatistan"a nasıl ulaşılacağı konusundaydı. Barış aktivistleri ve entelektüeller, toplumsal hoşnutsuzluğu savaşa muhalefetle birleştirmeyi şimdiye kadar başaramadılar. Temsilcileri, çoğunlukla işçi yöneticilerinin politikalarından işçileri sorumlu tutuyorlar. Bununla birlikte, bazı barış aktivistleri daha militan bir tutum almaya başlıyorlar.

Milosevic'in Sırp ulusunun her taraftan tehlike içinde olduğuna dair savını belli ölçüde kabul etmelerine karşın, işçiler ve gençlik, Büyük Sırbistan için ölmeyi sürekli reddettiler. Asker kaçaklarının oranı savaş karşıtlığının yaygın olduğunu gösteriyor — Belgrad'da yüzde 85, Sırbistan'da yüzde 50. 200.000 genç insan ülkeyi terketmiştir. Zorunlu askerliğe muhalefet, sınıfsal sorunla daha da keskinleşiyor. Acemi askerler cepheye gönderilirken, yeteneksiz generaller koltuklarında oturuyorlar.

Mahkemeler kilitlendiği için, hükümet asker kaçaklarını yargılamaktan fiilen vazgeçti; 10. 000 dava görüşülmeyi bekliyor.

1991 sonbaharında, doğu Sırbistan'daki Kosieric kentinde 200 asker adayı, sadece işçi ve köylü çocuklarının cepheye gönderilmesini protesto ettiler. Kent konseyini görevden alıp, başkan olarak kendi subaylarını seçtiler ve savunma bakanının istifasını istediler. Kenti iki gün ellerinde tuttular. Belgrad, Kraijevo, Bogadic ve Kragujevac'da da zorunlu askerliğe karşı protestolar yapıldı.

Kasım 1991'de, Milosevic'in etnik Macarları ve daha az ölçüde olmak üzere Sırpları kurbanlık olarak kullanmaya çalıştığı Vojvodina'da büyük bir ayaklanma patlak verdi. Milosevic, bizzat Sırbistan'daki işçilerin, seferberliğin bütün yükünü taşımak istemeyeceğinden korktu. Senta'da —nüfusun yüzde 80'i etnik Macardır— planlı bir Kara Savunma Birliği tatbikatı, kent halkının ve yedeklerin kendiliğinden isyanına yol açtı. Senta halkı, vatandaşlardan savaşı destekleyip desteklemediklerini ve savaşa katılmayı düşünüp düşünmediklerini soran bir referandum yürütmekte olan kent meclisini olağanüstü toplantıya çağırdı. İsyan, 1000'den fazla kişinin Macar ve Sırp savaş karşıtı aktivistlere katıldığı Ada'ya ve diğer kasabalara yayıldı.

Novi Sad'daki yetkililer, ayaklanmayı "Hırvat faşist çetelerinin beşinci kolu" olarak bir Macar komplosu biçiminde damgalayıp baskıyla karşılık verdiler.

Bosna'daki savaş, çok etnisiteli direnişi önemli ölçüde boğmuştur. Trajik olan, bunun sadece Zagrep ve Belgrad'daki kuklaların işi olmamasıdır. Müslüman liderlik, bir etnik temizlik mantığına kapılıp Serebrenica etrafındaki Sırp köylerine ve merkezi Bosna'daki Hırvatlara karşı zalimce hareketlere girişti. Müslüman bir devlet için mücadele ederken, şok birlikleri olarak Afgan mücahitlerini ve İran devrim muhafızlarını kullandı.

Çok etnisiteli direnişi Bosnalı Müslüman milislerle karıştıranlar, yakın zamana kadar bir arada yaşayan cemaatler modeli olan Tuzla, Mostar ve Zenica gibi kentlerin bu kadar kolay parçalanmasının nedenini açıklayamazlar. Müslüman milislerin bütün Sırpları ve Hırvatları eşit derecede suçlu saydığı üç taraflı iç savaş karşısında, güvensizliğin veba gibi yayılması şaşırtıcı değil.

Merkezi Bosna için mücadelede Müslüman milislerin eylemleri, Tudjman'ın pürüzsüz bir propaganda değişikliği yapmasına olanak verdi; Müslümanlar Sırplara karşı sadık "müttefikler" olmaktan çıkarak, Hıristiyan uygarlığını tehdit eden "İslami köktendinci çeteler" oldular. Birçok Hırvat'ın yöneticilerinin politikalarıyla ilgili sorabileceği birçok soru, Travnik çevresindeki Hırvat köylerinin yakılıp yıkılmasıyla birlikte sessizliğe gömüldü.

Bu, bizi şaşırtmamalı. Sırpların ve Hırvatların cumhuriyeti paylaşma çabaları, Müslüman liderliği kendi ulusal devletleri için savaşmaya zorladı. Sonuçta Müslüman önderlik Sırplara ve Hırvatlara karşı BM müdahalesini talep etti ve süreç içinde, bağımsız bir Bosna'da ulusal haklarını tabep etmekten uzaklaştı. Böylece oyunun bir tarafı olan müslümanların zayıf bir taraf olduğu ileri sürülebilir, fakat yine de çatışmanın çözümünde taraf olamayacak kadar zayıf olmadıklarını belirtmek gerekir. Müslümanları silahlandırmak, etnik temizlik mantığını ortadan kaldırmayacak ve etnisitelerarası bütünlüğe katkı sağlamayacaktır.

Savaş muhalifi müslümanlar

Karışık aileleri bile taraf olmaya zorlayan baskılara karşın, bu barbar mantığı reddeden oldukça geniş bir kesim var. Yakın zamanda Fojnica'daki Hırvat ve Müslüman cemaatler, savaşa katılmayı reddettikleri için BM generali Morillon'dan kasabayı güvenli bölge ilan etmesini istediler. Bölgenin başkanı Mijat Tuka şunları söyledi: "BİH (Bosnalı müslümanların ordusu) ile HVO'nun (Bosnalı Hırvatların ordusu) Fojnica'ya yönelik planlarının olması tehlikesi vardır." Bir hafta sonra kasaba, Müslüman milisler tarafından bombalandı. Merkezî Bosna'da, cemaatlerin birarada yaşadığı Tesanj kasabasında halk, HVO ya da BİH'in kendi

Savaşın ortasında kalan halkın umudunun gittikçe solduğu Bosna'da *(üstte)*, Sırp komutan Ratko Mladiç cephedeki askerlerini 'dolduruyor' *(en solda)*. Hırvatistan'da demiryolu işçileri hükümet politikalarına karşı grevde *(solda)*.

milislerini kontrol etmesine izin vermedi ve savaşan bütün taraflara karşı kendi kasabalarını savunacaklarını ilan etti.

Bu hareketler, Bosnalıların anlamlı bir azınlığı arasında — Hırvatlar, Müslümanlar ve daha az ölçüde Sırplar— gerçekte hiçbir tarafın kendi çıkarlarını temsil etmediğine dair belirsiz bir duyguyu yansıtır. Bu sezgisel duygu, katlandıkları bütün acılardan sonra bile bir uzlaşma umudunu sürdürmelerine yol açıyor. Ne var ki, savaşan taraflar bunun örgütlü ifadesini ezmiştir.

Hava saldırıları çözüm değil

Cenevre Barış Görüşmeleri'nin son aşamasında oynanmakta olan oyunun, yakın gelecekte sonuçlanması olası görünmüyor. Bosna'nın etnik temellerde paylaşılması sorununu çözmediği için, Sırplara karşı hava saldırıları çözüm değildir. Avrupalı güçlerin, ABD tarafından kurt ini olarak gördükleri şeye sokulmaya hazır olup olmadıkları açık değil.

Büyük güçler sadece bölgesel istikrarı sürdürmekle ilgilenmiyorlar. Yüz yüze oldukları sorun, Vence-Owen planının yok etmeye çalıştığı şeyin o kadar güçlü bir simgesidir ki, Bosna'nın Sırplar ve Hırvatlar arasında bölünmesini açıkça desteklemek hemen hemen olanaksızdır. Kısa vadede boş kılıç sallamaları, sıradan Sırplar arasında sadece milliyetçiliğin güçlenmesine yarayacaktır. Banja Luka, Zvornik, Bijeljina ve Trebinje'de binlerce kişi BM müdahalesine karşı gösteriler yaptı. Her durumda, Bosna'nın geleceği, Belgrad ve Zagrep'teki sınıfsal güç dengelerine bağlıdır.

İç savaşın ve Batı'nın zaten durgun olan Sırp ekonomisine uyguladığı ekonomik ablukanın etkisi bunaltıcı olmuştur. Sanayisinin büyük bölümü durma noktasındadır ve hammadde, yarı mamül maddeler, petrol ve diğer temel girdilerin kıtlığı nedeniyle, işgücünün yarısı zorunlu izindedir. Hiperenflasyon oranı saate yüzde 1'e yaklaşıyor. Aylık ortalama geçim maliyeti 12 pound iken, aylık ortalama ücret 2 pounddur. Temel ihtiyaç maddeleri raflardan kalktı. Pek çok insanın zihnindeki öncelikli konu günü kurtarmaktır.

İşçiler soruna el koyup, resmi sendikaların iznini almadan greve gittiler. Temmuz 1993'te Sırbistan'ın Kólubara bölgesindeki 18.000 madenci ücretlerinin ödenmesi talebiyle greve çıktılar. Loznica'daki Viskoza kimya tesislerinde çalışan 10.000 işçi, aynı nedenle kenti ablukaya alma tehdidinde bulundular. Kragujevac'taki Zastava otomobil fabrikasında çalışan işçiler greve çıkmayı planladılar. Hükümet, taleplerini karşılamak zorunda kaldı.

Montenegro'daki (Karadağ) tren makinistleri üç günlük greve gittiler. Sırbistan'daki meslektaşları hemen onlara katılma kararı aldılar; fakat hükümet taleplerini kabul edince vazgeçtiler. Ayın sonlarına doğru Vojvodina çiftçileri, hiperenflasyonun zaten düşük olan ücretler üzerindeki etkisini protesto etmek için, cumhuriyetin Batı'yla tek bağlantısı olan kara ve demiryolunu kapattılar.

Ağustos'ta petrol ve mezbaha işçileri arasında grevler patlak verdi. Grevler günlük hayatın normal ögesi olmaya başladı. Aleksander Vasovic "Sırp sanayisinin yaklaşık yüzde 10'unun her zaman grevde" olduğunu ileri sürüyor ve ekonomik sorunlar dolaysız itici güç olsa da, buna "savaş karşıtı bir duygu"nun eşlik ettiğini ekliyor. Sendika konfederasyonu (devlet), işçilerin "akıntıya kapılması"nı önlemek ve "sokaktaki yaşamsal geçim sorunlarını çözmek" için 5 Ağustos'ta genel grev çağrısı yaptı. Sendika başkanı, bunun toplumsal huzursuzluğu kontrol edilebilir bir mecraya akıtmanın son şansı olduğunu kabul etti.

1 milyon işçi katılmasına karşın, grev nispeten başarısız oldu. Temel hizmetler yürütüldü ve birçok işçi çalışmaya devam etti. Bunun nedeni, grevin arifesinde sendikaların hükümetle anlaşmış olmalarıydı; bu anlaşmayla hükümet, grevcilerin taleplerinin çoğunu kabul etmişti —sendikalar da 1 Eylül'de durumu yeniden gözden geçireceklerini ilan ettiler.

İşçiler, savaşın maliyetini sorguluyorlar

Hiperenflasyon, Sırp toplumundaki sınıf çelişkilerini katlanılamaz düzeyde keskinleşmesine yol açıyor. Belirleyici bir dönüm noktası yaklaşıyor. İşçiler, bu karşı akımlara özellikle duyarlılar. Bir yanda ekonomik kaostan Batı'yı sorumlu tutmaya devam ediyorlar —askeri müdahale tehditlerinin sadece daha da keskinleşmesine neden olacağı bir duygu. Fakat diğer yanda, hayatta kalmak için harekete geçmeleri gerektiğini duyumsuyorlar. Bu, savaş sırasında inanılmaz servetler kazanan spekülatörlere duyulan nefretle birleşiyor.

İşçiler savaşın maliyetleri ile ilgili rahatsız edici sorular sormaya başlayınca, Milosevic ipi gevşetmeye başlıyor. Egemen sınıf içinde kafa karışıklığının haddi hesabı yok. Bir numaralı suçlu Milosevic, spekülatörlere ve yönetimdeki yolsuzluklara karşı bir kampanya başlatmak zorunda kaldı. Grevcilerin ekonomik taleplerini kabul ederken, umutsuzca enflasyonu kontrol altına almaya çalışan eski kuklası Federal Başkan Zoran Lilic'in gazabını üzerine çekti. Egemen sınıfın bazı unsurları, sürekli para basmaktan ve bazı temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını kontrol etmeye çalışmaktan ibaret olan bir ekonomik politikadan umudu kesmeye başlıyorlar.

Bu son faktör önemlidir. Milosevic'in politikası, keskin bir popülist milliyetçilik ile işbirliği yeteneğinin bir bileşimidir. Egemen sınıf kesimleri artık işbirliği yapmak istemiyorlar. Kararlı bir liderlik ve "ulusal bütünlük" sağlayacak birini aramaya başlıyorlar. Faşist Sırp Radikal Parti lideri Vojislav Seselj, şimdilik en ciddi iktidar adayıdır. Generaller arasında, güvenlik birimlerinde, ordu saflarında, Hırvatistan, Bosna ve Vojvodina Sırpları arasında önemli bir desteğe sahiptir. Kanlı bir darbe olasıdır.

Milosevic, sadece milliyetçi kazıkları yükselterek yanıt verebilir. Bu, Kosova'daki örgütlü ve militan Arnavut azınlığa karşı ölümüne bir savaş ve Makedonya da milliyetçi girdaba kapılırsa, bir Balkan savaşı olasılığı demektir.

İşçiler, milliyetçiliğe karşı duracaklar mı?

Bu koşullarda Sırp işçiler, karşı-devrimi savuşturmak için milliyetçiliğe karşı durmak zorunda kalacaklardır. Ekonomik grevler yeterli değil. Yoksullukların diğer azınlıklara uygulanan baskılardan kaynaklandığı anlayışıyla krize siyasal bir yanıt Milosevic'i devirebilir ve bölgenin diğer işçilerine yol gösterebilir. Böyle yapmakla, Bosna ve Hırvatistan'daki savaş ağalarının altındaki halıyı çekebilirler.

BM'nin bölgeye müdahalesini istemek, sadece eski Yugoslavya'da Sırp ve Hırvat egemenliğinin pekişmesine ve işçiler arasında milliyetçi duyguların güçlenmesine yarayabilir. Eski Yugoslavya'daki iç savaşı Müslümanların haksızlığa uğramasına indirgeme çabaları gibi bunlar da reddedilmelidir.

Vicdanları rahatlatmak için getirilen Müslümanların silahlandırılması önerisi, Sancak'taki Müslümanların, Vojvodina'daki Macarların ve Hırvatların, Hırvatistan kentlerindeki Sırpların, Kosova'daki Arnavutların üzerinde uygulanan baskıları ortadan kaldırmaya yetmez ya da Makedonya sorununu halletmez. Makedonya sorunu özellikle önemlidir. Mekadonya'nın kendi kaderini tayin hakkı konusunda Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Türkiye'yi içine alan bir Balkan savaşı patlak verirse, iyi ve kötü adam arayışı hem olanaksız olur hem de gericilik olur.

Olayların dinamiğine uygun tek politika, sosyalist bir Balkan federasyonu oluşturmak için ortak düşmanlarına karşı birleşen bölgenin bütün işçilerini güvenceye alabilecek, bütün halkların kendi kaderlerini tayin hakkını savunan bir politikadır. Tek çıkış yolu budur. Sırtımızı buna dönmemeliyiz.

(Türkçesi: Ahmet Fethi)

▼ Bosna'daki savaş, çok-etnisiteli bir direnişi önemli ölçüde boğmuştur. Trajik olan, bunun sadece Zagrep ve Belgrad'daki kuklaların işi olmamasıdır. Müslüman liderlik, bir etnik temizlik mantığına kapılıp Serebrenica etrafındaki Sırp köylerine ve merkezi Bosna'daki Hırvatlara karşı zalimce hareketlere girişti. Müslüman bir devlet için mücadele ederken, şok birlikleri olarak Afgan mücahitlerini ve İran devrim muhafızlarını kullandı.

Bosna'da Türk Mücahitler

Bosna ordusunun gizli gücü haline gelen 7'nci Müslüman Tugayı içindeki mücahitler, "Sırplar, beyzbol sopası gibi aletlerle esir Müslümanları öldürüyor. Biz ise esir almıyoruz. Öldürüyoruz. Bizden çok korkuyorlar" diyor.

6 Ağustos tarihli Alınteri'den: Kestiği bir Sırp'ın kellesiyle hatıra fotoğrafı çektiren Suudi Arabistanlı bir mücahit. Faruk Zapçı 1 Ağustos tarihli Hürriyet'te Zenica kenti yakınlarındaki Bosna 3. kolordusuna bağlı 7. Müslüman tugayını anlatıyor: "Aralarında Türklerin de bulunduğu mücahitler, esir almıyor, ellerindeki yarım metrelik bıçaklar ile öldürdükleri Sırpların başlarını keserek karşılık veriyor. Arap ve İranlı mücahitlerin kılıçlar ile baş kopardıkları hikayeleri, Sırplar arasında dehşet saçıyor. Bu durum da mücahit tugayını Bosna ordusunun gizli silahı yapıyor."

Kadın yüzyılına doğru uzun yürüyüş

Pekin'de yüz kadın a

Pekin'de gerçekleştirilen "Kadın Forumu" medyada resmi düzeyde ve çok kısa notlar şeklinde yer aldı... Oysa "Kadın Forumu" bileşimi, tartışmaları ve kimi sonuçlarıyla dünyanın önemli bir gündemiydi. Yüzeydekini değil, olayın özünde seyredeni görmek ve göstermek gerekiyordu. Nereye bakıldığı kadar nasıl bakıldığı da önemliydi. Arkadaşımız Neşe Yaşın bu forumu SÖZ için Pekin'de izledi...

Düş gemisi yola çıkıyor. Dünya bizim ülkemizdir. Barış güvercinleri sonsuza dek üzerinde uçsun.

Neşe YAŞIN

Devletler ve sınırlarla uğraşırken öylesine umutsuzluğa kapılmıştım ki, belki de Pekin'e gidemeyişimin hikayesini yazacaktım. Sonunda pasaportuma Çin vizesi vuruldu ve kendimi Varşova yolunda buldum... Varşova'dan bir tren kalkacaktı ve kalktı. İşte ben o trene binen ikiyüz şanslı kadından biriydim!..

Hikaye aslında böyle başlamıyor. Bütün hikayeler gibi bir öncesi ve öncesinin de öncesi var. Ama sekiz gün sekiz gece dünyanın dörtte birini kateden Pekin Ekspresi'ndeki benzersiz deneyim işte o güneşli sabahta başlamıştı. Trenin fikir annesi Leueen Miller "bugün bir düş gerçek oldu" diyordu. Gazeteler, radyolar, televizyonlar o gün Varşova'dan bir tren kalktığını dünyaya duyurdular. İlk hedef Moskova'ydı. Bu uzun yolculuk "barış, eşitlik ve kalkınma" içindi. Dünya kadınlarının gündemi bu üç belgiyle özetlenmişti. Vagonlarda dünyanın dört bucağından kadınları gördüm. Herbiri kendi hikayesini yüreğinde taşıyordu. Vesna, Sarayevo'dan gelmişti gözleri savaşı, aşağılanmayı, kederlerin en derinini görmüş bir kadının gözleriydi, yüreğinde acı veren kurşun delikleri... Onca kadının arasında en çok onu gördüm... Kalabalıkların arasında gözlerim ona takıldı. Şiddetli bir vicdan sızısı; bir kalp ağrısı gibi...

Dünyaya kadın gözleriyle bakmak; politik pozisyonların inatçı savaşıyla değil, insani gereksinmelerle doğrudan göndermeler yaparak; yüreğin dilini devreye sokarak; şefkat ve özenle kucaklayarak... Çok yaralı, çok yıpranmış bir dünya için düşler ve şarkılarla bir uzun yolculuktu bu.

Bir kadın şöyle diyordu: "Hükümetler ve bazı erkekler orada olacaklar; lüks otellerde kalıp yiyip içecekler ve tartışacaklar; karar alacaklar, ama güç bizde; dünyayı ancak biz değiştirebiliriz."

Biz kadınlardık ve yola çıkmıştık. Sesimizi duyuracaktık; ayaktaydık.

Meksika'da toplanan ilk Birleşmiş Milletler Kadın Zirvesi'nden bu yana 20 yıl geçmişti. Nairobi 10 yıl önceydi ve onun heyecanı ve ışığıyla bugüne gelinmişti. Pekin Ekspresi'nde boş durmayacak ve hazırlanacaktık, amaç BM toplantısını etkilemekti. 21. yüzyıla doğru ilerlerken yeni bir cins rolleri (gender) kontratı oluşturmaktı. Hükümetlerin pozisyonlarını, uluslararası topluluğu etkileyecek, bilgi toplayacak, kardeş sivil örgütlerle ilişkiye geçecek, yurttaş diplomasisini güçlendirecektik. Herkes kendi bölgesinin ve kimlik grubunun sorunlarını ve önceliklerini dağarcığında taşıyordu. Kirli savaşlar, açlık, yoksulluk, göçmenler, militarizm, kapitalizm, kirlenme vs. Dünyanın derdi bizimleydi.

Ülkeler ve sınırlar geçtik. Her istasyonda çiçekler, armağanlar, bandolar, dans kostümleriyle bizi bekleyen insanlar; kucaklaşmalar; danslar; aryalar; gözyaşları vardı. İstasyona giren tren sevinçle karşılanıp hüzünle uğurlandı. O sıcak anların görüntüsü derinlerde bir yerlere yerleşti. Beyaz Rusya'da arya söyleyen o küçük adamdan çıkan inanılmaz ses... Hep birlikte yapılan danslar; her yerde ayrı bir bayram sevinci...

Her istasyonda sıcak bir karşılama

Trende en çok kullanılan sözler kuşkusuz ki: "Excuse me" (İzninizle), "Sorry" (Afedersiniz) ve "What is the time?"dı (Saat kaç?). Daracık koridorları aşıp atölyelerin, İngilizce, bilgisayar gibi derslerin yapıldığı vagona ulaşmak ve sürekli değişen saatten ötürü yaşanan kargaşa... Ciddi işler yapıyorduk, ama başka türlü yapıyorduk bunu. Çekinmeden ağlıyorduk, bir başarının sevinciyle el ele tutuşup şarkı söyleyebiliyorduk. Karşımızdakini kırmayacak, "ötekini" dikkate alacak yeni bir dili arıyorduk; gülümsüyorduk; bakışlarla birbirimize güç veriyorduk. Önce bir Azeri kadın kendi gerçeğini anlatıyordu, gözyaşı döküyorduk; sonra Ermeni kadın için hüzünleniyorduk. Yüreğin işaretiyle kendi çözümümüzü oluşturuyorduk. Bir yanda rakamların, istatistiklerin dili vardı. Moskova'daki müzedeki gibi tavandan gözyaşlarını simgeleyen yüzbinlerce küçük kristal sarkıyordu. Her ölüm için bir gözyaşı, her ölüm için yüzbinlerce gözyaşı...

Her kadının kendi hikayesi vardı ve hepimizin hikayesi vardı, hep birlikte söyleyebildiklerimiz vardı...

Uyan gezegenimiz Dünya ve kadınlarının sesini dinle:

"Kadın hakları insan haklarıdır."

Bütün didişme parantezlerde ve retorikteydi. BM için parantezler tartışmalı ve itirazlı konuları içeriyordu. Pekin'de bu parantezler için tartışacaklardı. İtirazlar, çekinceler vardı. Biz ne istediğimizi biliyorduk ve Pekin'e bunları haykırmaya gidiyorduk. Çin hükümeti NGO'ların (Hükümet dışı sivil örgütler) toplantısını başkentin 50 km uzağındaki Huairou kasabasına atmıştı. Zorla kürtaj, kısırlaştırma ve kız çocuklarına karşı aldığı tutumlardan ötürü kendisine yönelecek oklardan, Tiananmen meydanında olabilecek bir gösteriden ürküyordu. Gazeteciler ve medya ile ilgili kısıtlamaları vardı. Pekin Ekspresi hızla ilerliyordu. Zorla sağlanan uydu bağlantısıyla dert anlatmak zordu. "Alo, alo, Sibirya'dan arıyoruz. Trendeki iki gazeteciye vize vermediğiniz takdirde Pekin'e girmeyecek ve treni geri çevireceğiz.

Son iki gazeteciye kadar, herkese vize verildi, ama Moğolistan-Çin sınırında treni değiştirmek zorunda kaldık; yine de bizlerde simgeleşen Pekin Ekspresi görkemli bir karşılama töreniyle Pekin'e girdi.

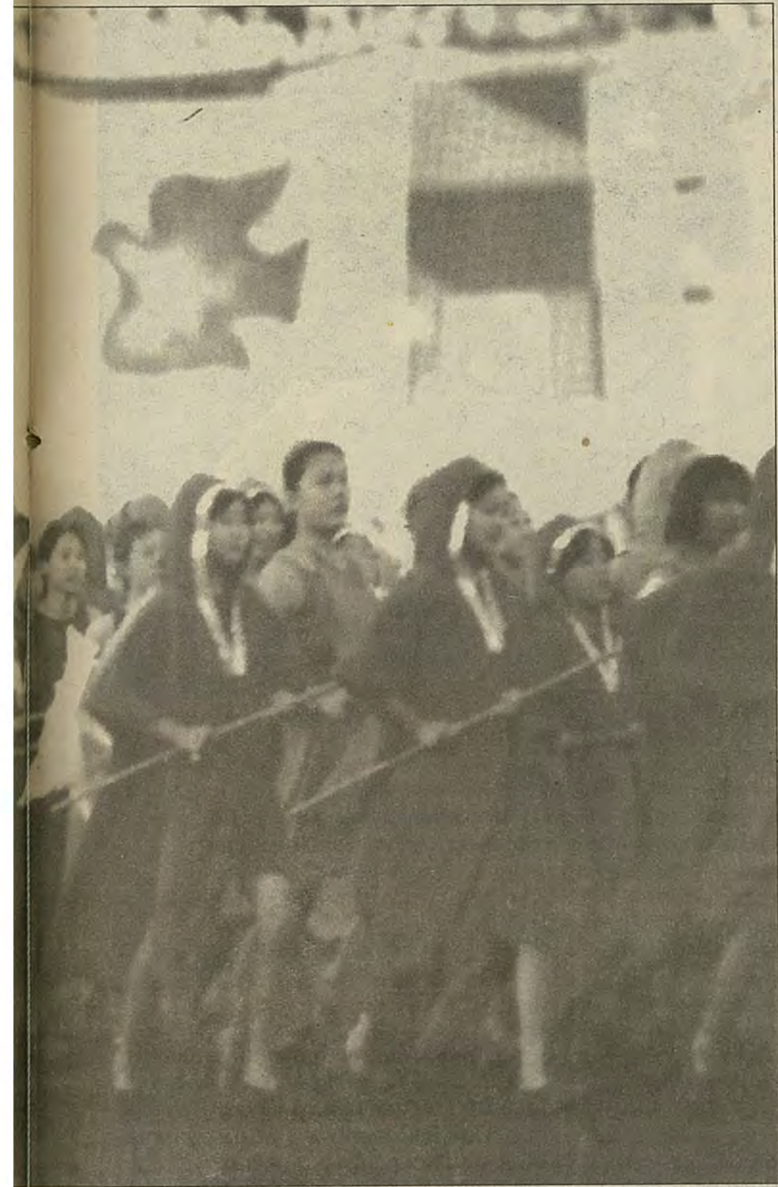
Öyle uzun ve öyle kısa bir yolculuktu ki bu... Göz açıp kapayıncaya kadar bitti. Nefes kesici doğa parçalarından geçerek; güzel insanlardan; güzel şarkılardan; sayısız kültürlerin zenginliğinden geçerek... Kadın yüreğinin sıcaklığından, dostluktan, yoldaşlıktan geçerek... Geceyarılarına dek bu vagonda çılgın danslarla, kültür gecelerinin sıcaklığıyla... Sarayevolu çocukların resimleri ve mesajları arasında; hüzünle ve sevinçlerle öyle uzun ve öyle kısa bir yolculuktu.

Pekin'de bütün renkler kadın

Üç yıl öncesinden hazırlanmaya başlamışlardı, ama bir anda yatacak yer, yemek ve rahatlık arayan onbinlerce kadını karşılarında görünce afalladılar. Binlerce kilometre yolu katedip gelen konukların bazıları sabırsız ve aksaklıklara tahammülsüzdü. Sonunda otellere, kongre için özel olarak inşa edilmiş apartmanlara yerleşildi. Ortalıkta sürekli gülümseyerek ve kırık dökük İngilizceleriyle yardımcı olmaya çalışan Çinli gönüllüler dolaşıyor, kocaman bavullar oradan oraya sürükleniyordu. Dünya kadınları bütün renkleriyle Huairou kasabasına konuk gelmişti.

Birden kalabalıklaşan Huariou ertesi gün bir hayalet şehre dönüştü. Otobüslere doluşan binlerce kadın (ve erkek) akın akın Ulusal Olimpiyat

...tı, yüz fikir yarıştı

Stadyumu'na doluştu. Tahminen 80.000 kişinin katıldığı açılış töreninde sahnedeki göstericilerin sayısı 5.000'di. "Harika, nefes kesici" yorumlarıyla gerçekleşti gösteri. Koltuklara her kadın için bir eşarp ve programı resimleyen kitapçıklar bırakılmıştı. Beyaz eşarplar coşkuyla dalgalandı. İngilizce ve Çince yazılarla formu selamlayan uçak, alanı dolaşırken, tümü beyaz giysili kadınlardan oluşan 100 kişilik senfoni orkestrası Batı ve Çin klasik müziği karışımıyla töreni açtı. Birinci sahne şu sözlerle zenginleşti. "Neşe tanrıçası kutsal ve saftır ve güzel toprak gün ışığıyla yıkanır. Müziğimizle sizi selamlıyor ve amblemimizi sıkıca kavrıyoruz."

Birbiri ardı sıra gelen sayısız sürprizin oluşturduğu coşku, barış ve birlik mesajını taşıyan 20.000 güvercin ve balonun gökyüzüne bırakılmasıyla doruğa ulaştı. Afrikalı kadınlar 31 Temmuz 1995'te Nelson Mandela tarafından yakılan barış meşalesini, ta Afrika'dan Pekin'e taşıyarak elden ele dolaştırdılar. Pat Humphries tarafından bestelenen konferansın tema şarkısı hep bir ağızdan söylendi: "İleriye gitmeye devam edin." (Keep on moving forward)

Huairou'da rakamlar şaşırtıcıydı. Örneğin 30 Ağustos-8 Eylül arasında gerçekleşecek forumda 3.000'in üzerinde etkinliğin gerçekleşiyor olması. Etkinliklerin üç ana hedefi vardı:

Global kadın hareketinin gündemini oluşturmak, ilişkiler ağı oluşturmak ve BM toplantısını etkilemek.

Toplantı başlıkları ve ilgi alanları konusunda bölgesel öncelikler sözkonusuydu. Asya ve Pasifik bölgesi yoksulluğun dişileşmesi üzerinde dururken Latin Amerika ve Karayipler bölgenin kültürel çoğulluğunun tanınmamasına vurgu yapıyordu. Kuzey Amerika ve Avrupa kadının insan haklarıiçin yetersiz promosyondan sözederken Batı Asya bölgesi, Arap kadınlarına eşit eğitim olanağını öne çıkarıyordu. Afrikalı kadınlar yetersiz yiyecek ve ekonomik güçsüzlüğün yanısıra Kadın'ın legal haklarına ve insan haklarına yönelik konulara vurgu yapıyorlardı.

Afrikalı bir kadın şöyle katılıyordu tartışmaya; "Arkadaşımın derdi bulaşık makinesi, oysa benim evimde su yok."

Kendi yatağında akmak

Cıvıl cıvıl, rengarenk bir forum alanı ve kadınlar... Rengarenk giysileriyle kraliçe gibi ortalıkta dolaşan Afrikalı kadınlar, ince, zarif Çinli kadınlar, rengarenk etekleri, şapkalarıyla Avrupalı kadınlar, Asyalı, Latin Amerikalı kadınlar, dünyanın bütün çeşitleri ve renklerinin coşku ve hareket dolu buluşması. Her odada, her çadırda bir gündem, her köşede bir gösteri... Yalnızca bu hareketin oluşturduğu güç bile gelecek yüzyıl kadınların yüzyılı olacak belgisini güçlendiriyor.

Meksika ve Nairobi'yi yaşayanlar, kadın hareketinin tarihini yaşamış Betty Friedan gibi feministler bu coşkuyu açığa vuruyorlar:

"Burada muhteşem bir güç var. Bu kadarını beklemiyorduk."

Rengarenk afişler, nakışlı, işlemeli pankartlarla bezeli forum alanlarında bir karnavalda gibi yürürken, birden nükleer denemelere karşı bir yürüyüş başlıyor. Diğer bir köşede kadınlardan oluşan bir sokak tiyatrosu. Havva'dan önce yaratılan Lilet adlı efsanevi ve eşit kadının öyküsünü anlatıyor; karşı tarafta ise rengarenk giysiler içinde danseden kadınlar beliriyor. Bu zenginlik ve armoni gün boyu sürüyor, renkler, sesler, görüntüler, protestolar, kutlamalar... Geceleri geniş bir alanda kurulu Kumba sahnesinde yeryüzünün dört bucağından sayısız gösteriler, şarkılar, danslar, şiirler yer alıyor. Huairou'nun zarif binaları, mor, yeşil renklerle ışıklandırılmış. Herkesin içinde böylesi bir görkeme tanık olmanın ayrıcalığının gizli sevinci... Dünya ölümsüz bir anı için Huairou'da buluşmuş ve bu gelecek için bir umut olabilir.

"Akıllı bir horoz öttüğü için günün doğduğuna değil, gün doğduğu için ötmeye başladığını bilir. Güne ışığı getirmek erkeklere verilen bir ayrıcalık değildir." Burma'daki Ulusal Demokrasi Hareketi lideri, Nobel Barış ödülü sahibi Aung San Suu Kyi, planlama toplantılarının açılışında şöyle diyordu: "Gündoğumu (DAWN) adlı örgütün toplantısında Asyalı kadınlar 21. yüzyıla doğru kadınların gündemini tartışıyorlardı. Kadınlar erkeklerin yerini almak değil, dünyayı değiştirmek istiyorlar. Kanser hücresinin cinsiyetini değiştirmek değil, kanser hücresini yok etmek gerekir. Kişisel olan politiktir. Bu sloganla dünyayı dönüştüreceğiz. İnsanların fikirlerini kolay değiştiremezsiniz. Önce onların kalplerini değiştirin."

Bir başka toplantıda Avrupa Topluluğu'ndan bir erkek, bay Flynn konuşuyor ve Partnership (Ortaklık, eşlik) kavramından söz ediyor. Değişimin kadın-erkek ortaklığıyla gerçekleşeceğini söylüyor. Bir kadın şöyle karşılıyor bu kavramı:

"Güçlü bir ırmak daha zayıf akan bir ırmakla buluşunca ne olur? Kuşkusuz ki daha güçlü bir ırmak. Ama zayıf olanın yatağını değiştirir. Yatağınızda akmaya devam ediniz..."

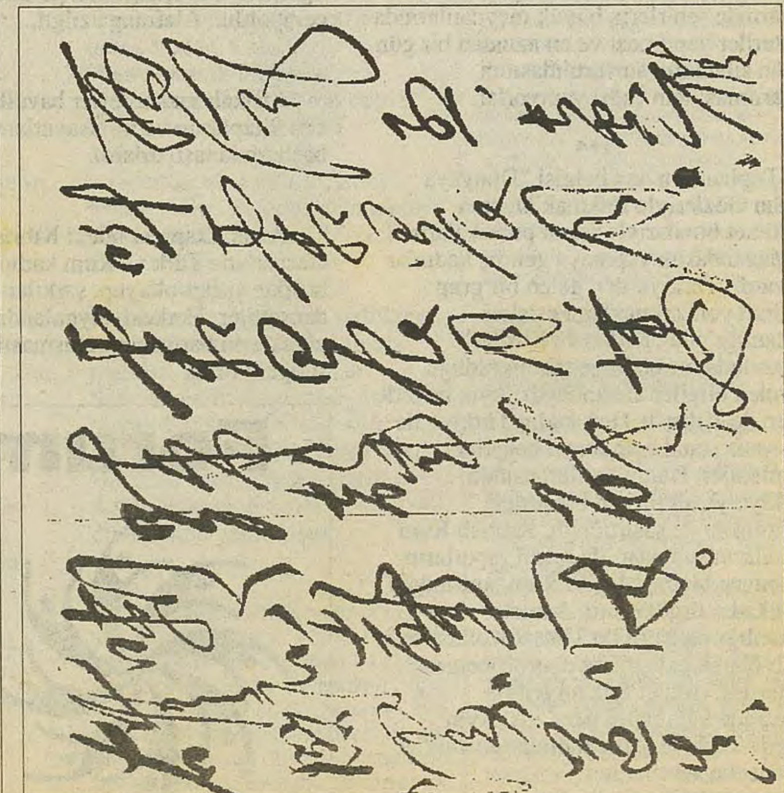
Mao'dan kadınlar için şiirler:
İki farklı yaklaşım

"Beyaz bulutlar yol alıyor Chiuyi Dağı'nda
Rüzgarı sürerek yeşil dağlardan iniyor prensesler
Bambuları benekleyerek taşkın gözyaşlarıyla
Şimdi pembe–kızıl bulutlarda yağmalandılar
Tungting Gölü'nün kar tepeli dalgaları
gökyüzüne doğru taştı
Uzun adanın dünyayı sarsan şarkısı yankılandı
Ve ben kayboldum düşlerde, çiğnenmemiş düşlerde
(MAO TSE TUNG,1961)

Militan kadınlar

Nasıl da parlak ve yiğit duruyorlar,
beş ayak boyu silahlarını omuzlayarak
Merasim alanında günün ilk ışıklarıyla aydınlanarak
Çin'in kızları yüksek hedefli
Savaş aracını seviyorlar ipek, saten yerine.

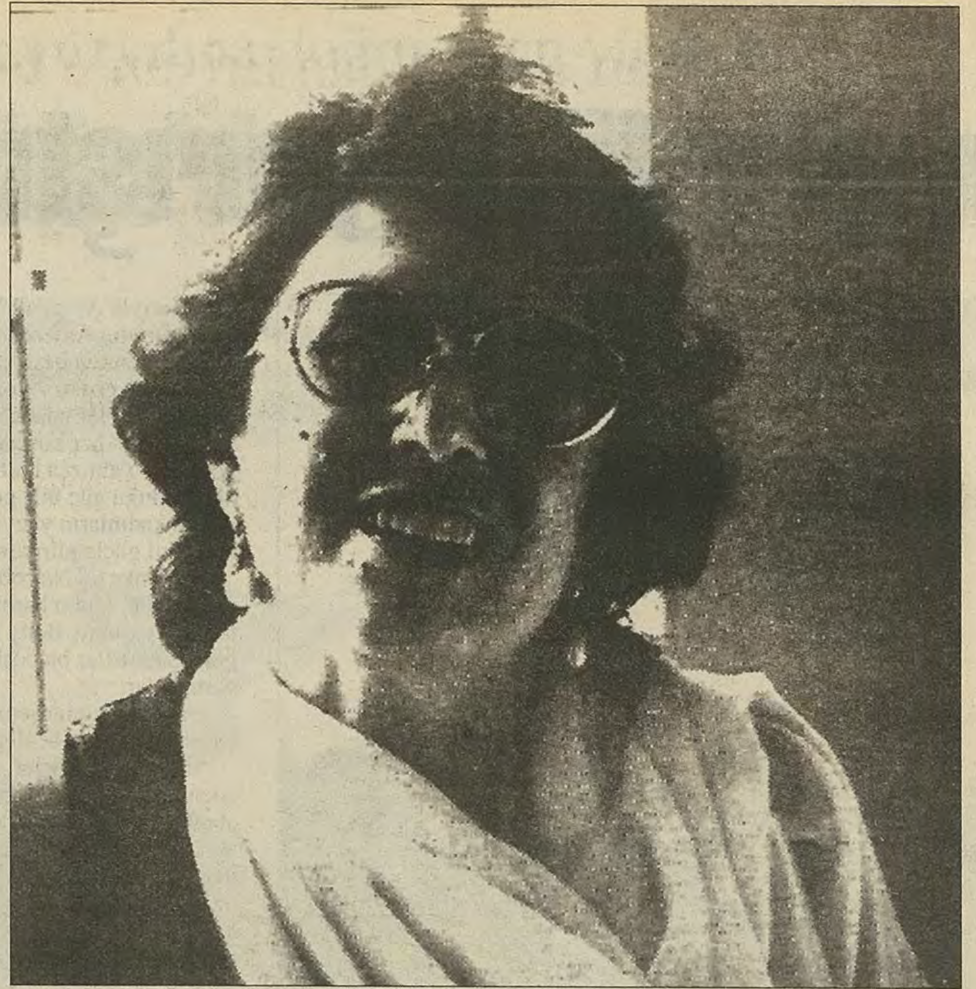
(MAO TSE TUNG,
1961, Bir fotoğraf arkasına yazılmış)

Mao'nun el yazısıyla yazdığı bir şiir.

Barış'ın boynuna beyaz şal

Kardeş olun ey insanlar

Beyaz güvercinler... Beyaz şallar... Beyaz giysiler... Barışın aydınlık rengi... Beyaz Şal Hareketi'nin önderi Keti Doldize Bosnalı Vesna Shanich'in armağan ettiği şalı taşıyor. Beyaz giysili Çinli kızlar, Schiller'in sözleriyle Mozart'ın bestesini barış için hep birlikte söylüyor:
"Kardeş olun ey insanlar".

Eskiden Gürcistan'da kadınlar geleneksel beyaz şallarını orta yere attıkları zaman savaş durumuş. Gürcü film yönetmeni Keti Dolidze'nin önderliğinde 1993 yılında bu gelenek yeniden diriltilmiş. Beyaz şallı 2000 kadın Tiflis'ten cepheye yolculuk yapıp anlamsız savaşı durdurmaya çalışmışlar. Gürcü kadınlara katılanlar arasında Rus, Ukraynalı, Yahudi, Alman, Litvanyalı, Azeri ve Ermeni kadınlar da varmış. Kadınlar trajik, yıpratıcı, korku dolu bir yolculuğa rağmen, yine de umutlu biçimde cepheye varmışlar. Savaşı tamamiyle durdurmayı başaramamışlar, ama beyaz şal hareketini global bir harekete dönüştürmüşler. Geçen yıl Tiflis, Varşova, Moskova, Salt Lake City, Londra ve Paris'te toplantıları yapılmış. Beyaz şallılar her yıl eylül ayının son pazarında şehirlerin büyük meydanlarında gösteriler yapılması ve en azından bir gün bütün silahların susturulmasının başarılması için çağrı yapıyorlar.

***

Toplantının ana belgisi "Dünyaya Kadın Gözleriyle Bakmak"tı, ama hükümet burslarıyla resmi politikaların propagandasını yapmaya gelmiş kadınlar da vardı. Türkiye'den gelen bir grup kadının yola çıkmadan Dışişleri Bakanlığı'nda "Kıbrıs ve Kürtler" konusunda bir brifinge tabi tutulduğu edinilen bilgiler arasındaydı. Aynı heyetle gelen iki Kıbrıslı Türk kadın Türkiye ile yan yana stand açıp resmi belgeler sergilediler. Kadın konferansında Türkiye'ye ait turizm broşürleri dağıtılması da şaşırtıcıydı. Kıbrıslı Rum kadınların sunuşları da resmi raporların okunması biçimindeydi. Rum tarafındaki sivil kadın örgütlerinin Adalet Bakanlığı'na bağlı bir Ulusal Komisyon'a bağlı olarak çalıştığına dair bir belgesel gösterildi. Adalet Bakanı Kıbrıs gecesinde kadınlarla dans etti. Aynı gecede Türk ve Rum kadınlar dostluk ve dayanışma sergilediler.

***

Pekin Ekspresi'nin finansörlerinden biri Türkiye'ydi. Trende Türki ülkelerden kadınlar ağırlıktaydı. Trenden Kıbrıs'la ilgili bir barış projesinin çıkmasının Türk Elçiliği'nde huzursuzluk yarattığı da konuşulanlar arasındaydı.

***

"'Özel olan politiktir.' Bu sloganla dünyayı dönüştüreceğiz." 21. yüzyıla doğru panelinde bir Hintli kadın tarafından sarfedilen bu sözler Mahatma Gandi'den bir alıtıyla desteklendi: "Önümüzdeki yüzyıl şiddet içermeyen bir yüzyıl olacak ve kadınların bunu yönetmesi gerekecek."

***

Kürtler Avrupa'ya zılgıt çekmesini öğretmişler. Açılışta sarışın kadınlar zılgıt çekiyordu.. Alafranga zılgıt.

***

Afrikalı kızkardeşler bavullarının yanı sıra kitaplarını ve bilgisayarlarını da başlarında taşıyorlardı.

***

Pekin Ekspresi'ndeki Kıbrıs Gecesi'nde Türk ve Rum kadınlar hep birlikte şiirler okuyup, şarkılar söyleyip dansettiler. Herkesi duygulandıran gece, yüreklerin barış için buluşmasını simgeliyordu.

Ekspres'in herkesçe kabul edilen en büyük başarısı Türk ve Rum kadınların hazırlamış olduğu ortak projeydi. Ara Bölge de denilen dünya kadınlarının buluşup barış için kültürel etkinlikler yapmasını planlayan bu projenin nihai hedefi Çatışmalı Ülkeler'in kadınlarını örgütleyen uluslararası bir örgüt oluşturmak. Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu'na sunulan proje hemen onay gördü ve zorlu mücadele için ilk adım atıldı.

***

Kadınlar forumunda Kıbrıslı Türk ve Rum kadınların bir kısmı resmi görüşleri yarıştırırken Alternatif Barış Grubu (Bi Communal Conflict Resolution Group) politik pozisyonlarla değil, insani gereksinimler ve yüreklerle hareket edildiği zaman ileriye doğru gidilebileceğini kanıtladı.

***

Popüler konuklardan biri Winnie Mandela idi. Afrikalı kadınlar "annemiz, annemiz" diye çevresinde dans edip, peşisıra dolandılar.

***

Erkeklerle Partnership kavramı konusunda bir kadının söyledikleri alkış topladı: Ortaklık deyince bundan ne anlaşılır? Elliye elli konulan bir ortaklık mıdır bu? Bence bir taraf yüz, diğer taraf da yüz verir ve gerçek dayanışma bundan doğar.

***

Kürt kadınların toplantıda anlattıkları ve verdikleri rakamlar herkesin tüylerini ürpertti. Meydan okuma havasında gelen bazı Türk kadınların bile gözleri yaşardı. PKK militanı genç kadın kendi farklılığını ve durumun özgünlüğünü vurgulamaya çalıştı. Yöneltilen sorular arasında bu koşullarda silaha başvurulmuş olması anlaşılır olsa bile, salona asılı fotoğraflarıyla elleri silahlı kadın gerillaların neden kahramanlaştırılıp kutsandığı da vardı. Bir Türk kadından gelen başka bir soru ise, "Ulusal sorunu çözünce Filistinli kadınlar gibi mutfaklarınıza dönmeyeceğinizi garanti edebiliyor musunuz" şeklindeydi.

***

Kadın forumuna delege olarak katılan erkeklere sık sık sorulup yüz kızartan soru "Neden buradasınız"dı. Tokyo'daki Asya-Pasifik İnsan Hakları Enformasyon Merkezi'nden Bay Kawamura bu soruyu şöyle yanıtlıyor: "Bu kadın meseleleri üzerine bir konferans, kadınların konferansı değil." Akio Kawamura foruma katılan 1554 kahraman erkekten yalnızca biri.

***

Pekin Ekspresi'nde gazeteciler, güvenlik görevlileri ve bir doktordan oluşan erkek azınlık hiç de azınlık hakları peşinde değildi. 200 kadınla seyahat etmekten oldukça mutlu görünüyorlardı.

***

Avrupa feminizmi emperyalizmin yeni yüzü mü? Bir Arap kadının sorduğu bu soru tartışma yaratsa da, sorunun ayırdında gizli kaygılar ve duygular herkesi etkiledi. Biz Arap kadınla hep bir ağızdan konuşuruz ve yine de anlaşırız. Bu kültürel bir şey. Uluslararası toplantılarda hep Amerikalı gibi davranmaya zorlanıyorum diyordu."

Forum'un logosu

Forum'un logosu danseden sekiz kadından oluşuyor. Herbirinin kendi enerjisi ve dinamizmi var. Birbirlerine ortak bir merkezden bağlılar ve hep birlikte teker teker üreteceklerinden daha fazla güç ve enerji üretiyorlar. Bu logo kadınları risk alıcı, yapıcı ve kendi kaderlerini biçimlendirici olarak kutluyor. Kırmızı ve beyaz motif, kutlamayı temsil ediyor.

***

Asur'dan Van'a, Van'dan Erivan'a bir kadın:

ŞAMİRAM

▼ Komşu ülke Ermenistan'da temmuz ayındaki son genel seçimlerde meclise 8 milletvekili sokmayı başaran kadın partisi Şamiram'ın seçim sloganı "İyi erkekler bizi seçer" imiş. Bu partiye oy veren erkekler de, "Meclis'te yaramaz çocuklar oturacağına yaramaz kadınlar otursun" diyen hoşgörülü erkeklermiş...

Yelda

190 milletvekilinin olduğu bir mecliste 8 kadın az değil. Hele ki, 450 sandalyelik TBMM'de bugün 7 kadın parlamenterin oturduğunu düşünecek olursak... Seçmenlerin yüzde 16.88'inin desteğiyle 130 bin 252 oy alan Şamiram partisinin başkanı Saruhanyan Kayane; Çehov adına yapılmış bir okulda müdür. Kayane gibi milletvekili olan diğer kadınların meslekleri; devlet konservatuvarında doçent, gazeteci, televizyon programcısı, Ermeni Ansiklopedisi yöneticisi vb. Kadınların durumunun olumlu yönde değişmesine etkili olamayacağına inanılan, politikacı eşlerinin kurduğu, bizdeki Papatyalar'a benzetilen "oradaki" bu kadın partisinin adı "bura" kökenli. Şamiram, Van şehrini kuran kadın...

Bir efsanenin Ermeni versiyonu

Şamiram'la ilgili çeşitli efsaneler var, birbirine benzeyen. Yunan mitolojisinde, Sümerlerde, insanlığın putperestlik dönemindeki kültürünü devralan kutsal kitaplarda da geçer benzer hikaye... Aşk tanrıçasının sevgilisi genç Tanrı'nın ölümü ve sonra yeniden dirilmesi efsanesinin temelinde, doğanın her güz ve kış ölümü ile ilkbaharda yeniden doğuşu yatıyor. Bu söylencelerden en bilineni Gılgameş Destanı'dır. Ön Asya'da İştar, Aştart, Afrodite ve diğerlerinin adları ile anılan efsane Ermenilerde de Şamiram efsanesine dönüşmüş: Şamiram, aşkını reddeden Ara'ya savaş açmış ve bu savaşta ölen Ara sonradan dirilmiştir...

Babil'de Şamiram'ın adıyla anılan tepe, yayla ve platolar var. Şamiram'a tapınmak Ermenistan'a da geçmiş. Burada da pek çok yerin adı Şamiram'la ilişkili. Bu konuda, sadece Van kentinin Şamiramakert (Şamiram kenti) diye anılması ve günümüze kadar Şamram arkı (*) diye bilinen görkemli su kanalını anımsamak yeterli olacaktır.

Tovma Artsruni'ye göre, Ara'nın dirildiği, Van kenti yakınındaki "Lezvo" köyü, 20. yüzyıl başlarında Lezk adıyla ve Ara'nın dirildiği söylenen yüksek tepesiyle Van gölü kıyısında varlığını koruyordu...

Ermenilerin Herodot'u diye bilinen tarihçi Horenli Movses Khorenatzi'ye göre hikaye şöyle: Asurilerin Derketo (ya da Asur'un Militta) tanrıçasının kızı olan Şamiram (Semiramis) da

Ressam Vartges Surenianz'ın yağlı boya tablosu. Şamiram (Semiramis) Ara Keğetzik'in (Güzel Ara) naaşı önünde (sağda). Şamiramakert Van gölü kıyısındaydı. Solda Van gölü, önünde Akdamar Adası ve kilisesi.

annesi gibi yiğitliği, mertliği, savaşçılığı ve aynı zamanda şehvet düşkünlüğü ile tanınmırmış. Şamiram, aşkına karşılık vermesi için Ara'ya armağanlar ve hükümdarlık vadeder. Ara bunu kabul etmeyince Şamiram, ordusunu toplayıp Ermenistan'a saldırır. Ara'yı sağ ele geçirmek ister. Savaşı kazanan Şamiram'ın savaş alanına gönderdiği ölüsoyucular Ara'nın da ölmüş olduğunu görürler. Bu sonuca üzülen Şamiram bir kale burcuna yerleştirdiği Ara'nın cesedini, şehitlerin yaralarını yalayarak canlanmalarını sağlayan aralezlere verir. Khorenatzi'ye göre, Ara dirilir. Bir başka efsaneye göre ise, ceset kokuşunca Şamiram, Ara'nın öcünü almak üzere saldırıya hazırlanan Ermeni askerlerini yatıştırmak için, onun giysilerini sevgililerinden birine giydirip Ara'nın halkını, onun ölmediğine inandırır.

Van bir zamanlar Şamiramakert imiş

Böylece Ermenilerin isyanını bastırmayı başaran Şamiram, yazlarını geçirmek için bu ülkede gölün kıyısında, güneyinde dimdik bir kaya kütlesinin yükseldiği, vadisinde akarsuyun olduğu yerde kraliçeliğine layık bir kent kurmaya girişir. Şamiram, Asur ile hükmettiği diğer ülkelerden buraya 12 bin işçi ve 6 bin de seçme marangoz, taşçı, bakırcı, demirci gibi ustalar getirtir. Yaptırdığı baraj o kadar dayanıklı olmuştur ki, yüzyıllarca ayakta kalmış ve nehir sularının akışını durdurabilmiştir. Bu barajı, şehri kurmayı kararlaştırdığı yere kadar uzatmıştır. Sağlam surlarla çevrili, kapıları bakırdan yapılmış olan şehir birkaç yılda kurulmuştur. Güzel ve geniş sokaklarla bölümlere ayırdığı şehre renkli taşlı pencereleri olan iki ve üç katlı binaların yanısıra hamamlar da yaptırmıştır. Nehrin suyunun bir bölümünü şehre dağıtarak bağ ve bahçelerin sulanmasına tahsis ederken, diğer bölümünü ise, şehrin ve çevresinin sulanması için gölün sağ ve solundan geçirtmiştir. Kenti meyva ağaçlarıyla süslü mahallelerle donatmış, kentin ucunda surla çevrili, çıkışı çok zor olan krallık konutları yaptırmıştır.

Şamiram'ın sonu

Şamiram'ın çocukları yetişkin yaşa geldiklerinde, annelerini yola getirip ülkeye ve hazinesine sahip olmak isterler. Fakat Şamiram, evlatlarının işine karışmalarına kızar ve onları öldürtür. Sadece biri, Ninuas hayatta kalır. O da annesinin düşmanıyla birleşerek onu kovalar. Yalın kılıç düşmanları önünden yayan kaçan Şamiram, ulaştığı deniz kıyısında, ele geçmesini önlemek için sihirli fal boncuklarını suya atar. Sözü geçen yerin, Van gölünün güney kıyısındaki Artamet (Edremit) kenti olduğu sanılmakta.

Mitolojik Asur-Babil kraliçesi Semiramis'in öldükten sonra güvercin olup uçtuğuna inanılır. Tarihsel kişi olan Semiramis'in Asur kraliçesi olarak iktidarı İ.Ö. 810-805 yıllarına rastlar. Dünyanın Yedi Harikası'ndan sayılan Babil Asma Bahçeleri onun döneminde yapılmıştır.

(*) Urartu kralı Menua'nın İ.Ö. 9. yüzyıl sonu veya 8. yüzyıl başında yaptırdığı bu ark boyunca 14 Urartu yazıtı vardır. Tuşba başkentine (Van) içme ve sulama suyu sağlamak için yapılan 80 km. uzunluğundaki bu ark günümüze kadar 25 köyün arazisini, bahçesini suluyordu. Ekonomik önemi büyük olan bu arkın korunması için kaleler inşa edilmiş. Efsanede bu ark Şamiram'a atfedilir.

Evet, Bosna'da tarih yağmalanmasın. Peki burada?..

Falanyer'deki çirkin savaşta, bölgedeki geçmişin tanığı olan eşsiz mimari miras da bilinçli olarak tahrip edilmekte, tarihsel kentler, köyler ve anıtlar bombalanarak yok edilmektedir.

Yukarıdaki cümle Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'ne ait. Birçoğumuzda, üzerinde yaşadığımız topraklarda bugün ve geçmişte yaşanan bazı "halleri" çağrıştıran bu cümlede geçen falanyer, Bosna-Hersek... Sözkonusu Oda, uluslararası mimarlık kuruluşlarına başvurarak, Balkanlar'daki kültür mirasını korumak ve soykırımı önlemek amacıyla, 1996'nın "Bosna-Hersek'i koruma yılı" olarak kabul edilmesini istedi.Yüzlerce yıllık tarihsel geçmişe ait kültür mirası ve zenginliği ile birlikte yokedilmekte olan halk dendiğinde Boşnak halkını gören Oda aslında, İstanbul'da Galata Şenliği ile, Muğla'da Kayaköy'ün kurtarılması gibi çalışmalarda yer almasıyla, tarihi çevrenin korunması konusunda duyarlı olduğunu göstermişti. Evet, dedikleri gibi, bu duruma seyirci kalınırsa, tarih ve insanlık yarın özellikle kültür kurumlarından hesap soracaktır. Ama, sınırlarötesine uzanıp da burnunun dibindekini görmek istemeyenlerden de. "Zo'lar gitti, sıra lo'larda" deyişini hatırlamayanlardan da...

Bosna için çığlık, 'Doğu'ya kültür seferi

Kürtçe ağıt yakmakta ısrar eden Kürt illerine Kültür Bakanlığı "kültür seferi" düzenleyecekmiş. CHP'li bakan İsmail Cem, "Türk insanı en iyi ve en güzele layık. Bu yüzden bu yöndeki çalışmalarımızı hızlandıracağız" demiş. Devlet Opera ve Bale Genel Müdürü de bölgede kurulacak müdürlüklerin bölgede huzuru sağlayacak unsurlar olacağını, yöre insanının çok sesli müzik yapılan orkestraları, operaları dinlerken 'birlik olmayı' öğreneceklerini ifade etmiş.

Aynı İsmail Cem, ağustos ayında, Bosna-Hersek'te yaşanan soykırımı uluslararası düzeyde protesto etmek amacıyla "Bosna İçin Çığlık" adlı dev bir konser düzenleyeceklerini açıklamıştı. Ki bu konser için, Steve Wonder, Ravi Shankar, Joan Baez, Bob Dylan, Youssou N'Dour gibi ünlü sanatçıları davet ediyor...

Alternatif arkeolog!

Resmi tarih kurcalanmaya gelmez. Başkalarının resmi tarihiyle uğraşmakta ise bir sakınca yok, hatta yararlı bile. "Yabancıların" tezlerini çürütmek en zararsızı.

"Yunan ve Roma hayranlığı nedeniyle" Dünya ve Anadolu tarihinin çarpıtıldığını iddia eden arkeolog Serhat Kunar, Evrensel gazetesinin 30 Ağustos tarihli sayısında, "Alternatif bir arkeolog" başlığıyla duyuruldu. Kunar, "Anadolu'nun en eski kültürü doğrudan Helen kültürüne bağlanıyor. Bu yanlış bir yaklaşım. Kazılar sürdükçe, Anadolu'nun en eski hemşehrilerimizle paylaştığımız ortak değerleri de bir bir ortaya çıkıyor" demiş. Anadolu'nun en eskileri kimlerdir, 1071'de gelenlerin en eskilerle paylaştığı ortak değerler nelerdir, merak konusu...

Sıra Keldani ve Süryani yetimlerde

Büyükada'da Hristos Tepesi'ndeki dünyanın en büyük ahşap yapısı beş yıldızlı otel olacak. Eleni Zarifi adlı Rum kadının satın alıp, yalnızca yetimhane olarak kullanılmak şartıyla Patrikhane'ye bağışladığı bina 1902'de Rum Yetimhanesi olarak faaliyete geçmişti.

Beş yıldızlı otelden dolayı Eleni Zarifi'nin kemikleri sızlar mı bilinmez, ama 7 Eylül tarihli sayısında Milliyet gazeetesi bu haberi sevinçle duyuruyor ve iki gün sonra aşağıdaki haberi öfke dolu ifadelerle veriyordu: Bebek sırtlarında, kartal yuvasını andıran Fransız Yetimhanesi'nde sadece Güneydoğu'dan gelen Keldani ve Süryani kız çocuklar kalıyor Çocuklar kendi aralarında Süryani ve Keldanice konuşuyorlar. Çevredeki ilkokul yetkilileri, Milli Eğitim'e başvurup, yetimhaneyle ilgili soruşturma başlattı.

Sözlü geleneğin temsilcilerinden biri olarak Dengbejler

Ve çağdaş mitoslar

▼ Kadın erkek ilişkileri ve dolayısıyla kadının konumu da, içinde yer alınan toplumsal ilişkilerin dokusunca belirlenir. Söylenceler, özelde "aşk masalları", başkaldırı motifi taşıyor görünseler de, gerçekte mevcut durumu onaylayan ya da değiştirecek bir etkide bulunamayan birer "yeniden üretici" olmaktan öteye gidemezler. Kürt söylencelerinin yazılı bir biçim kazanmalarının "yeni"liği bu gerçeği değiştirmez. Sözkonusu "Aşk Masalları"ndan Kürt insanının, özelde Kürt kadınının öğreneceği bir şey yoktur. Kadını edilgen bir konumda salt bir güzellik nesnesi olarak tasvir eden, mücadeleyi tekilleştirip görüntünün tek bir karede odaklaşmasına neden olan her bir anlatım düne aittir. Aşınmış ve aşılması gerekli olandır.

L. Ercan GÖKSU

Dengbejler, yazılı anlatımın gelişkin olmadığı dönemlerde mevcut kültürlenmenin taşıyıcılığını yapmış olan anlatıcılardır. Anlattıkları öyküler gerçekle düşün içiçe geçtiği kurguları, her birinin anlatıcının imgeleminden, dolayısıyla onun kavrama ve yorumlama yeteneğinden kaynaklanan farklılaşabilme özellikleri gibi nedenlerle zamanla söylencesel bir içerik kazanmışlardır. XVII. yüzyıl sonlarında Ehmede Xani'nin Kürtçe yazdığı Mem U Zin de; Hüseyin Erdem tarafından derlenen Siyabend ile Xece de esas alınarak bu gezgin anlatıcıların belleklerince söylenenlerdir.

Bütün bir Osmanlı dönemi boyunca Arapça ve Farsça'dan oluşan ağdalı saray diline karşı direnerek varlığını sürdüren Türkçe ve Kürtçenin ürettiği öykü ve masalların sesleyicileri olan dengbejleri, unutturulmaya çalışılan bir kültürün körükçülerine benzetebiliriz. Dede Korkut masalları, Köroğlu hikayeleri, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı ve benzeri masallar 1923 sonrasında kendi "milli kültürünü" yaratmak isteyen egemen Türk burjuvazisince yazılı hale getirilmiş; emperyalistlere karşı birlikte mücadelenin motivasyon şiarı olan "kardeşlik ve bağımsızlık" 1923 sonrasında Kürtlerin kendisini ifade etmelerine yönelik her türlü girişimi şiddetle karşılayan bir asimilasyon politikasıyla yer değiştirmiş; Kürt yazını, giderek de Kürt sözcüğünün kullanılması yasaklanmıştır. Ezcümle sonuç: Kürtlerin cephesinde 1923 ile birlikte değişen hiçbir şey olmamıştır. Uzun bir zaman kendisini (gizli) folklorik öğelerle ifade eden Kürt kültürü, bugünlerde dengbejlerin anlattıklarını yazılı ürünler biçiminde derleme çabası içindedir.

Asimilasyon ve sosyalizm

Bugün Kürt devrimcileri kendilerini geçmişsiz bırakmaya uğraşan bir asimilasyon politikasına karşı mücadele vermektedirler. Ama bu, işin bir yönüdür. Mücadelenin ana dinamiklerinden birini oluşturan (ya da oluşturması gereken) iddia: sosyalizmdir. Ve sözkonusu mücadele geçmişiyle sosyal, kültürel ve politik bütün cepheleri kapsayacak bir boyutta bağ kurmaya çalışırken (henüz taze ve anılarda son derece canlı olan) olaylar ve kişiler ekseninde odaklaşan çağdaş mitoslarını da yaratmaktadır. Böylesine bir araya gelişin "hassas terazilere" gereksinmesi olduğu kabul edilmelidir. Geleceğin insanını yaratmak için bir yürüyüş başlatmış bulunan sosyalistler nasıl ki politika bahsinde dündeki yanlışları sorgulayarak eleminasyon üzerine kurulu bir bellek kaydını gerçekleştirmek zorundaysalar, aynı şey kültürün yapı taşlarını oluşturmak sözkonusu olduğunda da geçerli olmalıdır, olmak zorundadır.

Demek ki geçmişe yaklaşım yöntemimiz, süngerimsi dokuya sahip susamışlar gibi tarihsel olan ne varsa onu emme biçiminde olmamalı. O zaman eleştirel yaklaşımın tartıştığımız sorun bazında öne çıkan sorusu şu oluyor: "Dengbejler neyi anlatırlar? Gerçekte temsil ettikleri nedir?"

Dengbejlerin popülist bir kültürün sesleyicileri oldukları söylenebilir. İstek koçaklama tarzında söylesinler, isterse aşk masalı anlatsınlar sınıfsal çelişki belirsizdir. Yoksullar ve zenginler vardır, hizmetkarlar ve beyler... Ama toplumun nasıl olup da böylesine kamplaşabildiğine ilişkin tek satırlık da olsa bir değiniye rastlanmaz. Olaylar (ve dolayısıyla çelişkiler) zalim ve kötü olanla iyi ve yiğit olanın çevresinde merkezileşir. Zalime yönelik başkaldırı tekil bir karakter taşır, isyanın içeriği kişiseldir. (3) Aşk masalları da başkaldırının kişiselliği üzerine yükselir. Yiğidimiz, bey nesnel konumlanışı itibariyle karşı çıkılması gerekli olan olduğu için değil, sevdiği kızı kendisine vermediği ya da yavuklusuna göz koyduğu için başkaldırır. Bir başka deyişle, zalime yönelik mücadeleyi motive eden kişisel istek ve çabaların önünün kesilmesi, engellenmesidir. Egemen-iktidar olana karşı yürütülen bu mücadelede aşkın öznelerinden birini oluşturan kadının konumu zerrece bir değişikliğe uğramaz; aslan yürekli yiğit kuğu boyunlu sevdiceğinin karşısında iktidar konumunu sürdürür. Kadın edilgen bir konumdadır. Kurtarılmayı bekler ve sonuçta bir vefa ve bağlılık akdinin gereğini yerine getirerek yiğidinin ardı sıra ölür. Bazen sıralama tersine döner, ama sonuç değişmez. Bilinen örneklerin hiçbirinde; ne Romeo ile Juliet'te, ne Farhat ile Şirin'de, ne de Siyabend ile Xece'de "başkaldırının kahramanları" mücadelelerinin ürünlerini derleyemezler. Aşıklar birbirine kavuşamaz, kavuşanlarsa kısa bir süre sonra dramatik biçimde ölürler. Sanki alttan alta verilmek istenen, devletin (ve egemenlerinin) gücü karşısındaki her çabanın beyhude olacağıdır. Kahramanın yalnızlığı.. Kurtarıcının trajik sonu.. Kitleler olarak nitelediğimiz emekçi kesimlerin biz "öncülerinin" hareketini nafile bir çaba olarak değerlendirmelerinde bu güçlü moral üstyapının, yüzyılların söyledikleriyle birikerek yerleşik bir hal kazanan bu negatif kanaatin önemli bir etkisi olmalı. Tüm bunlar sonranın değil, ama hiç kuşkusuz devrimciliğimize rengini veren tonlamaların nasıl oluştuğuyla ilgili kapsamlı bir incelemenin işi. Böylesi bir değini, konu başlığı tarafından öne çıkartılmış olan fotoğraf karesini gölgeleyeceği için sorunsalımızın bu yönünü geçiyor ve anlatımıma (tekrar) toplumsal ilişkilerin dokusu ve kadın bağlantısı içinde devam etmek istiyorum.

Bir aykırı ses: Berivan

Buraya kadar anlattıklarımı şu şekilde toparlayabiliriz: Olay hangi coğrafyada geçerse geçsin, benzer iktisadi ve sosyal yapılanış benzer bir kültürlenme yaratır. Kadın erkek ilişkileri ve dolayısıyla kadının konumu da, içinde yer alınan toplumsal ilişkilerin dokusunca belirlenir. Söylenceler -özelde "aşk masalları", başkaldırı motifi taşıyor görünseler de, gerçekte mevcut durumu onaylayan ya da değiştirecek bir etkide bulunamayan birer "yeniden üretici" olmaktan öteye gidemezler. Ve bu yeni bir şey değildir. Kürt söylencelerinin yazılı bir biçim kazanmalarının "yeni"liği bu gerçeği değiştirmez. Sözkonusu "Aşk Masalları"ndan Kürt insanının, özelde Kürt kadınının öğreneceği bir şey yoktur. Kadını edilgen bir konumda salt bir güzellik nesnesi olarak tasvir eden, mücadeleyi tekilleştirip görüntünün tek bir karede odaklaşmasına neden olan her bir anlatım düne aittir. Aşınmış ve aşılması gerekli olandır. Romeo ile Juliet, Leyla ile Mecnun, Mem U Zin... Bütün bu "klasikler" (artık) ölü olan bir kültürün sesleyicisidirler. Yeni insanın dinamiklerini içinde taşıyan Kürt kimliği, herşeyden önce ve ivedilikle kadının bağımlılığını reddeden bir sosyal ilişkiler manzumesini ve dolayısıyla bunun kültürlenmesini öncelemek zorundadır. Berivanlar, ancak böylesi bir başkaldırı içinde geleceği temsil eden simgeler olmaktan çıkarak çoğalabilirler ve ancak böylesi bir Serhıldan sözcüğün gerçek anlamıyla devrimci olabilir.

Tekrarda yarar var: Kendisine geç kalınmış herşey, içeriği sorgulamaya yatkın olmayan abartılı bir sahiplenme ve "kendinin olma", kitlenme riskini içinde taşır. Kürtler kendi yazınlarına geç kalmışlardır -daha doğru bir deyişle, şiddet ve riyakarlık üzerine kurulu bir asimilasyon politikasının sonucu olarak geç bırakmışlardır. Her bizim olan iyi ve devrimci olan olmuyor. Kürt sosyalistleri, karşılarına gelen her "biz"i evrensel olanla ilişkilendirmek ve her "biz"i sahiplenmeyecek bir tarih bilincini yaygınlaştırmak zorundadırlar. Geleneksel motiflere çakılı kalan, geleneksel figürleri üretir ve yansısıra geleneksel kavramlarca motive edilen geleneksel rolleri...

Toplumsal mücadeleler tarihi, kadınların da bir gerçeklik olarak yer aldığı ve efsaneleştiği örneklerle doludur. Leyla Zana, Kürtlerin özgürlük mücadelesi içinde popüler olmuş kadınlardan biri. Leyla Halid ise, Filistin direnişinde "savaşçı" simgesi olarak tarihin vicdanında yer almış ve efsaneleşmiş bir başka kadın figürü. Siyasal mücadeleler tarihinin bir "an" değil, süreç olduğu düşünüldüğünde "bir zamanlar ve şimdi" sözcükleri ilerleme ve gerilemeleri varsayar. Leyla Halid'in serüveni bu belirleme içine oturtulabilir. Bu serüven evrimini tamamlamış mıdır? Göründüğü kadarıyla Leyla Halid'in, yaşanan yeni süreçte verdiği profil geleneksel kadın rolünün benimsendiği yönünde; Leyla Halid gündelik yaşamda ve katıldığı tüm uluslararası toplantılarda statüyü temsil ediyor...

Berivan, geleneksel figür olmayı reddeden bir pratiğin adıdır. Yol ayırımıdır. Kürt kadınının kendi yazgısını mücadele içinde tayin etme bilincidir, kopuştur. '84-95 dönemini kapsayan Kürt Yılları'na dönük bir gözlem, karşısında bağımsız ve özgür Kürt kadınının başlangıç sözcüğü olarak Berivan'ı bulacaktır. Kürt olmanın ötesinde bir özellikleri olmayan, tam da bu anlamda Juliet ve Leyla'dan bir farkı bulunmayan Xece ve Zin düne aittir, Berivan ise bugüne. Ne kadar geleceğe ait olduğunuysa mücadelenin evrimi belirleyecek.

FKÖ militanlığından parlamenterliğe: Leyla Halid

Tehcire işaret ediyordu geçmiş zaman ve çöl iklimine. Kudüs'le Amman arasında duruyordu kovulmuşluk, Şam ile Kahire arasında; horlanandı Filistinli ve ulusal kimliği inkar edilen.

Gözleri derin kuyular gibiydi. Kara olmaktan çok siyahtılar; iki zeytin tanesi, ışıltılı ve siyah. Fotoğraf gözlerden ibaretti, çizgili bir eşarptan ve sadece namlusu görünen Kalaşnikof'tan.

Leyla Halid. FKÖ militanı. Uçak kaçırma uzmanı. Filistinli ve kadın.

Geçmiş zamanla şimdiki zamanın arasına giren bir görüntü gibiydi Halid. Birleşik ve sert çizgilerden oluşan bir yüze sahipti. Baktığınızda şöyle diyordunuz: İşte Filistinli, işte Filistin! FKÖ dendiği zaman ilk akla gelen isimlerden biriydi. Ne kadar kendisiydi, ne kadar anlatıyla çoğaltılan, bunu hiçbir zaman bilemedik. Simgeydi, çünkü ve simge olarak kaldığı sürece de olduğundan fazla görünmek gibi bir talihsizliği de sürükledi görüntüsünün peşi sıra. Üyesi olduğu FKÖ, ulusal bir hareketti, popülistti. "İşgal edilmiş topraklar" üzerinde yükseliyordu mücadele. Bir tarafta işgalci vardı, diğer tarafta işgalciye karşı direnen bütün bir halk. Tanımlama böyleydi; halk ya da ulus.. Bir kütle olarak bakıldığı ve bu kütleyi belirleyen asli pratik, ayırımsız herkes için direniş olduğundan, birini diğerine tercih etmek ya da patron-işçi tasnifine gitmek söz konusu olmuyordu. Halkla ulusu ve diyelim ki, halkın içinde emekçileri kategorik bir ayırıma tabi tutamıyordunuz. Biz ve onlar ayırımında "biz"in karakterini belirleyen bağımsızlıktan yana olunmasıydı; onları, yani düşmanı belirleyense bağımsızlığa, bir halkın ya da ulusun özgürleşmesine karşı olmaktı. Direniş cephesinde içkin olan bu karşı olma hali, yalınlaştırırken benzer kılma haliydi aynı zamanda. Böylesi bir saflaşma -"saflaştırma" içinde herkes eşiti: Kadın da, erkek de!

Filistin mücadelesi ulusal olana, ulusal kimlik sorununa kitlenmiş bir mücadeleydi. Ve bütün ulusal kurtuluş mücadelelerinde olduğu gibi, egemen olanın dayattığı konum, sonraki talep ve ilişki biçimlerinin, bağlantılı olarak yeni konumun da belirleyicisi oldu.

Aşağılanma ve horlanma içinden gelen bir talep olarak şekillendi ulus bilinci. Eşitlik, özgürlük, bağımsızlık gibi kavramlar önce ulus olma başlığına yükseltildi, sonra da ulus kapsamı içinde herkesin eşit, özgür ve bağımsız olacağı gibi bir söylemle değişik egemenlik biçimlerine indirgendi.

Talep yerine getirildiğinde ulus kimliği içinde eşitlenen işçi ve patron, yanısıra kadın ve erkek devlet talebinin ve onun gereksindiği kurumsal yapıların bildik işleyişiyle karşılaştılar. Geleneksel değer yargıları hızla su yüzüne çıktı, "milliyetçilik" kendi yasalarını dayattı ve iktidar, güce uygun bir tarzda yeniden tanzim edildi. Bugün FKÖ, başlangıçtaki radikal çizgisinden oldukça uzakta, daha çok "diplomatik" denilebilecek bir siyasi mücadele yürütüyor. Ve Filistinli kendisine dayatılmış barış koşullarını kabul etmiş gözüküyor. Özgürlükçü taleplerin ütopya başlığına geri çekildiği bir konjonktürdeyiz. İrtifa kaybı sürüyor. Popülizmin diplomasiyle kurmuş olduğu ilişki, bakışları yumuşatıyor. Fotoğraf, Müslüman Ülkeler Kadın Parlamenterler Konferansı'na katılan Leyla Halid'le ANAP Genel Başkan Yardımcısı İmren Aykut'u yanyana gösteriyor. Aykut, Halid'i toplumu için herşeyi yapabilecek kadar müthiş iradeye sahip bir kadın olarak tanımlıyor.

Leyla Halid, şimdi parlamenter. Bir "dava insanı" olarak süreklilik hattında durmaya devam ediyor. Bir farkla ki, yirmi yıl önceki fotoğrafında başını örten çizgili eşarp çok şık bir fulara dönüşmüş durumda ve kendisinde simgelenen Filistinli kadın militan görüntüsü üzerindeki tişörte basılmış bir fotoğrafa.

Mehdi'nin Leyla'sından Leyla Zana'ya:

Bayrak gibiydi. Yakasında sarı-yeşil-kırmızı bir bant vardı sağa-sola hiç bakmadan gözleri kürsüye dikili olarak geçti sıraların arasından. Erkek bir meclis vardı karşısında ve Türk oğlu Türk bir meclisin yemin düzeneğini bozarak halkların kardeşliğinden söz etti. Birden uğultuya kesti ortalık. Bağrışmalar... küfürler... konuşturmadılar Leyla Zana'yı. Kürttü çünkü, Kürt ve kadın!

Zana'yı kamuoyu, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana'nın karısı olarak tanıdı. Uzun bir süre içerideki kocasının talimatlarıyla hareket ettiği söylendi. Meclis'teki yemin töreninden sonra o tek başına ve öntakısız olarak Leyla Zana'ydı artık; kamuoyu nezdinde de Mehdi'nin Leyla'sı olmaktan çıkmıştı.

Ölüm eşitler insanı, kadını ve erkeği! Ölümün eşitlediği bir hayattan geliyordu Zana; esaretin herkesi aynılaştırdığı bir coğrafyadan. Kürt olmak hakkıyla yaşama hakkının içine geçtiği topraklardı bu topraklar ve bu, kadınlar için bir kez daha böyleydi.

Zılgıtla ölüm arasında tuhaf bir ilişki vardı ve zılgıtla kadın arasında. Öfkeydi zılgıt, isyandı, ritüeldi de ama aynı zamanda.

Ölüm töreninde içkin olan bir ritüeli kendi yitiğine ağlamanın ötesine taşıyarak kıranlar, "Biji azadiye jinen Kurd" sloganının kendisi olabilirler mi? Sınıfsal olanın ulusal olanın içinde eritilerek unutturulamayacağını bilmek kaydıyla, elbette; ve kadınlık durumunun özgüllüğü başlıklı bütün çıkarsamaların, mülkiyet ideolojisiyle, daha tam bir deyişle iktidar kavramında içkin olan sahiplenme ideolojisiyle son derece ilgili olabileceğini unutmamak kaydıyla. Geleneksel olan yerleşik olandır çünkü ve ideoloji, hiçbir efsunun koruyamayacağı türden bir sirayet etme özelliğine sahiptir.

Alışkanlıklar da değişir!

Bilerek sahiplenmenin ne kadar zor olduğunu biliyorum, "bizim" olduğu söylenen bir şeyi bilinçle yadsımanın ne kadar zor olduğunu da.

Çitle etrafını çevirdiğimiz ilk toprak parçasından beri bu böyle. Sahiplerimizi ve sahiplendiğimiz şeyi şiddetle savunmuşuz; ve düşman bellemişiz dışımızdakini. Erkek kadından üstün görmüş önce kendisini, sonra erkek ve kadın, çocuklarıyla birlikte bir başka klandan üstün görmüşler kendilerini ve korumak için dış dünyadan tekrar tekrar kutsamışlar içlerindeki "biz"i.

"Bizim olan iyidir" le "Brakuji bese" birbirine ne kadar yabancı iki ibare. Biri Türkçe, biri Kürtçe olduğu için değil, içerikleri birbiriyle bağdaşmadığı için.

Brakuji bese!

Sadece Kürtlerin birbirini ya da Kürtlerle Türklerin birbirini öldürmediği bir coğrafya için değil, kardeşin kardeşi öldürmediği bütün bir dünya için.

Biji Enternasyonel!... (4)

(1) Diyarbakır İHD Şube Başkanı Vedat Aydın'ın cesedi, kaçırıldıktan birkaç gün sonra bir köprü altında bulundu. Aydın'a öldürülmeden önce işkence yapılmıştı. Ve bu olaydan bir yıl kadar sonra Kürtler'in Ape'si Musa Anter öldürüldü.

21 Mart 1990'da Diyarbakır Tıp Fakültesi öğrencisi Zekiye Alkan'ın katliamları protesto için kendini yakmasını, 1993 21 Mart'ında İzmir'de Raşan Demirel'in, 1994 21 Mart'ında Almanya'da Berivan'ın Nevruz ateşine dönüşmesi izledi. Daha önce de Kürt sorunuyla ilgili yazdığı yazılar nedeniyle hüküm giymiş bulunan Beşikçi'nin ardından Haluk Gerger, Fikret Başkaya ve Münir Ceylan tutuklandılar. Örneğine ancak Nazi Almanyası'nda rastlanabilecek bir kontrgerilla eylemi marifetiyle Özgür Gündem ve Yeni Ülke gazetelerinin faaliyet gösterildiği bina bombalanmak suretiyle yerle bir edildi. Özgür Gündem muhabiri Aysel Malkoç gözaltında kaybedildi. Der Spiegel'e yazdığı yazı nedeniyle Yaşar Kemal'e dava açıldı. Ve yanısıra...

(2) Olay, Amerika'nın çok gökdelenli kentlerinde birinde geçer. Büyük bir şirketler grubunun yetkilisiyle gönül eğlendirmek amaçlı tanıştığı bir fahişe arasında tuhaf bir ilişki başlar. Diğer fahişelerden çok farklıdır kız; kişiliklidir, sevmediği bir "müşteri"yle öpüşmez örneğin. Gittiği lüks yerlerin soğuk ve hesaplanmış görgü kurallarını bir kenara koyarak, içinden geldiği gibi davranır. Yaptığı işe karşın bir tür bozulmamışlığı temsil etmektedir. Özel bir kadındır; zengin bir işadamı olan "beyaz atlı prens" tarafından kurtarılmayı hakedecek kadar "özel."

(3) Destanlar içinde başkaldırı öğesi en çok sivriltilmiş olan bu yönüyle de en çok sahiplenilen İnce Memed'dir. Ama işin tuhafı İnce Memed yaşamamıştır. Yaşar Kemal yaşamış ve yazmış, yazılanlar da Dengbejler aracılığıyla Toros'un dağ köylerinde yeniden üretilmiştir. Böyle bir örnekte bile kahraman, yalnız bir yiğit olmaktan kurtulamaz. Köylülerin desteği ve sempatisi evlerinde barındırmanın ötesine geçmez. İnce Memed ağalara karşı sürdürdüğü mücadelede yalnızdır. Bütün bir romandan geriye "imi timi belirsiz oldu" cümlesinin sonuna bir ünlem olarak çakılan yürekli, fakat muradsız bir kahraman silueti kalır.

(4) Welat'a karşıtlık oluştursun diye söylemiyorum bunu ama biliyorum: Enternasyonal tamamlaması olmayan bir Welat'ın Biji'si olmuyor. Yakın tarih bunu doğrulayan birçok örnekle dolu ve yanısıra kadınların irtifa kaybederek kazanılmış konumlarından geriye düştükleri örneklerle. Biji Welat. Evet! Ama Biji Enternasyonal! Kazanılmış ve kazanılacak oladan daha öteye gidebilmek için!..

SAHAF GÜNCESİ

Oğuz ÖZDEM

'Tek renk karayla bir masala çalışıyordu'

Günce ile günlük arasındaki farkı hiç düşünmemiştim; çünkü her ikisini de "tutmak" gibi bir kaygım olmamıştı. Günce ya da günlük değil de, okuduğum kitaplardan bir bellek oluşturmayı düşünmüştümse de –düzyazı yazmak istediğim için– kitaplarda önemli bulduğum satırların altını çizmekle yetindim. Bu da bana yetiyordu; sahaf güncesi yazmaya başlayıncaya kadar. Sahafları bir yazın laboratuvarı, bir tarih, kültür deposu olarak algıladığım için yazacak çok malzeme çıkar düşüncesiyle bir yolculuğa çıktım. Doğal ki, bütün yazın türlerinde olduğu gibi "nasıl yazacağım" sorusu karşıma çıkacaktı; çıktı. Karşılaştığım bu biçim sorunu çözmek için benzer konularda kalem gezintileri yapan Salah Birsel, Hilmi Yavuz, Nurullah Ataç, Cemal Süreya gibi benzeri isimleri yardıma çağırdım. Bu okumalar da bana günce'yle günlük arasındaki farkı düşündürdü. Gördüm ki günlük, unutulmaması gereken malzemelerin kaydedilmesi işlevini üstlenirken "günce", deneme parıltıları taşıyor ya da denemenin kendisine dönüşüyor; birbirlerine muhtaç şekilde. Bu karşılıklı muhtaçlık da günlüksüz günce yazılamayacağı sonucunu doğurdu; çünkü silgilerin en çok dolaştığı alanın bellek olduğunu düşünürsek karşımıza yanılgıların da sık sık çıkacağı bir gerçek.

Böyle bir yanılgı kaygısı, daha önce yayınlanan güncemde kullandığım "karaşın" sözcüğünün Ece Ayhan'a ait olduğu yolundaki saptamamın doğruluğunu araştırmama neden oldu ve sözcüğü bulabileceğim kaynaklara yeniden yöneltti. Özellikle Ece Ayhan'ı "karaşın" sözcüğüne götüren süreçteki "kara"ları taramaya başladım.

Bunu yapmaktaki amacım, herhangi bir şeyi ispatlamak değil de, tek bir renkle, ressamların bile ulaşamayacakları çoklukta çeşitlemeler yapabilen, giderek bütün şiirlerini karaya boyayan bir şairin "tablolarını" birlikte seyretmek, biraz da "kara ve sivil" şiirin ne olduğunu birlikte görebilmek. İşte Ece'deki kara'lar:

"Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında/ Şiirimiz karadır abiler/ Taşınır mal helalarında kara kamunun/ Yanık karamelalar satar aşağısı kesik kör bir çocuğun/ Kiralık bir kentin giriş kapılarına kara kireçle/ Arı yapayalnızlığına çömelmiş gazeteye bakıyor kara/ Ve bacadan giren bir adamın kara gece/ bütünleyemez mi sanıyorsunuz çalışır bir şiir kara/ Karagümrüklü ölçüsüz ayaksız ali çocuklar/ Karartma benizli bir roman çocuğu arkadaşı da/ Yeter anlatmaya birkaç renk: yalın kara, camgüzeli yetiştirirdi/ Haykırarak süslüyor bir tahtırevan'ı, karartılmış/ Karabitsi oyunu. Rübap kullanılmış bir oğlan pençik./ Bir karakoncolos yenice/ Her Todori kişi, alacaktır adını Paşa Karatodori/ Bakışsız bir kedi kara/ Saçlarının kapkara öyle uzadığı zamanlarda/ Saçlarını da kardeşin taşırdı kömür karası/ Anlatılmaz bir kılıçtır kuşanmış taşırım belimde karaduygululuk/ Çalarak sinsice mızıkası bilinmezlik. Kara mürekkebin/ İntihar karası bir faytona binmiş geçerken ablam/ Tüllere sarılı mor bir karadağ tabancasıyla/ İntihar karası bir faytonun ağışı göğe atlarıyla birlikte/ Bir çakıltaşları gülümseyişi ağlamış karafaki rakısıyla/ İşte kel hasan bu kel hasan karanlığı süpürürmüş/ Geceleri kapkara düşünceler şapkasız/ Avuçlarında kalde geceleri gibi bir karanlık/ Davut yeleli bir kimesnedir, bir çocuktur karaşın/ Karaşın usta olmuş dağılıyorlar dağılmasınlar."

İsmini anımsayamadığım bir yazarımız, İkinci Yeni'cilerin çıkış döneminde Oktay Rifat'ın kitabına verdiği "Perçemli Sokak" ismini çok sevdiğini; ancak aynı isimde bir sokağa rastlayınca bu sevgisinin yok olduğunu yazmıştı. Sanatta yaratmak kadar bulmak da önemlidir, ancak bulunturların zamanla güç kaybettiği de ileri sürülebilir. Benzer bir duyguyu çok sevdiğim bazı kitap ve şiir adlarını Bodrum, Ayvalık gibi benzeri yerlerde bar ve cafe adları olarak gördüğümde ben de yaşamıştım. Salah Birsel "İnci Sokak" adlı denemesinde bazı yazarların nerelerden isimler topladıklarını anlattıktan sora şöyle der: "Sözün sonu şudur ki, insan adları, romanlarda, öykülerde, denemelerde ve de oyunlarda yaşamın şiirlerini verdiği vakit değerlidir. Bu gibiler insana pul gibi yapışır.

Bu, yaşamın yasasıdır.

Çoğu yazarlar bunu bilir.

O şiirli adları ele geçirmek için durmadan, dinlenmeden kahveleri lokantaları, istasyonları (?..) fellek fellek dolaşırlar."

Benim de yaptığım bu tatlı kara gezinti gösterdi ki, Ece'deki karalar iyice kararmış ve giderek kendisi olmuş, ancak sözü yine de Salah Birsel'e bırakmak istiyorum: "Uzun süre, renkleri anlatmak, onlarla büyük bir deneme yüzü göstermek için patikalarda, bahçelerde, kırlarda, deniz kıyılarında dolaştım; sokaklarda çarşılarda, saçakaltlarında, çiçek dükkanlarının önünde bekledim.

Her gittiğim, her seyrine daldığım yerde koyu ergüvanî, bakır, lâl, samanî, Edirne kırmızısı, firüze mavisi, küllenmiş çağla, yaşağaç yeşili, tirşe, narkabuğu, çin beyazı, mor, vişne çürüğü, ve **karaşinler** boyuna boğazıma sarılıyor, ellerime, ayaklarıma yapışıyordu."

Sonuna gelirken sözü tekrar Ece'ye bırakıyorum:

"Irmakları, hiç kesilmeden, kaynaklarına kadar yüzüyor, **bir yandan da** kutudaki tek renk karayla, bir masala çalışıyordu, (...)"

tanışmalar vardır; alfabe ister, resimli.

tanışmalar vardır; bahar gezintilerine dönüşür

tanışmalar vardır; bütün mevsimler kış olur. yazları yaşarken bütün şairlerle...

kürküyle girdi yazıma şiirin bayanı.

"lale sesiydiler ve yok oldular."

İnsanın Acısını İnsan Alır

Şükrü ERBAŞ

Yaşamak en büyük göçtür

Karın, gökyüzünü tersyüz edilmiş bir papatya tarlasına çevirdiği; ayazın insanın anılarını bile üşüttüğü; kuşların bulutlardan pencere pervazlarına indiği; evlerin çocuklara dar, yaşlılara bir yaz ikindisi kadar geniş geldiği; yolların insanın boğazına düğümler attığı; sokak lambalarının yalnızlığı, telgraf tellerinin ayrılığı ışıttığı; ölülerin dönüp, bıraktıkları boşluklara oturduğu; zamanın bacalardan iplikince süzülüp gittiği; seslerin beyaza, suskunluğun darala darala acıya kestiği; kapıların içe bakmaktan iyice karardığı; herşeyin umutsuz bir bakış gibi boşlukta asılı kaldığı bir dünyaydı... Bu erimiş yalnızlığın tek lekesi, acemi bir karakalem, bir çığlık gibi düzlüğe çizgiler çeken kavaklardı. Avlular bile dağbaşları kadar ıssız ve uzaktı. Rüzgardan başka bir canlı kalmamıştı dünyada. Ufuk yoktu. Odalar içine çekile çekile birer kuyuya dönmüştü. Soluk alan ölümdü sanki. Eşyalarla insanlar arasındaki ayırım giderek siliniyordu. Herkes zamanın dışına düşmüş de acısı bile haz veren bir geçmişi seyrediyordu beyaz bir perdede.

"Yalan bir iyilik gibi sıcak, bir sevgili gibi güleç, ona en çok ihtiyacımız olan bir anda çalar kapımızı. Siyah bir gecede önüne tutulan ışığın ardına düşer insan. Yolun doğruluğunu sorgulayacak ne şansı, ne gücü vardır. Gün ışıdığında çoktan yanlışına varmıştır. Geriye dönüş başlangıçtan daha acı, daha zordur. Ne yenilgisine sahip çıkabilir, ne yolunu sürdürebilir. İkinci bir geceyi bekleyecektir umarsızca ya da kötü geçmişini ateşe verip o yangının külünden başlayacaktır herşeye. Bize gerekli olan yalansız bir iyilik, incitmeyen güzellik, güleryüzlü doğruluktur."

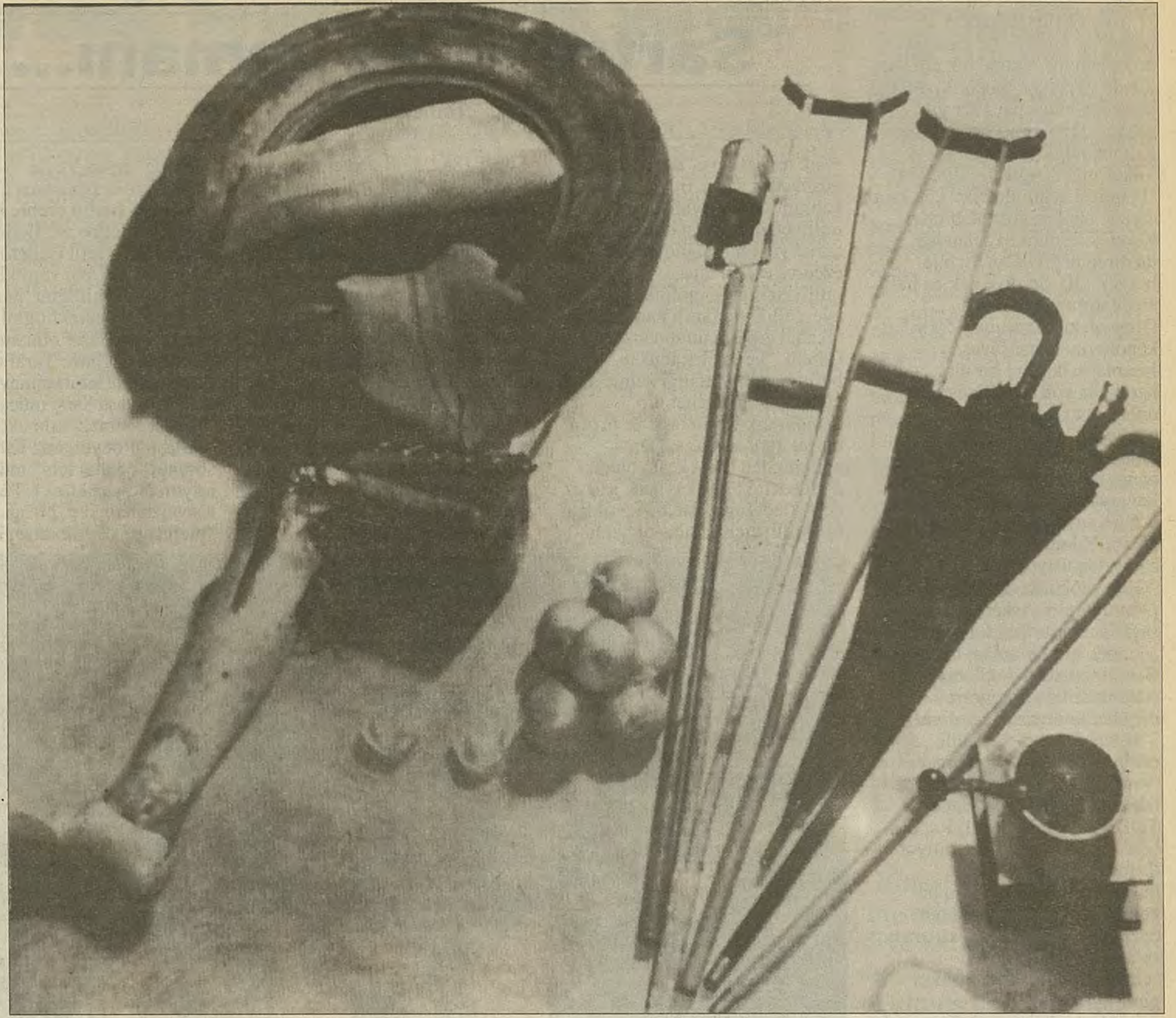
"Susmak insanın sözünü büyütüyorsa bir erdemdir. Bir yaprağı bile kıpırdatamaz yoksa suskunluk. Ne kadar cılız, ne kadar yanlış olursa olsun, boşlukta iz bırakacak tek şey sözdür. Yağmur yağmazsa kim bilebilir bulutların yükünü. Kendi gerçeğini kendi sesiyle ışıtır insan. Başkasının evinde yanan ışıktan bize ancak gölge düşer.

İnsan konuşarak tanır kendini, tanıdıkça sever. Kendini sevmeyen kendine sahip çıkamaz. Konuşmaktan korkmak, güçsüzlüğün insan ruhunda açtığı en derin çukurdur. Kimse bu çukuru başkasının gücüyle dolduramaz ve ne gariptir ki çukur büyüdükçe büyür insanın yıkımı..."

Bu kör, bu sağır, bu dilsiz beyazlıkta yaşama adına tek ses, bir ölümsüzlük arması gibi duvarda gülümseyen fotoğraftan geliyordu. On yıldır her yalnızlık esrimesi, her hasret boğuntusunda bir dua gibi duvardaki fotoğrafla ışıyan kadın, rüzgarlı bir koru gibi sıyrıldı sisinden. Eteklerindeki kederi ve yalnızlığı çırptı. Saçlarını omuzlarından akıttı. Boşluğu çevreleyen pencereye gidip, "yaşamak en büyük göçtür" yazdı camların buğusuna. Avluya çıktı sonra. Fotoğrafa inanıyordu bütün bedeniyle. Kapanacağını bile bile karda izler bırakarak yürüdü boşluğa karşı. Fotoğraf, bir güven duygusu, bir ışıklı su gibi boşluğa yayılıyordu:

"İnsan iyiliği haketmelidir. Emek ve içtenliğin olmadığı yerde istek bir yaz yağmuru hükmündedir, gelir ve geçer. Gerçeğin ilk adımı hayaldir ve mutluluk tutkuyla yoğrulmuş bir çabadır. Kimse kendini dışlayarak gerçeğini değiştiremez. Hüznüne sahip çıkmayan insanın sevinci, her gün yeni bir boşluğa kapı açan bir yanılsamadır. Unutma ki, "hiçbir aşk düşünceye uzak değildir/hiçbir yıldız göğe." Ve insanı kendi çukurundan çıkaracak olan kendi umutsuzluğudur..."

Barış OZA

Savaş sonrasıydı...

"Allah beni eleştiriden korusun, ben kendimi özeleştiriden korurum."

Bu söz, tavariş Veysi'den duyduğum andan itibaren beni çok heyecanlandırıyor... Anonim bir duyarsızlık simgesi gibi...

Geçenlerde annemin şarkı sandığını karıştırırken, bir Saatli Maarif Takvimi yaprağı gözüme ilişti. Yaprağın kenarında bir dilnot: "Savaş bitince, çiçekler dikerim şapkama... Hangi Koreli gelir çiçeklerle ve yüreğiyle yüzleşmeye..."

Anneme şımararak, kucaklaşan asker ve gerilla annelerine şımararak bir düş kurayım istedim. Savaş sonrasıydı... Barış zamanıydı...

Savaşın aramızda olmadığı saatler. "Yaşasın" ve "kahrolsun"dan oluşan beyhude ömürler geride kalmış... Uzun bir dönem cinnet getiren toplum savaş komasından çıkmış. Evvel savaş içinden bir barışa başlamışız ki sormayın... Düşe kalka düşe başlamışız yani. Yeni bir düşe... Bu ahval şerait içinde insanlar, savaşı bir kez daha anlıyor, çılgınlıkları, cinneti yeniden tanımlıyor... Doğa ve toplum kendini temize çekiyor, geçmiş tüm mevsimler... Neden bu kadar kar, neden bu kadar üşüme... Neden bu kadar az bahar, azınlıktaki sevinçler... Soruların ayarttığı kımıltılar ve geçmişin zihinlerimizde zonklaması... Mevsimlerin içinde yanlış yaşamış, yanlış çoğunluklar içinde kul köle olmuş ve kötü fotoğraf vermiş insanlar... Sorular yanlış yaşanmış... Şimdi cevap zamanı; düş...

Diyelim ki, o "yarın" denilen an çarçabuk gelmiş... Savaş sonrası yani... Barış denilen siyasal düş gerçekleşivermiş...

Barışsa barış... Bir de bakmışız barış; herşeyi unutturan bir düşgülüş gibi gelivermiş... Olur ya kimseye danışmadan çatkapı bir meltem gibi hayatın özüne oturuvermiş... İçimizin büyüme çağına oturmuş bigüzel... Nice fil ölümlerinden, gönüllü gönülsüz intihar seferlerinden sonra cümbür cemaat, Türk, Kürt, Ermeni, Laz, Arap, Gürcü, Rum, Yahudi vb. bir başımıza kalmışız barışla... Barış ve bizler... Yapayalnız... Ama çok başımıza... En önemlisi de tanıştırılır gibiyiz barışla...

Savaşın aramızda olmadığı saatler... Şaşkınız... Sözcükler yeni sözcüklere uymuyor. Yeni bir alfabe için kolları sıvıyor dilciler... Savaş adına yaşamış ve eskimiş sözcükler tedavülden kaldırılıyor... Kirletilen sözcükleri temizleme seferberliği... Habis ruhlu sözcükler ve harfler ki, bir sarışın keman kovalıyor tümünü... Barışın özgül ağırlığı, özgürlüğün barış ağırlığı...

Düşlerde cimri olmak yok... Olur ya... Hazır mısınız savaş sonrasına... Hazır mısınız bir çift şarkı sözüne... Şarkı sesine...

Stadyumlarda ağız armonikasıyla karma şarkılar söyleniyor. Azınlıklar karmasıyla çoğunluklar karması Amed şehir stadyumunda centilmence maç yapıyor... Seremonide "barış ve kardeşlik şerefine üç defa sağol sağol sağol" diyor sporcular... "Öl öldür, şehit ve gazi ol" serenadları çoktan geride kalmış... Düşlerde şimdiki zamandayız. Amigo bozkurt, kale arkasında top toplama göreviyle hükümlü. Çünkü o ağzını açınca hep aynı sözleri söyleyen salgın bir tuhaflık. O kale arkasında top topluyor...

Düşünebiliyor musunuz, Ankara'nın orta yerinde bir sivil kahvehanede, birbirinin yüreğine nişan almış bir gerilla ile bir asker biralarını yudumluyor ve Aziz Nesin'in, Yaşar Kemal'in, İsmail Beşikçi'nin son kitabına tavla oynuyor... Bir kır kahvesinde hasır oturaklara oturmuş bir halde, üniforması savaştan solmuş, apolet yeri ise koyu bir vaziyette bir muvazzaf subay ile omuzunda çiçekler açmış bir gerilla komutanı eski kötülükleri yad ediyorlar. Kürt olan, Türklerin "kuyrukluluğu" üzerine espriler yapıyor... Sohbetin sonunda "kuyruksuzlaşıyorlar" ve barışıyorlar...

Olur ya, barış saati gelip çatıyor ve o saat Amin Çölaşan bunu ilk elden haber alıyor. Derhal bir özeleştiri yaparak, iki rekat "kaza" namazı kılıp, bütün barış surelerini hatmederek yeni taktikler geliştiriyor. Ve anında "insan hakları ihlali" konusunda yüksek hatimler indirerek tarihin ve insanların vicdanında geç kalmamaya çalışıyor. Ancak bir sorun çıkıyor, "Savaş"tan başka söz bilmediği için kimseyle konuşamıyor. Hazret okuma yazma kursu için "Ali Okulu"na gönderiliyor. "Ayının bildiği üç hikaye, üçü de ahlat üstüne" derler ya. Orada da dikiş tutturamıyor... Sonra yeni bir strateji icad ediyor; derhal kış uykusuna yatıyor ve mah cemalini gizliyor... Sonra mı? Uzun bir savaş uykusundan uyanıp, kemiklerini sızlatarak barış sahnesine çıkıyor: "Ve herşey bir dönüştü işte/ Kahverengi bir çarşambadan/ Sapsarı bir cumartesiye." (Edip Cansever) Bu zat zuhur eder etmez, bütün günlerin yüzü kızarıyor... Ne söylesek kendisine şimdi... Savaş sonrası ve barış zamanı...

Olur ya, saatler, düşler, renkler, gülüşler barışa ayarlandı... Gökyüzü çok yüksekti... İnsanlar çok yakındı... Uzaklık uçtu uçtu kuş uçtunun adıydı... Akademiya Mis Sokak'ta, eski bir SÖZ muhabiri, bir keman eşliğinde kuşları gezdiren Tomris Hanım'a rastlıyor. Ve anında sararmış bir SÖZ dergisi nüshası gösteriyor. Fi tarihinden savaş zamanından kalma, barış için beraber sokaklara kaçtığımız dönemden kalma sahaflık bir nüsha. Üzerinde Tomris Hanım'ın nar çiçeği bir resmi. Bizimki, sosyalist kıdem tazminatından yoksun, "erken barış" primine bağlanmış muhabir, "İlahi Tomris Hanım ne kadar gençleşmişsiniz" diyor.

Ah! Ah! Barış gençleştirir... Ah! Ah! herkes Tomris Hanım'dan bir tutam gençlik alıyor... Bu düş tuzaklara yenilmez, bu suret uzaklara dayanıklı...

Düş bu... Barışı bulunca kadar sivil ve esmer yürürüm. Günlerden bir gün radyo ve televizyonlardan mahsusçuktan savaş ilanı yapılıyor... "Bir gün savaş çağrısı yapılıyor ve savaşacak kimse bulunamıyor" sözü kuvveden fiile çıkıyor. Denizin yüzünde unuttuğumuz o beyaz martılar... İnsanlar "savaşa gitmiyoruz" diye şarkılı cevaplar veriyorlar. Sevgililer öpüşkoklaş Brecht'ten epizotlar okuyorlar... Onun bir fotoğrafa yazdığı fotoğraf altını, bizce'ye tercüme ederek yıldırım bir telgrafla ilgililere gönderiyorlar:

"Bunları, savaş artığı eşyaları, bunları biz, bu toprakların sakinleri sizlere gönderiyoruz... Savaşı anımsatan ne varsa, fotoğraflar, koltuk değnekleri, madalyalar, sakatlıklarımız, yanlış öfkelerimizi gönderiyoruz... Bunlar bizi size, ol hikayeyi anlatacaktır..."

Olur ya, "barış ne zaman gelir" demeye kalmadan geliverdi. Sinema sandalyesinden kalkıp filmin içine girmek gibi bir şey... Nereye baksam uyaksız, ölçüsüz bir barış çekiyor beni... Uzakta olsa da güzeldir o ve geliverdi işte.

Barışa sen diyen birileri hikmetler biriktiriyor hayatın içinde... En şımarık ay barış... "suçumuz bahçede kalsın/ kiraz savaşı geçti/ şehir aşk kadar kalabalık" (Haydar Ergülen) Günler geldi çattı. Gittikçe bizim olan bir dünya... Gittikçe kendimiz olan bir birey... Gittikçe bize benzeyen biz...

Ne diyorduk, mahsuscuktan savaş ilan edilivermişti... Düşün adını koyalım, barış... Kim unutur narları dağ başlarında... Kimseliler, kimsesizler, hepimiz orada... Savaş sonrasıydı... Barış zamanı...

Adam belki de yalnızlığın unuttuğu bir konuk... Savaş "düşkünü" bir kan tiryakisi... Yüreğinden ve ayaklarından sonra ölen biri... Hayır! Hayır! Hasseten rica ediyorum bu sözleri zabıtlardan siliniz; "yüreğinden ve ayaklarından çok önce ölen biri..."

Tesadüfi sarışınlar dalları basıyor... Çok belli sonbaharda gelecek bu ilkbahar... Adam sonbaharda hep takma bacaklarını tamir ediyor... Yüreğini hep erteliyor... Yüreğin işi uzun... O yanılgılardan hükümlü...

Tam o sırada orada bir kanepeye oturmuş birinci dereceden harp malulü yaşlı bir cengaver –hangi orduda savaştığı ve hangi ulustan olduğu önemli değil– "ayağım karıncalanıyor... ayağım karıncalanıyor..." diye mırıldanıyor. Biraz ötede seke seke barış oynayan bir çocuk ise, "takma bacak karıncalanmaz ki" diyor. Gülüşüyorlar...

Annemin şarkı sandığı... Ve saçlarını tükürükle biryantinleyen ayrıntı çocuk... Evin barışa yakın olsun...

Sartre olma zamanı...

Temel DEMİRER

"İskender'in Kılıncı"nı bekleyen Türkiye'de kirli savaş boyutlanıyor. Ekonomik çöküntü içinde yaşamdan koparılıp ölüme aktarılan bütçe payı her yıl artıyor. Jandarma Asayiş Bölge Komutanlığı'na atanan Altay Tokat'ın, 13 Ağustos 1989'da "benim sistemimle olsa, çok kısa sürede bunları yok edebiliriz. Kendi sistemim uygulandığı takdirde değil insan, ot bile bitmez. Biz şimdiye dek en hafif silahlarımızı kullandık. Güneydeki komşumuz, 50 yıl kendilerine karşı savaşan insanların hepsini bir bir harekatla yok etti. Biz istesek onları aynı şekilde yok edebiliriz" (1) diyen kişi olduğunu anımsarsak; sorunun hangi boyutlarda ele alındığını kavrayabiliriz...

Kirli savaş, ANAP lideri Mesut Yılmaz'ı dahi endişelendiriyor ve "Güneydoğu'da durumu parlak görmüyorum. Askeri açıdan sağlanan başarılar, sorunun çözümü için bir anlam taşımıyor. Ben bir çözüme değil, bir çözümsüzlüğe gittiğimiz düşüncesindeyim." (2) diyor.

Fakat, Yılmaz da dahil, çözümsüzlükte ısrar edenler "reformist çözümlere" dahi tahammül edemiyor. Hatta TOBB'un Doğu (Ergil) Raporu bile "vatan haini" ilan ediliyor. Reformlar için mücadele burjuvazinin azınlığı için bir gerçek olsa da, reformizmin çözümleyiciliği iddiası asılsız bir spekülasyondur. Tıpkı "entegrasyon..." söylenceleri gibi.

Sınıfsal mücadelenin karmaşık bir biçimi olarak (demokratik özlü) Kürt sorununun, "ara çözüm"e ne tahammülü, ne de imkânı vardır. Çözüm ihtimali ya ezenlerin ya da ezilenlerin olmak zorundadır. Ezilenlerin çözümü "si vis pacem, para bellum", yani "barış istiyorsan savaşa hazır ol" gerçeğini unutmadan, barış ve özgürlük saflarında enternasyonalistçe yer almaktır.

Fakat orta yerde ezilenler açısından eşitsizliğin ve dengesizliğin yarattığı bir kördüğüm vardır. Kördüğümün çözümü, "sakinleşme"yi olmazsa olmaz kılmaktadır. "Bu sakinleşmenin aracı ateşkes mi olur, "geçici barış" mı olur, iki taraf arasında görüşmeler mi olur, o ayrı konudur. Kaldı ki, yükselen büyük ulus şovenizmi ve saldırganlığı "sakinleşme" ihtiyacını reelleştiren kirli savaşa karşı tepkileri de yavaş yavaş devindirmektedir. (3)

Milliyetçilik ve 'ötekiler'

Türkiye ve Ortadoğu, Kürt sorununa endekslenmiştir. Kimse bu gerçeği es geçemez.

Modern varoluş hikayesi, milletle, milliyetçilikle başlar. Kapitalizmin şafağına denk düşer. Egemen ilişki ve değerler ağı içindeki dünya kapitalisttir, beyazdır, erkektir. Yani "ezen-ezilen" eksenli "dıştalayıcı bir kimlik"te ifadesini bulmaktadır. Bu değerler silsilesinin egemen ilişkiler ağı içinde insan kendini üretirken "ötekiler" dolayımını kullanır. "Dıştalayıcı bir kimlik"in "ötekiler" dolayımıyla en net kullanıldığı alan milliyetçiliktir. En "uygar" milli oluşumların bile temelinde, belli toprak parçası üzerindeki insan toplumunu bir örnekleştirme

etnik temizlik ve "ötekiler"e düşmanlık yatar. Bu genelleme kapsamında, sosyalistlerin milliyetçiliğe karşı olmaları temel yükümlülüğüdür. Ancak, ezen ve ezilen ulus milliyetçiliğinin politik işlevselliğiyle farklı kategorilere tekabül ettiğini unutmadan. Çünkü, "her ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği zulme karşı yönelmiş olan genel bir demokratik içerik taşır ve bizim ulusal ayrıcalıklar sağlama eğiliminden bunu kesin olarak ayırdederek; (...) kayıtsız, şartsız desteklediğimiz işte bu içeriktir." (4) Milliyetçilik, ulus olmanın-

oluşturmanın bilincidir. Genel bir deyişle, dünya toplumlarının ulus öncesi oluşumlardan, ulus olma aşamasına varma çabasının bir ürünü ve ideolojik aracıdır. Milliyetçiliği yeknesak, değişmez, homojen bir ideoloji olarak değil, ulus oluşumunun evrimi ve yapısal değişikliklerinden etkilenen, devingen bir akım olarak görmek gerekir. Milliyetçilik, ulus-öncesi kurumlardan ulus oluşa yönelişin

Fakat orta yerde ezilenler açısından eşitsizliğin ve dengesizliğin yarattığı bir kördüğüm vardır. Kördüğümün çözümü, "sakinleşme"yi olmazsa olmaz kılmaktadır. "Bu sakinleşmenin aracı ateşkes mi olur, "geçici barış" mı olur, iki taraf arasında görüşmeler mi olur, o ayrı konudur. Kaldı ki, yükselen büyük ulus şovenizmi ve saldırganlığı "sakinleşme" ihtiyacını reelleştiren kirli savaşa karşı tepkileri de yavaş yavaş devindirmektedir.

seferberliğini, birleştiriciliğini yaptığı ölçüde tarihsel olarak çağdaş, ileri ve ilerleticidir. Ayrıca ezilen ulusun kurtuluş mücadelesi, doğası gereği, sömürgeciliğe karşı eşitlik talebi ile verilen sistem karşıtı konumlu bir harekettir. "Ulusal kurtuluş mücadelesi (...) uzun bir tarihe sahiptir. Neyden ulusal kurtuluş? Açıktır ki bunun yanıtı, modern dünya sisteminin farklı bölgeleri arasındaki eşitsiz ilişkilerden ulusal kurtuluştur." (5)

Ayrıca geç kalmış uluslaşmanın özgünlüğü açısından F. Engels 22-25 Şubat 1882'de Bernstein'e yazdığı mektupta, "Avrupa'da iki ulusun, İrlanda ve Polonya'nın, enternasyonal olmadan önce ulusal olma hakları olduğunu, hatta bunun onların görevi olduğunu düşünüyorum. Bunlar iyice ulus oldukça daha çok enternasyonal olabilirler" (6) dediğini unutmamak gerekir.

Türkiye sosyalistleri açısından korkulması gereken en önemli şey, ezen ulus saflarında yükselen ve "sosyalist saflar"ı da etkileyen milliyetçi-şoven dalgadır. Bugün "Kürt milliyetçileri"ni eleştirip, "enternasyonalist" olduğunu düşünenler, öncelikle kendi milliyetçilikleriyle ilgilenmek zorundadırlar. Sorumlu ve sorunlu oldukları alan büyük ulus şövenizmi karakteri taşıyan Türk milliyetçiliğidir. Türkiyeli sosyalistlerin içine düştüğü acz, "Kürt milliyetçiliği"ne karşı büyük Türk ulusçuluğunu, kemalizmi rehabilite eden demagojik öfke ve "eleştiri"ye dönüşmemelidir. (7) Savaşılan coğrafyanın birleşik farklılığına rağmen, üçüncü bir taraf yoktur. "Batı"da da, "Doğu"da da düşman taraf ve "engeller" aynıdır. Melih Pekdemir arkadaş bunu görmeli. Enternasyonalist dayanışma taraf olmakla mümkündür. Pekdemir'in önerdiği üçüncü boyut, işlevsel olmayan "hoş", ama "boş" bir sözdür. Tıpkı, "devletten mi, yoksa PKK'den mi yanasın?" sorusunun iç savaş partilerinin şövenist sorusu olduğu gibi. "Savaştan mı, yoksa barıştan mı yanasın" sorusu, barışın partisi tarafından sorulan en devrimci sorudur" diyen Veysi Sarısözen'in saptaması gibi...

"Ezilen sınıfın ezene, kölenin köle sahiplerine, serflerin toprak beylerine, ücretli işçilerin burjuvaziye karşı verdikleri savaşların haklılığını, ilerici niteliğini ve gerekliliğini kabul ederiz." (8) Taraf olmamak mümkün değildir. Taraf olmak destekçilikle sınırlanmayıp haksız savaşa karşı mücadeleyi 'olmazsa olmaz' kılmaktadır.

Ulaştığı boyutlarda Kürt sorunu, "çözüm için" muhatabını arıyor. Ne yazıktır ki, Türkiye sosyalist hareketi, bu açıdan "muhatap" olacak düzeyin gerisindedir. Sosyalist hareket, "sivil toplum"cu "çözümler"in labirentine dalmadan, soruna seyirci kalmaktan kurtulup, gerçeğe aktif ve açık taraf olmalıdır. Tabii Türkiye sosyalist hareketini, cephe gerisi gibi tanımlamadan ve lojistik destekçilik konumuyla sınırlanmadan.

"Günümüzün, ağırlıklı olarak etnik/ulusal temelli savaşlarında şu ya da bu biçimde devrimci/sosyalist bir sonuç ya da yan ürün elde edilebileceğine inanmıyorum. (...)

Türkiye coğrafyasında Kürt hareketi bağlamlı bir sakinleşmenin gerekli olduğunu düşünüyorum. (...) Bu sakinleşmenin aracı ateşkes mi olur, 'geçici barış' mı olur, iki taraf arasında görüşmeler mi olur, o ayrı konu.

Türkiye'de milliyetçi-şöven kesimlerde yaygın söylemin bir türevi, Türkiye solunun belili kesimlerinde de var. Hareketin aktif kanadının Kürt halkını temsil edip etmediği (giderek edemeyeceği). Bu tam tamına tutucu, düzenci bir söylemdir. Bence bugün o halkın bir siyasal temsilcisi tanımlanacaksa, bu temsilciliğe en aktif ve mücadeleci olandan başka yakışan yoktur. Özellikle günümüzün koşullarında kitle denilen topluluğun tarihe aktif katılımının giderek sınırlandığı, kitlenin cansızlaştığı bir ortamda, örgütlenen, mücadele eden, programa ve perspektife sahip olan her hareket, içeriği ne olursa olsun temsilci konumundadır. Dolayısıyla, en azından bu aşamada ve bugünkü koşullarda, yukarıda sözünü etmeye çalıştığı(m) 'sakinleşme'ye yönelik çabaların başlıca, hatta tek muhatabı ne başka bir 'temsilci', ne de 'halk'tır. Muhatap doğrudan doğruya aktif olan harekettir." (9)

'Sakinleşme gerekli'

BSP, muhatapla yani PeKeKe ile doğrudan görüşerek, "sakinleşme"nin yolunu açmaya gayret etmelidir. Bunun için, içinde geniş güçlerin (aydınlar, savaş karşıtları vb.'leri) yer aldığı bir delegasyon oluşturup PeKeKe ile görüşüp "arabulucu" olmalıdır. "Arabuluculuk," sadece T.C. ile sınırlı değildir. "Sakinleşme" ihtiyacını, birinci elden Türkiye toplumuna iletmektir. "Sakinleşmenin aracı ateşkes mi olur, 'geçici barış' mı olur, iki taraf arasında görüşmeler mi olur, o ayrı konu"; bunun biçimi doğrudan "arabulucuk" görüşmeleri içinde şekillenir. Önceden sınırlanmak doğru değildir. Sorun acildir.

BSP, "Yaklaşan Felaket"in eşiğindeki Türkiye'de geç kalmamalıdır. Eğer bu tür bir tutumu başkaları doğru bulmuyorsa, bu göreve tek başına talip olacak kadar cüretkar olmalıdır. Ortalamacılığa veya "bu işe bulaşmayalım" edilgenliğine prim vermemelidir...

Türkiye toplumunda Sartre olma sırası, BSP'nindir. BSP, bu tarihi göreve talip ve aktif taraf olmalıdır.

Son bir nokta daha: Kürt sorunu ve barış konusunda geç kalmak veya ertelemek, yani "atalet" ve "rehavet" politik ölüm ya da imhanın şaşmaz güvencesini oluşturacaktır.

1. Altay Tokat, Milliyet, 15.08.1995, s. 11.
2. Mesut Yılmaz, Hürriyet, 16.08.1995, s. 16.
3. Örneğin Mardin'in Savur ilçesinde vurulan Albay Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden'in, "göstermelik şaşaalı törenler istemiyorum. Çünkü ben kocamı şehit olarak kabul etmiyorum. Şehit olmak için başka bir ülkenin insanı ile savaşta ölmesi gerektiğini düşünüyorum. O ise çirkin politikalara alet olan bir insan. (...) Bu politika ile ne vatan kurtulur ne de bu sorun çözülür. Ölmekle, öldürmekle Güneydoğu sorunu çözülmez." (Cumhuriyet, 17.08.1995, s.3) "Kocamın kanını devlete helal etmiyorum. İğrenç politikaların kurbanı oldu." (Sabah, 16.08.1995) demesi bunun anlamlı bir verisidir.
4. V.İ. Lenin, Proleter Devrim ve Dönek Kautsky, s. 126, Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
5. G. Arrighi, T. K. Hopkins, I. Wallerstein, Sistem Karşıtı Hareketler, Metis Yayınları, 1995, s. 57.
6. F. Engels, Marksistler ve Ulusal Sorun Antolojisi'nden naklen, s.107, Maspero Yayınları.
7. Taner Akçam, Kürt sorununda; "her iki milliyetçiliği de eleştiren yaklaşımlar giderek aciliyet kazanmaktadır" görüşünü savunup ekliyor: "Biz Türkler de kendi barbarlıklarımızı 'ezilen ulus' olmamızın arkasına saklamıştık. Şimdi aynı film, başka yerlerde tekrar edilmektedir." (Taner Akçam, Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu, s. 25-27, İletişim Yayınları, 1993).
8. V. İ. Lenin, Sosyalizm ve Savaş, s. 11, Sol Yayınları, 5. baskı.

'Hep denedin, hep yenildin. Gene dene, gene yenil.'

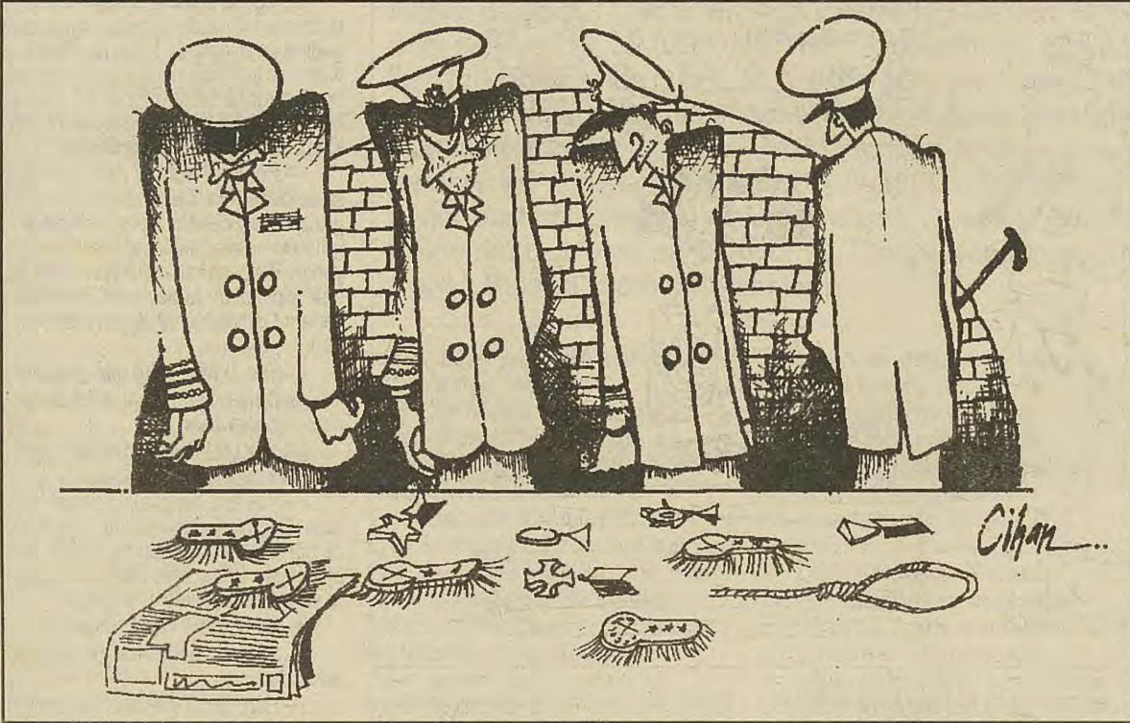
Mahir KURTULUŞ

Stalin'in ölümüyle gelen yumuşama 1956'dan itibaren Sovyet ideolojisinin revizyonunu getirse de, "Stalin'in gölgesi ardından ilk ışık" olan Kruşçev'in başlattığı Stalin-karşıtı hareketlerle birlikte gelişen dış politikada ılımlılık, ülkede eşitlikçi, sosyalizmin yeniden inşası, geniş çaplı reformlar, çalışma kamplarının dağıtılması, dinamizm ve gönüllü katılıma ağırlık veren yönetiminde, zaman zaman tutarsızlıkların görülmesine engel olunamaması, -stalinist dural bürokrasinin sayesinde- Brejnev döneminde ekonomik ve politik çizgide tutarlı çizgi izlenir gibi görünse de, SBKP soluğu başta Mr. Gorbaçov'in liderliğinde "Glastnost" ve "Perestroika" sloganıyla liberal reform sürecinde aldı. Başlatılan reform süreci de, SSCB'nin dağılmasına yol açan ulusal-politik uyanış ve halen sürmekte olan savaşların başlamasıyla noktalandı.

Uzakdoğu'da Çin ise, homojen uygarlığı ve sürekli tarihiyle her ne kadar istikrar ve değişmezlik görüntüsü uyandırsa da, devrimden hemen sonra yapılan köklü tarım reformuyla birlikte halk komünlerinin kurulduğu kısa önemli geçiş dönemi (1949-1952), Sovyet modeline yakın ekonomi politikasına yönelimi ve "Büyük Sıçrama"nın başarısızlığıyla reformların duraksamasının ardından -yine kararsızlık ve kargaşayla noktalanan- Sosyalist Eğitim Hareketi (1963-1965) ve Kültür Devrimi (1966-1976) ile ülkenin baştan sona yeni bir anlayışla örgütlenip bilinç kazanmasını amaçlayan "maocu düşünce" marxçı şemayı (yapı-üstyapı), SSCB'ninki gibi izlenirse, Çin'in azgelişmişlikten kurtulamayacağı ve gecikmenin artarak süreceğini görse de başarı sağlayamaz. Özellikle Mao'nun Çin'in özgün koşullarından hareketle çıkarsadığı ve onun politik çizgisini de belirleyecek olan şemayı tersine çevirerek ekonomiyi büyütmek için (yapı) doğru olanın sosyalist toplumu örgütlemeye (üstyapı) girişmek olacağı öngörüsü doğrultusunda, Çin'in gelişiminin "devrimin gerçek demir mızrakları" olan yoksul köylülerin gelişimine, onların sıkı bir kadro içinde örgütlenmelerinin tarımsal üretimi hızla artırmadaki rolüne ve yeni toplumun temel örgüsünü oluşturan halk komünlerinin gerçekleştirilme koşullarına bağlı oluşu, maocu çizgide ilerlese de, yapılan tüm devrimci atılımlar, Mao'nun ölümüyle birlikte -aynen SSCB'deki gibi- reformist girişimlerle noktalanmıştır.

Sanayi devrimiyle birlikte belirginleşen işçi hareketinin bir ürünü olan sosyalist düşünce ve eylem, grevlerle, ayaklanmalarla, boykotlarla, işgallerle, örgütlenmelerle ve devrimlerle gelişen somut oluşumlarla sosyalist devlet örgütlenmesine kadar yükselirken, -her nedense- I. Dünya savaşının başlamasıyla güçlenen Rusya'da toplumsal hareketin Ekim devrimiyle sonuçlanıp merkeziyetçi komintern anlayışıyla gelişmeye başlayan (ve Lenin'den sonra şiddete bürünen) -ayrılmalar, hizipler, polemiklerin yanında- ilhaklar, işgaller, baskılar, deneyimler, -kriz ve tıkanmalarla 'Bay Gorbaçov'ca' yapılan- reformlar, çözülmeler günümüzde yaşamakta olduğumuz "geri çekilme" haline kadar geldi. Önümüzde duran sınıfsal yolda meşru kökenli diğer hareketlenmelerle bilince, örgütlenmeye ve partiye dayanmış ve daha önceki yenilgiler, geri çekilmeler, umutsuzluklarla krize girmiş, (ancak yeniden toparlanmalarla umutlanmış), dünyaca yaşanmış sosyalist deneyimler silsilesi var. Ama herşeyden önemlisi, Ernest Mandel'in sıralamış olduğu gibi, "iyimserliği yitirmemek için" felsefi, ahlaki, tarihi ve ekonomik nedenler dizisi vardır. Yaşanılan "reel" deneyimde tarihin öznesi konumuna zorla sokulmuş parti, devlet, sendika ve örgütler yerini asıl özne işçi sınıfına bırakabilir. Geç kapitalizmin en temel özelliği olan üretimin ve üretici güçlerin uluslararasılaşması, emperyalist güçler veya güç odakları arasındaki güç ilişkilerinden meydana gelen bu ardarda değişiklikler sermayenin yoğunlaşması, merkezileşmesi ve eşitsiz gelişme yasalarıyla karşı karşıya olan emekçilerin uluslararası niteliğiyle toplumsal hareketlerin potansiyel gücü halen geçerlidir. Egemenlere karşı mücadelenin tarihi, yeni olmadığı gibi bitecek bir şey de değildir, sürmesi için de önemli ve geçerli nedenler vardır. Hatta gelenekçi-gerici konuma itilen insanlar yaşanan yenilgiye sosyalizme artık inanmıyorlar, ama işin en güzel tarafı, yaşamak zorunda oldukları kapitalizme de inanmıyorlar.

Kitlelerin alternatifsizliğinden hareketle, önümüzde duran yaklaşık yüzelli yıllık somut deneyimin (ve öncesinin) hesabını çıkarıp ve kritiğini eksiksiz ve tarafsızca yaparak yeni bir teorik paradigma, ideoloji, politika, kültür, ahlak, sanat ve ekonomik yapı kurmak tarihin diğer önemli bir fırsatıdır. Mandel'in ölmeden evvel en güzel miras olarak bıraktığı en yüksek sözünde de belirttiği gibi, geleceğin sosyalizmi, -yaşanan dünya koşullarına uygun olarak ve geçmiştek öz-mirasa da bağlı kalarak- "ekolojik, feminist, demokratik, ama herşeyden önce işçilerin özyönetimine dayanmalıdır." O, bu mirasa bağlı kalarak, örgütünü, partisini ve aydınlarını köylülerin, işçilerin, öğrencilerin, kadınların ve hatta çocukların içinde kurarak, ideolojik iktidara ve statik bürokrasiye, devletçi otoriteye ve egemen baskıya, tepeden inmeci, merkezci, kontrol-edici ve sınırlayıcı bir anlayışla değil, bütün bunlara kitlenen kendiliğinden eylemin öncü güçle diyalektik olarak bağlı, otoritesiz, baskısız, anti-merkeziyetçi, liberter ve "daha az devlet, daha çok toplum"cu diliyle karşılık vermelidir. Unutmayalım ki, dünyanın neresinde olursa olsun, sınıflaşma ve otorite ortadan kalkmadan, üreten, emeği ile yaşayan insanların haklı savaşımına mutlaka bir yer olacaktır. Sosyalizmi kurmak için yapılacak mücadelenin daha güçlü olması için, bunları düşünmek, eleştirmek ve uygulamak gerekir. "Gün yeniden düşünme günüdür." Samuel Beckett'in ünlü bir deyişiyle bitirmek istiyorum: "Hep denedin. Hep yenildin. Olsun. Gene dene. Gene yenil."

Ama herşeyden önemlisi, Ernest Mandel'in sıralamış olduğu gibi, "iyimserliği yitirmemek için", felsefi, ahlaki, tarihi ve ekonomik nedenler dizisi vardır. Yaşanılan "reel" deneyimde tarihin öznesi konumuna zorla sokulmuş parti, devlet, sendika ve örgütler, yerlerini asıl özne işçi sınıfına bırakabilir.

Neden hala 12 Eylül sendikaları?

Tayfun GÖRGÜN

Sermayenin ekonomide ve toplumsal ilişkilerde gerçekleştirmek istediği yapısal düzenlemeler bir dizi engel ortadan kaldırılmadan uygulanamazdı. Örneğin 24 Ocak 1980 kararları, 12 Eylül ortamı olmasa böyle harfiyen hayata geçemezdi. O yıllarda birçok eksikliği ve geriliği taşısa da, giderek gelişen demokrasi güçleri sermaye için engeldi. Bu güçlerin kitleselleşmeye başlaması gül bahçesinde çoğalan diken oldu. Büyüyen demokrasi güçleri yüzünden sermayenin aldığı kararlar, yaptığı uygulamalar kırılmalara uğruyor, kimi zaman da uygulanamıyordu. Ücretlilerin milli gelirden aldığı payı azaltmak ve öngörülen hedeflere ulaşmak için 12 Eylül gibi bir diktatörlüğe ihtiyaç vardı. O zamanki TİSK Başkanı Halit Narin'in ünlü "...gülme sırası bizde" sözleri, 12 Eylül'ün niçin yapıldığının açık itirafıdır.

12 Eylül sadece ekonomi ve iç politika açısından değil, o zamanlarda süper denilen devletlerin Ortadoğu ve dünya politikasına Türkiye'nin daha fazla uyumlu hale getirilmesinin de önünü açtı. Son olarak bütün bu yeniden yapılanmaların kalıcı hale getirilmesi güvence altına alındı. Bu güvencenin adı 12 Eylül hukukudur. 12 Eylül hukukunun sendikal alanda savunulması da güç bir iştir. Kıvraklık ister. Tersini yapmak da güç bir iştir. Bilinç ister, örgütlü, sabırlı mücadele ister.

12 Eylül'ün herkesin bilip yaşadığı sonuçlarını çalışanlar açısından ana başlıklarla şöyle anlatabiliriz:

- Çalışma süreleri artırıldı.
- Reel ücretler düşürüldü.
- Sosyal güvenlik sistemleri çalışanlar aleyhine değiştirildi.
- İş güvencesi kırıldı. Yüzbinlerce çalışan işten çıkarıldı, sürgün, tenzili rütbe gibi yöntemlerle cezalandırıldı. İşverenlerden ve sendikalardan istenen bildirimlerle işçiler fişlendi. Kıdem tazminatına getirilen tavan sınırlaması ile işverenlere işçi çıkarma maliyet kolaylığı sağlandı.
- Kapatılan sendika ve kitle örgütlerinin malları ve arşivleri talan edildi.
- Sendika kurma ve örgütlenme özgürlüğü ortadan kaldırıldı.

Bu uygulamaları devamlı kılmak ve güvence altında tutmak için, özellikle sendikal örgütlenme özgürlüğünün gaspedilmesi sermaye için çok önemliydi. Bu konu emekten yana olanlar için de çok önemlidir. Girift, karmaşık bir halde bulunan ve yasa metinlerinin boğuculuğundan dolayı itici olan bu konuyu kıyısından tartışacağız.

Sendika kurma özgürlüğü var mı?

12 Eylül yönetimi model olarak seçtiği bir işçi konfederasyonunu düzenleyip, açık tuttu. İşbirliği yaptı. Diğerlerini kapattı. İşçilere bu modeli zorunlu olarak dayattı.

Birincisi, bir yasa maddesinde serbest gibi görünen sendika kurma hakkı, diğer yasa maddelerindeki sendikal örgütlenme özgürlüğü ve toplusözleşme yetkisiyle göstermelik hak haline getirilip, fiilen ortadan kaldırıldı. Böylece yeni (başka) sendikaların kurulması engellenmeye çalışıldı.

İkincisi, model olarak seçilen Türk-İş'in değişmesi ve barajları delip çıkabilecek yeni sendikaların işlevsiz kılınmasıdır. Bu ise grev ve TİS yasaları ve sendikalar yasasıyla güvence altına alınmaya çalışıldı. Başlıklar olarak sıralarsak:

- Sendika kurucularına ilişkin kısıtlamalar.
- Sendika yöneticiliğine ilişkin kısıtlamalar.
- Sendikaların iç düzenlemelerine ilişkin kısıtlamalar (2821 sayılı yasa - 9,19, 23, 40 ve 46. maddeler)
- Toplu iş sözleşmesi yasakları (2822-3, 5, 7, 11, 12, 13, 14. maddeler) Özellikle yüzde 10 işkolu barajı. Burada faşist rejimlere has yasal zorlamalarla "tek sendikalar" korunmaya çalışılmıştır. Sendikal birlik işçi sınıfının bilinci ve özgür iradesiyle sağlanırsa, bu birlik sınıf sendikalarında olur. Otoriter rejimlerin anti-demokratik yasalarıyla olursa ve sermaye tarafından bu kadar ısrar ediliyorsa, üzerinde düşünmek lazım. Barajların güçlü sendikacılık yarattığını, sarı sendikaları engellediğini savunanlar doğru söylememektedirler. Ülkedeki sendikalaşma oranı güçlü sendikalar yaratılmadığına kanıttır.
- Grev hakkına getirilen kısıtlama ve yasaklar. Siyasi amaçlı grev, genel grev, dayanışma grevi, hak grevi yasak. Serbest bölgelerde grev yasak. Grev yasağı bulunan işlerin ve işkollarının sınırı çok geniştir. Grev kararı alınan işyerlerinde ise genel sağlık ve milli güvenlik gibi, ölçüsü objektif olmayan nedenlere dayanarak Bakanlar Kurulu tarafından ertelenmesi. Bu erteleme, TİS'in Yüksek Hakem Kurulu'nca belirlenmesi demek oluyor.

Üçüncüsü, işyerlerinin dışında, yani toplusözleşme yapma dışında sendikaların toplumsal baskı grubu olması da kısıtlandı, engellendi. Yine aynı model çerçevesinde Çalışma Meclisi, ILO, SSK Yönetim Kurulu, Asgari Ücret Tesbit Komisyonu gibi, işçileri doğrudan veya dolaylı ilgilendiren oluşumlara katılma yetkisi hem kısıtlandı ve hem de sadece Türk-İş'e verildi. Diğer konfederasyonların temsilini bir kenara bırakalım. Tarım kesimi hariç, sekiz milyondan fazla çalışana karşın, birbuçuk milyon sendikalı var. Bunun dokuzyüz bini Türk-İş'te örgütlü kabul ediliyor. İşçi sınıfının temsiliyetinin nasıl bir "temsil" olduğu epeyce düşündürücü. Türk-İş adına sözcülük yapanlar her platformda yasalardan yakınıyorlar. Öte yandan, yasaların korunmasını savunuyorlar. Yani yasayı korumak, deldirmemek adına başka sendikaların gözlemci olarak dahi katılmasına karşı oluyorlar. Platformları statükocu, kapalı kutular oluyor. Çelişkiler vurgulandığında da "ne yapalım, yasa böyle" diye yanıt veriyorar. Bu yaklaşım ne kadar tutarlıdır?

12 Eylül emeğe ve örgütlü topluma açık saldırının adıdır. Demokratik hakları ortadan kaldırmanın kendisidir. Sendikal alanda özgürleşmeden demokratikleşme sağlanamaz. Toplumun örgütlenme kanalları açılmadıkça, sendikalar demokratik olmadıkça, sendikalar baskı grubu haline gelmedikçe, yeni darbeler her zaman ihtimal olarak, tehdit olarak mevcuttur.

Genelde örgütlenme özgürlüğünü, özelde sendika kurma özgürlüğünü savunmayanlar, önünü tıkama uğraşı içinde olanlar 12 Eylül'ün uzantılarıdır. Adı sol, sağ, sendikacı, uzman ne olursa olsun, aslında 12 Eylülcüdürler. İşçi, emekçi ve özgürlük düşmanıdırlar.

Bu vesileyle geçen hafta kaybettiğmiz ASİS'in unutulmaz genel başkanı sevgili Cenan Abi'yi saygıyla anıyor, sendikal alana kattığı açılımı ve ilkeleri yaşatma mücadelesi içinde olacağımızı bir kez daha beyan ediyoruz.

AĞIR AKSAK ÖYKÜLER

Hazım RUHİ

Lokanta maceramız dorukta

"Allah kimseyi açlıkla terbiye etmesin!"
Knut Hamsun

Geçen hafta, bizim ünlü "Tencere" lokantasıyla ilgili yazımdan sonra gevşemiş bir şekilde gittim dergiye. Bize bu zamana dek çektiren Fatma ve Makbule hanımların bir taarruz hazırlığı içinde olduklarını ve karşı yazı döşendiklerini esefle öğrendikten sonra, yazar-çizer arkadaşlarla bir durum muhakemesi yaptık. Her olaya soğukkanlı yaklaşan Merdan Bey, "Arkadaşlar, ben ek olarak bir eylem yapılması taraftarı değilim, şimdilik yazının yaratacağı etkiyi bekleyelim" diyerek konuyu kapatmaya çalıştı. Ancak açlıktan can çekişme noktasına gelen diğer arkadaşlar bu öneriye sıcak bakmayıp başladılar Merdan Bey'i protesto etmeye:

—Tırsma! Tırstıkça sıra sana gelecek.

Bense onca eleştiri yüklü yazıdan sonra lokanta işletmecisi hanımların bize karşı biraz daha kibar davranacaklarını, bizi fındıkla, fıstıkla, bademle besleyeceklerini umuyordum. Toplantımız bittikten sonra o kahrolası yemek saati gene geldi. Derginin yaşça en küçüğü Ahmet Bertuğ'u "git bi aşağıya bak, halleri tavırları nasıl" diyerek lokantaya gönderdik. Önlem olarak da çocuğa bi çelik yelek giydirdik. Ne olur ne olmaz. Merak ve endişe içinde öylece bekleşmeye başladık. Bertuğ biraz sonra limon sarısı bi yüzle çıkıp geldi. "Ne oldu be" diye sorduk heyecanla. Kekeleye kekeleye cevapladı:

— Ayvayı koçanıyla ve sapıyla birlikte yemiş bulunuyoruz. Lokantanın amblemi olan tencereyi silip yerine bir gamalı haç çizmişler. Ayrıca bundan sonra yemeğe tek tip elbiseyle inmemizi istiyorlar.

— Ne ulan bu! Ne elbisesi?

Bertuğ, şok geçirmeyelim diye beraberinde getirmeyip kapının yanına bıraktığı iki çuvalı getirip şak diye açtığında olayın ne denli ciddi bir boyuta vardığını anladık. Çuvaldan koyu gri renkte bir sürü elbise çıktı. Ayla Hanım bu duruma çok sinirlenerek "Olmaz böyle şey. Kınayalım. Oturma grevi yapalım aşağıda" diyerek güzel bir ajitasyon çekti. Bu fikir aklımıza yattı, ancak Osman Köker bey "Ben oturamam abi, bende basur var" dediği için ve eylemi topluca yapamayacağımızdan bu işten vazgeçtik. Milli Güvenlik Kurulu başkanımız Seyfi Öngider'in bu duruma çok canı sıkılmıştı. Hiddetle yumruklarını sıkarak banyoya girdi. Biraz sonra ağzı yüzü köpük içinde çıktığında ben içimden "Vay be! Adam ne de sinirlenmiş. İster misin şimdi Malkoçoğlu gibi lokantayı dağıtsın" diye düşünürken, o, bitkin bir şekilde içerideki odaya gitti ve çat diye kapıyı kapattı. Bekle, bekle adam çıkmaz. Bu durumdan fazlasıyla şüphelendim. Hemen banyoya girdim. O ne! Lavabo aynasının önünde bir not: "Siz bu mektubu okuduğunuz zaman ben öbür tarafa gitmiş olacağım. Lokantacı hanımların yaptığını bunca yıllık solculuk onuruma yediremediğimden iki kutu deterjan içerek sizlere veda ediyorum. Yaşasın mücadelemiz!"

Hii! Olur şey değil! Getti, getti, dağ gibi adam getti. Hemen ok gibi dışarıya fırladım. Bağırarak durumu anlattım. Muzaffer bi omuz darbesiye kapıyı darmadağın etti. İçeriye girdiğimizde Seyfi Bey'in ağzı hala köpürüyordu. Veysi Bey'le Sezai Bey birer kaplan gibi atılarak Seyfi Bey'i kollarından ve bacaklarından tuttukları gibi aşağıya indirip hemen bir taksiye atıp Taksim Hastanesi'ne yetiştirdiler. Artık kızgınlıktan ne yaptığını bilmez halde olan Sermet Bey ise lokantanın kapısı önünde tek kişilik miting düzenlemiş slogan atıyordu: "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!"

İki saat sonra hastaneden gelen telefon dergide sevinçle karşılandı. Seyfi Bey'in midesi yıkanmış ve kurtulmuştu. Derin bir nefes aldık. Kolay mı! Hiç yoktan bi yoldaşımız Niyazi olacaktı. Allahım, nedir bu başımıza gelenler! Neyseki, Birazdan Sezai Bey, Veysi Bey ve Seyfi Yoldaş çıkıp geldiler.

Zaman su gibi akıp geçiyor, akşam yemeği vakti yavaş yavaş geliyordu. Bu kez Merdan Bey duruma müdahale etme gereği duydu. Hemen lokantaya bi telefon patlattı:

— Hanımefendi, biliyorsunuz ki biz onurlu bir geçmişe sahip gazetecileriz. Şurada bir avuç insan çalışarak, didinerek bir dergi çıkarmaya çalışıyoruz...

Daha Merdan Bey lafını tamamlayamadan telefon ahizesinden Fatma Hanım'ın sesi çın çın öttü:

— Pöh! Dergi çıkarıyorlarmış. Topu topu 2500-3000 tane satıyorsunuz. Siz kendinizi gazeteci mi sanıyorsunuz be!

Merdan Bey kıpkırmızı bir yüzle telefonu kapatmak zorunda kaldı. Telefon ahizesini ısırmasından anladım ki, bu duruma çok üzülüyor.

Biraz daha bekledik. Biraz sonra dizgici arkadaşımız Vedat .... küt diye masaya yığıldı kaldı. Cemile Hanım hemen olaya müdahale ederek kolonyayla çocuğun yüzünü ovarak olabilecek vahim bir durumu önlemeyi başardı. Hepimizin sinirleri son derece bozuktu. Hakkı Bey bir köşeye oturmuş, "Ulan Diyarbakır cezaevinde bile bu kadar sıkıntı çekmemiştim. Aşağıda Esat Oktay Yıldıran'ın ruhu mu dolaşıyor, nedir" diye kendi kendine söylenirken, Veysi Bey artık çok alıştığımız halusinasyonlarından birini görmeye başlamış, bilgisayara güveç kabı muamelesi çekiyor ve ağzını şapırdatıyordu.

Yeter artık yeter, bu kadar çile! Nedamet hissiniz gelmez mi dile!

Sonunda direncimiz kırıldı. Önce Osman Bey, arkasından Hakkı Bey ayağa kalkarak tek tip elbiselerini giyip patır patır inip gittiler merdivenlerden. Sonra bir hareketlenme oldu. Süngümüz düşmüştü. Herkes birer birer soyunup dökünüp yeni cicilerini giyerek aşağıya indi. Yukarıda Veysi Bey, Ahmed Bertuğ ve ben kalmıştık. Çuvaldaki son elbiselere elimizi atıp hüzünlü bir şekilde soyunmaya başladık. Ben çarçabuk giyindim, ancak bi aksilik çıkmıştı. İkisi de sıska ve kısa boylu olan bu iki arkadaşımızın elbiseleri o kadar boldu ki ikisi de elbise içinde kayboluyorlardı. Büyük ihtimalle ikisi de 1.80'in üzerinde olan Seyfi Bey'le Osman Bey yanlışlıkla Veysi Bey ile Ahmed Bertuğ'un elbiselerini giymişlerdi. Olacak iş mi yani bu şimdi! Bu adamlar ufak tefekse suç onların mı! Kısa boyluluk kader mi yani! Hem zaten böyle olmak coğrafi duruma göre de değişir. Örneğin Veysi Bey Türkiyeli değil de Afrikalı filan olsaydı pigmelerin basketbol takımının en gözde oyuncularından biri olurdu. Ahmet Bertuğ da öyle. Bu iki mümtaz şahsiyet sürekli çantalarında taşıdıkları el aynalarını boy aynası olarak kullanıyorlar diye bunlara kısa boylu demek ne kadar doğru olur, sorarım size sayın jüri!

Tüm bunları yazıyorum diye beni de selvi boylu filan sanmayınız aziz okuyucular. Bendeniz de Veysi Bey'den üç, Ahmed Bertuğ'dan dört santim filan uzunum. Benim için de "yer cücesi" tanımlaması cuk oturur.

Neyse, fazla felsefe yaptık. Biz tekrar dergiye dönelim. Veysi Bey o bol elbiseyi giyince halini bi görecektiniz. Adam üç adımda bir pantolonunun paçasına basıp yere yuvarlanıyor. Ahmed Bertuğ ise uzun elbise kollarıyla adeta bir hayalet! Baktım olmayacak, hemen pratik zekamı kullanarak ikisinin tek elbiseye girmesini teklif ettim. Başka zaman olsa hiçbir dediğimi ciddiye almazlar, ama bu kez açlıktan beyinleri bulanmış olacak ki, kuzu kuzu dediğimi yaptılar. Ben önde onlar, hoplaya zıplaya arkada ağır ağır indik merdivenlerden. Ödümüz patlaya patlaya lokantaya girdik. Tabii ben bu arada –ne yararı olacaksa– içimden Fatiha Sûresi ve Sübhaneke duasını okuyorum sürekli.

Daha içeri adımımızı atar atmaz, pencere kenarındaki masada kebabını bitirip iştahla kazandibi yiyen yaşlı bir müşteri, "bunlar çatlak mı, niye ikisi bir elbiseye girip de yengeç gibi eğri büğrü yürüyorlar" diye sorunca, olanca vakurluğumu takınıp sesime de en ciddi tonlamayı vererek cevapladım:

— Bunlar yapışık ikiz.

— Olur mu lan! Biri yaşlı başlı, diğeri genç, hem hiç de birbirlerine benzemiyorlar.

Bir anda durdum. Bu herifle uğraşacak halim yoktu. İşkembeden salladım:

— Sonradan yapıştılar, beyamca.

Herif "Allah allah" diye söylenip başını sallamaya başladığında biz çoktan arkadaşlarımızın yanına ulaşmıştık.

Yalnız ortada bir tuhaflık vardı. Bizim her zaman oturduğumuz masaların etrafı dikenli tellerle çevrilmiş ve oradaki duvarlara "Hitler, Mussolini, Alpaslan Türkeş ve Le Pen'in büyük boy posterleri asılmıştı. Sandalyeleri de kaldırıp yerlerine elektrikli sandalye koymuşlardı. Karşı masaların üstüne de beyaz karton üzerine kırmızı bir kalemle şöyle yazmışlardı: "Zenciler ve Söz'cüler oturamaz."

Hepimiz kurbanlık koyunlar gibi başımız önümüzde sus pus olmuş oturuyorduk. Birazdan Fatma Hanım sert çehresiyle elinde bir iki tabakla mutfaktan çıkıp rap rap rap diye bizim masaya doğru geldi. Saçlarını kestirmiş öne doğru bir kahkül bırakmış, keçe kalemle de Hitlerinki gibi bir bıyık yapmıştı. Korkudan ödüm patladı. Hey gidi günler! Bundan dört-beş ay önce, yani cebimizde üç beş kuruş para olduğu zaman gözüme Adile Naşit gibi sevimli görünen bir hanım bakın şimdi nasıl görünüyordu!

Fatma Hanım tek kelime konuşmadan zınk diye bıraktı tabağı masaya. Menü sahanda yumurtaydı. Emine Hanım "Bana ne, bana ne, yemiycem işte. Yumurta bende alerji yapıyor" diye sızlanmaya başladı, ama takan kim! Fatma Hanım İmelda Marcos gibi şöyle bir bakış fırlattı, az daha altıma kaçıracaktım. Bu yüzden yumurtanın ne denli besleyici bir gıda olduğu konusunda Emine'ye bi seminer verdim. Maksat maraza çıkmasın!

Muzaffer'le Emine'nin yumurtaları gelmişti, ama servis maalesef hızlı işlemiyor, onbeş dakika geçmesine rağmen öylece bekleşiyorduk. Birden Sezai Bey küt diye yere yığılıp debelenmeye başladı. Lokantanın meraklanan diğer müşterilerine adamcağızın açlıktan bu hale geldiğini söyleyemeyip "sara krizi" geçiriyor diyerek aklımca durumu idare etmeye çalıştım. Orta yaşlı bi kadın "soğan koklatın çocuğum, sara hastalığına iyi gelir" diye telkinde bulundu. Zavallı Sezai Bey! Bu lafı duyunca bir yandan yerde kafasına terlik yemiş hamam böceği gibi kıvranırken, diğer taraftan da "hayır, soğan istemem, karnıyarık koklatın, cacık koklatın, tulumba tatlısı koklatın" diye inliyordu. Ali Küçük'ün "Sezai! Yoldaş! Kendine gel. Güzel ve güneşli günler göreceğiz. Aç kaldık, susuz kaldık, terketmedi sevdamız bizi" diye bağırarak üç dört tokat atmasıyla Sezai Bey'in krizi sona erdi ve ayağa kalkıp kuzu kuzu sandalyesine geçip yumurtasını beklemeye başladı.

Bu kez Makbule Hanım'ın da hamarat çalışmasıyla herkese bir tabak yumurta gelebilmişti, Veysi Bey hariç. Bu durumu gurur meselesi yapan Veysi Bey artık çileden çıkıp bağırmaya başladı. Şizofrenler gibi düşünceleri uçuşup duruyordu: "TKP, Paris Komünü, 1917, Laz İsmail, Marks-Engels, I. Enternasyonal, Mustafa Suphi, Şefik Hüsnü..."

Veysi Bey'in yüksek sesle bağırmasına çok kızan Fatma Hanım bir koşu mutfağa gidip elinde bir kepçeyle dönerek dank diye Veysi Bey'in başına bir tane geçirdi. Hey güzel Allahım! Adam Türkiye'de onca darbeyi atlattı, ama bu hunhar kepçe darbesini atlatmaya gücü yetmedi işte. Yüzüne tuhaf bir gülümseme yayılan Veysi Bey başladı tatlı tatlı konuşmaya:

—Liberalizm ne iyi, komünizm öldü abi, Türkiye cennet bir ülke, hayat ne hoş. Kuşları, çiçekleri ve böcekleri seviyorum. Lay lay lom! Bu da çok enteresan bi şey! Demek ki kafasına darbe yiyen, beyni dumura uğrayan herhangi bir insan böyle bir ülkeyi toz pembe görebiliyor.

Tadımlık da olsa hepimizin karnı doymuş, ancak yumurta tükendiğinden Veysi Bey aç kalmıştı. Onun da önüne bir tabak yumurta kabuğu koymuşlardı. Veysi Bey önce hık mık etti, ancak ben hemen yine tıbbi bilgimi konuşturup yumurta kabuğunda bol miktarda kalsiyum bulunduğu, vücut için son derece faydalı bir gıda olduğu konusunda söyleme başlayınca ikna oldu. Seyfi Bey de olaya siyasi açıdan bakıp "Veysi farzet ki dağdasın, gerillasın, yemeyecek miydin yani" diyerek müdahale edince kabukları çıtır çıtır yemeğe başlayan Veysi Bey'in her yutkunmada gözlerinden sicim gibi yaş akması ne dramatik görüntüydü yarabbi! Allah düşmanımın başına vermesin!

Bir öğünü daha atlatmıştık işte! Bu da başarı! İçimizde göbeğini oğuşturup geğirenler bile vardı. Millet keyiflenmişti. Bense kulaklarımı dört açmış bizden üç dört masa ötede oturup da arasıra bize bakan iki adamı dinliyordum. Kel kafalı olan diğerine şöyle diyordu:

— Bunlar Bakırköy Akıl Hastanesi'nin delileri abi. Ben yabancı filmlerde görüyorum, delileri topluca bi yerlere götürüp sosyal aktivitede bulunduruyorlar. Bir çeşit rehabilitasyon. Bak şu hafif toplu olan da başhekim herhalde. (Adam Osman Köker Bey'i gösteriyordu.)

— Eee, o niye onlar gibi giyinmiş?

— Deliler kendilerini farklı hissetmesinler diye zaar!

— Yok lan! Bunlar deli filan değil, baksana hepsi cin gibi bakıyor.

— Yok abi, hepsi akıl hastası bunların. Ben bunları buralarda daha önce de gördüm. Hatta topluma daha çabuk ayak uydursunlar diye başhekim bunlara yukarıda dergi bie çıkarttırıyor.

— Ne dergisi? Nasıl bir dergi?

— Haftalık, sol içerikli bir dergi çıkarıyorlar.

— Hah, şimdi inandım. Bu devirde sol dergi mi olurmuş! Bunlar zırdeliymiş be!

Neyse uzatmayalım. Biraz daha oturduk. Hepimizde şoku atlatmanın gevşekliği var, ama hüzün de devam etmiyor değil. Hala baskı altındayız. Birara Muzaffer Bey Şili'de cunta döneminde stadyuma toplatılmış kalabalığa şarkı söyleten Victor Jara'dan etkilenmiş olsa gerek, ufak ufak bir şarkıya başladı: "Ölürsem kabrime gelme istemem." Ardından Emine Hanım bi uzun hava çekti: "Yavri, yavri huma kuşu yükseklerden seslenir." Şarkı türkü söyledikçe açılıyoruz. Yavaş yavaş moralimiz düzeliyor. Sezai Bey de arkasından Sadettin Kaynak'ın nihavent makamında bi şarkısını patlatmaz mı! Oh, keyfimiz gıcır! Yavaş yavaş kendimize geldik. Cemile Hanım başladı mı hareketli bi türkü söylemeye: "Su akar güldür güldür, gel biraz beni güldür." Artık iyice zıvanadan çıktık. Türküye eşlik ediyoruz alkışlarla. Direniş ruhumuz ve soylu geçmişmiz kabardı yine işte! Hepimizin başı dik! Önce Veysi Bey fırladı ayağa, arkasından bizler. Ve herkesin şaşkın bakışları arasında yüksek sesle "Venceremos"u söyleyerek çıkıp gittik lokantadan.

Üst kata çıktığımızda herkes nasıl da heyecanlıydı. Bizde bu Don Kişot'luk olduğu sürece sırtımız yere gelir mi hiç, derginin kralını çıkarırız be!

ASİS'in unutulmaz Genel Başkanı Cenan Bıçakçı'nın ardından

Sendika içi demokrasi ve ASİS deneyimi

Yıldırım KOÇ

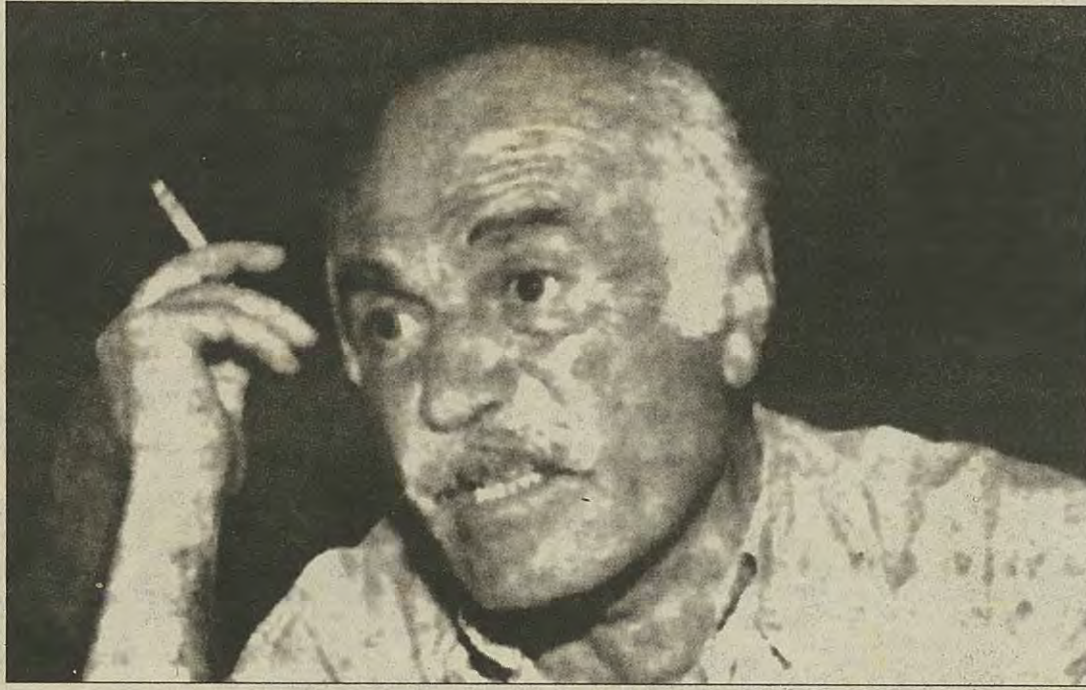
Sendika-içi demokrasi sorunu tartışılırken ele alınması gereken konulardan biri, toplusözleşme görüşmelerine tüm işçilerin katılması konusunda ASİS deneyimidir. 6 Eylül 1995 günü kaybettiğimiz Cenan Bıçakçı'nın Türkiye sendikacılık hareketi içinde bu açıdan özgün bir yeri bulunmaktadır. Bu vesileyle Cenan Bıçakçı'yı saygı ve sevgiyle anıyorum.

Cenan Bıçakçı, tüm yaşamı boyunca işçi sınıfının siyasal ve sendikal mücadelesinde daima en ön safta yer aldı, onurlu bir çizgiyi, tüm engellere karşın, kesintisiz sürdürdü. Tüm yaşamı işçilik, işçi örgütlenmesi, eğitim ve grevlerde geçti. Cenan Bıçakçı'nın yönettiği TÜBİTAK, Tepe Mobilya, Ulusoy Mobilya, Elka grevleri, bir dönem işçi sınıfı mücadelesinin en yoğun yaşandığı yerlerdi. Cenan Bıçakçı, sermayeye karşı sürdürdüğü yoğun mücadelenin yanı sıra, sendikacılık hareketi içinde de alışılagelmiş yanlış anlayışlarla cesurca mücadele etti. Özellikle damgasını vurduğu ASİS'te (Ağaç Sanayii İşçileri Sendikası) oluşturduğu yapı, sendikal örgütlenme anlayışı ve çalışmaları, sendika-içi demokrasiyi geliştirmek ve sendikal bürokrasinin gelişmesini engellemek için mutlaka incelenmesi gereken örneklerdi. (1) Örneğin, 1979 yılında ASİS genel başkanlığını kendi isteğiyle bıraktı, çünkü hazırladığı ve uyguladığı tüzüğe göre genel merkez ve şube yöneticileri üstüste en fazla iki dönem görev yapabiliyorlardı. Bu anlayışı nedeniyle, ASİS'in üyesi bulunduğu DİSK'in yöneticileri ile dönem dönem çelişkiye düştü. Bu anlaşmazlıkların en önemlilerinden biri, toplusözleşme görüşmelerine tüm işçilerin katılması konusunda yaşandı.

ASİS Sendikası, 1973 yılında Tepe Mobilya işçileri tarafından kuruldu.

1974 yılında yapılan ilk genel kurulda genel başkanlığa, ASİS'in kurulma sürecinde etkin bir rol oynamış olan Cenan Bıçakçı getirildi. ASİS Sendikası, 1973-75 döneminde Tepe Mobilya, Domsan, Kartal Kaplama ve Sunta fabrikalarında tüm işçilerin toplusözleşme görüşmelerine katıldığı bir yöntem uyguladı. (2) 1974 yılındaki Domsan görüşmelerinden birini izleme olanağım olmuştu. 1975-77 döneminde toplusözleşmecilik yaptım. ASİS'in toplusözleşme görüşmelerinde izlediği bu yöntemi doğru bulmuyorum. Ancak Türkiye açısından ASİS'in bu deneyiminin yeterince incelenmediğine ve tartışılmadığına dikkat çekmek istiyorum. Sendika-içi demokrasi tartışmalarının konularından biri, ASİS deneyimi olmalıdır.

ASİS, uzunca uğraşlardan sonra, 1974 yılı eylül ayında DİSK'e üye oldu. Ancak DİSK'in Mayıs 1975 Beşinci Genel Kurulu'nda yönetime gelen Türkler-Güzelce ekibi ile önemli siyasal ve sendikal ayrılıkları söz konusuydu. Bu ayrılıklardan biri, İstanbul'daki Elka grevi sırasında ortaya çıktı.

Cenan Bıçakçı (1933-1995)

Adana'da doğan Cenan Bıçakçı Türkiye İşçi Partisi (TİP) Adana İl Başkanlığı'nı yaptı ve daha sonra da uzun yıllar TİP'in yönetiminde bulundu. Yaşamı boyunca sosyalizm mücadelesinde onurlu bir şekilde yer alan Bıçakçı, Ağaç Sanayi İşçileri Sendikası (ASİS)'nın kuruluşuna önderlik etti ve ilk genel başkanı oldu. Türkiye'deki sendikal mücadele içinde özgün bir yere sahip olan ASİS'in deneyimi bugün de ele alınması gereken zenginlikler içeriyor. 70'li yıllarda kurulan Sosyalist Devrim Partisi'nin de son genel başkanı olan Bıçakçı, son olarak Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi'nin içinde mücadelesini sürdürüyor ve Türkiye Koordinasyon Kurulu içinde yer alıyordu. Cenan Bıçakçı'yı saygıyla anıyoruz...

ASİS İstanbul'da Pendik bölgesindeki Elka Fabrikası'nda örgütlendi, yetki aldı. ASİS, diğer işyerlerinde uyguladığı toplu pazarlık yöntemini bu işletmede de gündeme getirdi. Ancak işveren bu yöntemi kabul etmedi. İşveren işyerinde grev oylaması yapılmasını sağladı. Grev oylamasında grev lehinde bir sonuç çıktı. (3) ASİS, işverenin bu yöntemi benimsememesi üzerine, 22 Kasım 1975 günü 8 ay sürecek bir grevi başlattı. Grevin tek nedeni, işverinin ASİS toplu pazarlık yöntemini reddetmesiydi. (4) İşyerinde 1100 işçi çalışıyordu. Grev 850 işçiyle sürdürüldü.

ASİS, 13 Kasım 1975 günü DİSK'e gönderdiği yazıda, Elka'daki grev kararını bildirdi ve 1100 işçinin toplu pazarlık sürecine fiilen katılmasını, "işçinin fiilen yönetime katılması ve varlığını işverenlere karşı somutlaması" olarak nitelendirdi.

DİSK Yürütme Kurulu ise tümüyle farklı bir çizgiyi savundu. DİSK'in ASİS'e yazdığı yazıda şöyle dendi. (5) "Sözleşmenin hazırlanması sırasında işçiler söz ve karar sahibi omalı, müzakere heyetinin içine işçilerin temsilcisi dahil edilmeli, müzakereler sonucunda anlaşma olmayan konular hakkında işçilerin görüş ve kararları alınmalı ve en sonunda toplusözleşmenin imzalanması vayahut greve gidilmesi hususunda işçiler karar vermelidir."

DİSK Yürütme Kurulu, anlayış farklılıkları nedeniyle, DİSK üyesi ASİS sendikasına grev yardımı yapılmasının mümkün olmadığına karar verdi ve ASİS'in toplu pazarlık politikasını "DİSK'in temel ilkesinin doğru yorumu doğrultusunda değiştirilmesini önerdi." DİSK'e bağlı sendikaların genel başkanlarından oluşan DİSK Başkanlar Konseyi de bu konuda DİSK Yürütme Kurulu'nun görüşünü benimsedi.

Bu dönemde çeşitli sosyalist ve komünist hareket ve partiler Elka grevi ile dayanışma kampanyaları açtılar ve grev yerinde propaganda yapmaya başladılar. Cenan Bıçakçı bu anlayışlarını şöyle anlatmaktadır (6): "ASİS grevleri işçi sınıfından yana olduğunu söyleyen her kişi grup ya da örgüte açıktı. Bunların her zaman, işçilerle söyleşme, tartışma olanakları vardı."

DİSK Yürütme Kurulu bu gelişmeden de rahatsız oldu. 31 Ocak 1975 günlü Yürütme Kurulu toplantısında, Elka grevinin yürütümünün ASİS'ten istenmesi kararlaştırıldı. ASİS sendikası istenen yetki belgesini verdi. Bunun üzerine, DİSK Yürütme Kurulu'nun 23 Şubat 1976 günlü kararıyla Elka grevine DİSK el koydu ve grevin yürütümünü Maden-İş Sendikası'na devretti.

DİSK 28 Şubat 1976 günü Elka grevcileriyle dayanışma için bir miting düzenledi. Bu mitinge Maden-İş'in işyerlerinden de 3 bin dolayında işçi katıldı. Maden-İş Genel Sekreteri Mehmet Ertürk'ün mitingte yaptığı konuşmanın bazı bölümleri şöyledir. (7)

"Bugüne kadar burada bu grev DİSK ilkeleri ve DİSK prensipleri içerisinde yürütülmemiştir, açıkça söylüyorum. Buraya kurulan barakada işçiere DİSK'e nasıl küfür edilir, o öğretilmiştir. Babasından harçlık alarak yaşamını sürdüren, yani işveren nasıl işçileri sömürüyorsa, babasını sömürerek devrimcilik yapanlar işçilerin lideri olmak istemektedirler. İşçiler ölmüş müdür, işçiler kendileri liderdir, kendi mücadelelerini kendileri sürdürecekerdir ve bunda kararlıyız."

Grevin 100. günü greve DİSK'in el koymasının ardından, 22 Kasım 1975 gününden beri para alamamış olan grevci işçilere DİSK tarafından brüt aylıklarının yarısı kadar bir grev yardımı dağıtıldı.

Tartışılması gereken konulardan biri, toplu pazarlık sürecine tüm işçilerin katılmasının doğru olup olmadığıdır.

Toplu pazarlık sürecine işçilerin tümünün doğrudan ve aktif olarak katılmalarının, "tabanın söz ve karar sahibi olması" ilkesi ile bağlantılı olduğu kanısında değilim.

Bir işletmedeki işçiler arasında ileri unsurlar olduğu gibi, sayıları az da olsa, son derece bencil ve korkak unsurlar, işbirlikçi unsurlar da vardır. Sendika, işçilerin birlik ve bütünlüğünü önplana çıkararak, geri unsurların etkinliğini silmeye veya en azından gizlemeye çalışır. İşverenin gözü önünde her sorun ayrıntılı olarak tartışılamaz. İşçiler arasındaki çelişkilerin işverenin önünde dile getirilmesi sendikayı zayıflatır. Toplu pazarlık süreci, bu alanda belirli bir bilgiyi, ülkede diğer işkollarındaki gelişmeleri izlemeyi ve işvereni tanımayı da gerektirir. Toplusözleşmeye ilişkin birçok konu işçilerin tümüyle tartışılmalıdır, ancak işverenin karşısında değil. Diğer taraftan, işçilerin önemli bir bölümünün kısa vadeli düşündüğü durumlar ortaya çıkabilir. Sendika, toplu pazarlık stratejisi içinde, bir işyerinde yeni bir maddeyi toplusözleşmeye sokmak, daha sonra da bu örnekten hareketle, diğer işyerlerinde bu kazanımı yerleştirmek isteyebilir. Bu nedenle grev göze alınabilir. Ancak bu işyerinin işçileri bu konuda pek istekli davranmayabilirler. Ayrıca, daha yüksek ücretlerin ve daha ileri hakların biraz gerginlikle alınabileceğinin sezildiği durumlarda, işçilerin daha düşüğüne razı olduğu durumlar yaşanmıştır. Toplusözleşmecilik yaparken bu olay birkaç kere benim başıma geldi. Toplu sözleşme görüşmelerine işyeri sendika temsilcileri de giriyordu. İşveren ve işyeri sendika temsilcileri kendi aralarında belirli bir ücret zammı üzerinde anlaşmışlardı. Ancak işyerinin konumu daha yüksek bir zammın alınabilmesini olanaklı kılıyordu. İşyeri sendika temsilcilerinin anlaşma istekleri reddedildi ve toplusözleşme daha iyi haklarla bağıtlandı.

Cenan Bıçakçı bu konuda bir yazı yazma sözünü vermişti; ancak herhalde yoğun siyasal mücadelesi ona bu olanağı tanımadı. Hayatta olsaydı, Türkiye sendikacılık hareketi üzerindeki tartışmaların seviyesini yükseltmek amacıyla gündeme getirilen bu konuda mutlaka önemli katkıları olurdu; sonsuz hoşgörüsü ve geniş perspektifiyle hatalarım konusunda beni yine uyarırdı.

1. Bkz. Koç, Y., "Sendikacı Cenan Bıçakçı", Siyah Beyaz, 13 Eylül 1995.
2. ASİS Ağaç Eşya İşçileri Sendikası 2. Olağan Kongresi Çalışma Raporu (1.6.1973-29.6.1975), Ankara, 1975, s. 7 (Çoğaltma).
3. DİSK Ajansı, 5.11.1975, s. 2 (Çoğaltma).
4. Bkz. Bıçakçı, Cenan, "Sendika-İçi Demokrasi ve ASİS Deneyim," 11. Tez, Sayı 6, Haziran 1987. s. 205.
5. "Elka Grevi Üzerine", DİSK Dergisi, Mart 1976, s. 16.
6. Bıçakçı, C., a.g.m., s. 206.
7. DİSK Ajansı, 2.3.1976, s.1 (Çoğaltma).

işte bu fotoğrafı hazmedemediler

YER: ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ **TARİH:** 1 EYLÜL 1995 (YANİ DÜNYA BARIŞ GÜNÜ) **SAĞDAKİ KADIN:** TOMRİS ÖZDEN, 'ŞEHİT' ALBAY RIDVAN ÖZDEN'İN EŞİ **SOLDAKİ KADIN:** EMİNE DUMAN, ÇATIŞMADA ÖLEN PKK MİLİTANI HEBAT DUMAN'IN ABLASI... ELELELER, ELLERİNDE BARIŞIN VE KARDEŞLİĞİN ÇİÇEKLERİ...

SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Sahibi : Olgu Ltd.Şti. **Genel Koordinatör :** Seyfi ÖNGİDER

Yayın Yönetmeni Merdan YANARDAĞ

Teknik Koordinatör: Hakkı ZEL

Yazı İşleri
Dış Haberler Osman KÖKER
Son Okuma Sermet ÖZDOĞAN
Kültür Sanat Sezai SARIOĞLU
Makaleler Veysi SARISÖZEN

Haber Merkezi: Ahmed BERTUĞ, Ayla ÖNDER

İşletme Müdürü Ali KÜÇÜK

Sorumlu Müdür: Hüseyin AYIK

Yayın Kurulu Seyfi Öngider, Sezai Sarıoğlu, Veysi Sarısözen, Merdan Yanardağ

Ankara Büro Temsilci: Mustafa ERDOĞAN, Tarık DEMİR, Aylan UNCU

Ankara Tel:(0312) 418 41 98 Fax:(0312) 418 22 63

Avrupa Temsilciliği Engin ERKİNER
Kasseler Str. 1a 60486 Frankfurt
Tel: 49.69.7075714 Fax: 49.69.625645

Adres: Sıraselviler Cad. Billurcu Sk. No: 3/8 Taksim / İstanbul **Tel:** (0212) 244 30 67 - 249 99 29 **Fax:** (0212) 249 99 29 **Basıldığı Yer:** Serler Matbaacılık **Dağıtım:** BBD